

**Dyplomacja sportowa
i polityzacja sportu
w Europie Środkowo-
-Wschodniej
oraz przestrzeni
postsowieckiej**

Część 2

PRACE IEŚ 12/2025

Wydano we współpracy z

PIDS | Polski Instytut®
Dyplomacji Sportowej

Recenent

Dr hab. Michał Kobierecki Uniwersytet Łódzki

Copyright Instytut Europy Środkowej

ISBN 978-83-68760-05-7

Wydawca

Instytut Europy Środkowej

ul. Niecała 5

20-080 Lublin, Polska

www.ies.lublin.pl

Projekt graficzny i skład Amadeusz Targoński

Ilustracja © SeamlessPatterns | shutterstock.com

Druk www.drukarniaakapit.pl

Dyplomacja sportowa i polityzacja sportu w Europie Środkowo- -Wschodniej oraz przestrzeni postsowieckiej

Część 2

REDAKCJA

Michał Banasiak
Jakub Bornio
Mieszko Rajkiewicz

Spis treści

Piłka nożna i Formuła 1 jako fundamenty sportowego <i>soft power</i> Azerbejdżanu	7
Czeczenia: sport jako narzędzie legitymizacji władzy, kontroli społecznej i komunikacji.....	39
Kazachstan – centralne zarządzanie rozwojem sportu a wpływ na budowę wizerunku państwa za granicą	65
Uzbekistan – wschodząca sportowa potęga w Azji.....	97

Piłka nożna i Formuła 1 jako fundamenty sportowego *soft power* Azerbejdżanu

Wojciech Urbański
(POLSKI INSTYTUT DYPLOMACJI SPORTOWEJ)

Pojęcie *soft power* i jego sportowa odmiana

Największą sprawczość w ramach stosunków międzynarodowych przypisuje się mocarstwom dysponującym wysokim potencjałem gospodarczym i/lub militarnym. Niemniej podmioty ze znacznie uboższym zapleczem w tych dziedzinach również mogą cieszyć się istotną pozycją na globalnej scenie politycznej dzięki umiejętnym działaniom władz państwowych. W obliczu deficytów skończonych zasobów siły (*hard power*) rządy takich państw chętnie odwołują się do zagadnienia *soft power* (miękkiej siły).

Koncepcja ta została wprowadzona do dyskursu nauk społecznych za sprawą Josepha S. Nye'a. W swoim przełomowym artykule¹ zauważył on, że źródłem potęgi na arenie międzynarodowej nie jest wyłącznie tradycyjna siła militarna i wynikający z niej podbój ziem, ale także gospodarka,

¹ J.S. Nye, *Soft Power*, „Foreign Policy” 1990, nr 80, s. 153–171.

kultura, technologia czy edukacja, które mają coraz większe znaczenie we współczesnym świecie. Skuteczność siły państw leży nie w posiadaniu konkretnych, materialnych zasobów, lecz w umiejętności wpłynięcia na innych aktorów, w celu zmiany ich zachowania z użyciem zachęcania zamiast bezpośredniego przymusu². Miękka siła posiłkuje się przede wszystkim aspektami, które są najbardziej atrakcyjne dla grup docelowych. Filar efektywnego budowania i wykorzystywania *soft power* stanowią media, zapewniające dostarczanie komunikatów do szerokiego grona odbiorców, którymi mogą być organizacje międzynarodowe, władze innych państw lub zagraniczna opinia publiczna³. Sukces podjętych działań zależy przede wszystkim od odbioru przekazu. Jeżeli jest on postrzegany jako manipulacja lub propaganda, wiarygodność jego nadawcy ulega osłabieniu, a użycie danego narzędzia staje się przeciwnie skuteczne. W związku z tym nieumiejętne budowanie instrumentarium miękkiej siły może prowadzić do niepożądanych reperkusji, negatywnie odbijających się na wizerunku państwa, co Paul M. Brannagan i Richard Giulianotti nazwali mianem *soft disempowerment* (miękkiego pozbawienia władzy)⁴.

Do obszernego katalogu składników *soft power* państw należy również sport. Na tym gruncie miękka siła jest nierozzerwalnie związana z dyplomacją publiczną,

² Ibidem, s. 154–155.

³ M.M. Zamorano, *Reframing Cultural Diplomacy: The Instrumentalization of Culture under the Soft Power Theory*, „Culture Unbound. Journal of Current Cultural Research” 2016, t. 8, nr 2, s. 175; S.D. Wolfe, *‘For the benefit of our nation’: unstable soft power in the 2018 men’s World Cup in Russia*, „International Journal of Sport Policy and Politics” 2020, t. 12, nr 4, s. 550.

⁴ J.S. Nye, *China and soft power*, „South African Journal of International Affairs” 2012, t. 19, nr 2, s. 152; P.M. Brannagan, R. Giulianotti, *Qatar, Global Sport and the 2022 FIFA World Cup*, [w:] *Leveraging Legacies from Sports Mega-Events*, J. Grix (red.), London 2014, s. 156–157.

a konkretnie – dyplomacją sportową. Polega ona na wykorzystywaniu sportu do wpływania na relacje bilateralne czy wielopodmiotowe bądź wspieraniu realizacji określonych celów politycznych i ideologicznych w środowisku międzynarodowym. Może ona zostać skutecznie użyta również do budowania prestiżu państwa i jego pozycji na arenie międzynarodowej w sposób pokojowy. Dyplomacja sportowa obejmuje nie tylko działania przyjazne i koncyliacyjne, ale również mające na celu rywalizację, gdy państwa posługują się sportem w charakterze instrumentu służącego im do prowadzenia walki politycznej⁵.

Sportowa miękka siła Azerbejdżanu

Azerbejdżan należy do grupy państw rozwijających się⁶. Pomimo znaczących złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wysokich zysków z ich wydobycia i eksportu państwo to nie dysponuje wystarczającym potencjałem, by móc w pojedynkę oddziaływać na szerokie środowisko międzynarodowe z pozycji kluczowego gracza⁷. Wzrost znaczenia Azerbejdżanu ograniczony jest przez czynniki polityczne (autorytarne rządy prezydenta Ilhama Alijewa, trwające nieprzerwanie od 2003 roku oraz system patronalno-klientalny, utrwalony przez rozdzielanie zysków z eksportu dóbr między bliskich współpracowników w zamian za ich polityczną lojalność), gospodarcze (uzależnienie

⁵ M.M. Kobierecki, *Dyplomacja sportowa a międzynarodowy wizerunek państwa*, „Res Politicae. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie” 2016, t. 8, s. 239–240.

⁶ *Azerbaijan / Specific country data*, Human Development Reports | UNDP, 6.05.2025, <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/AZE> [1.12.2025].

⁷ J. Rookwood, *From sport-for-development to sports mega-events: conflict, authoritarian modernisation and statecraft in Azerbaijan*, „Sport in Society” 2022, t. 25, nr 4, s. 848.

azerbejdżańskiej gospodarki od sektora naftowo-gazowego i wrażliwość na wahania cen surowców), społeczne (nierówności socjoekonomiczne), a także brak wyróżniających się przewag w kluczowych wskaźnikach *soft power* (kulturze, dyplomacji, edukacji czy technologii)⁸. Elementem, który do okresu kluczowych rozstrzygnięć II wojny o Górski Karabach⁹ znacznie osłabiał azerbejdżańską miękką siłę, był również spór z Armenią o ten region.

Władze Azerbejdżanu postrzegają *soft power* jako uzupełnienie dla budowania swojej pozycji na Kaukazie i w szerszej perspektywie eurazjatyckiej¹⁰. W spełnieniu założonych celów kluczowe jest promowanie pozytywnego wizerunku państwa, jego wysoka ekspozycja na arenie międzynarodowej, a także odwrócenie uwagi od problemów wewnętrznych. Każda z tych kwestii jest fundamentalnie związana z mechanizmami miękkiej siły. Działania Azerbejdżanu przy użyciu *soft power* prowadzone są na wielu płaszczyznach – w 2012 roku w stołecznym Baku odbyła się 57. edycja Konkursu Piosenki Eurowizji, a w 2024 roku miasto gościło 29. Konferencję Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (COP29)¹¹. Znacznie szersze zaangażowanie w strategię budowania miękkiej siły zauważalne jest w obszarze sportu. W 2015 roku Azerbejdżan był gospodarzem inauguracyjnej edycji igrzysk europejskich, jako jedyny zgłaszając się do ich przygotowania. Pomimo

⁸ Ibidem, s. 848, 853; S. Qafarli, *Soft Power Potential of Azerbaijan*, Azerbaijan Science Center 2020, https://aem.az/uploads/files/2020-04/1586535299_elmi-ish_352_131-133.pdf, s. 133 [1.12.2025].

⁹ Zob. B. Krzysztan, *Historia Karabachu. O państwie, którego nie było*, Warszawa–Wrocław–Wojnowice 2025.

¹⁰ J.E. Ahmadli, *Impact of Formula 1 Race on the International Image of Azerbaijan*, „Scientific News of Academy of Physical Education and Sport” 2024, t. 6, nr 3, s. 93.

¹¹ G. Ibadoghlu, *The Political and Economic Impacts of Formula 1 Races in Azerbaijan: Myths and Realities*, Social Science Research Network 2024, <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/4955311.pdf>, s. 1 [1.12.2025].

częściowego bojkotu dyplomatycznego ze strony liderów politycznych europejskich państw wydarzenie okazało się organizacyjnym sukcesem, co udowodniło, że Azerbejdżan jest zdolny do goszczenia wielkoskalowych widowisk sportowych¹². Wysokie znaczenie sportu w azerbejdżańskiej strategii *soft power* widoczne było również na światowym Expo 2020 w Dubaju, podczas którego państwo promowało zorganizowane przez siebie wydarzenia sportowe. Za pomocą grafik na fasadzie własnego pawilonu narodowego i znajdujących się wewnątrz interaktywnych ekranów władze Azerbejdżanu pochwały się przeprowadzeniem m.in. wspomnianych igrzysk europejskich, Grand Prix Formuły 1 czy współorganizacją piłkarskich mistrzostw Europy 2020¹³.

W budowaniu i wykorzystywaniu sportowego *soft power* państwa autorytarne sięgają po *sportswashing*. Polega on na użyciu sportu do odwrócenia uwagi (zarówno własnego społeczeństwa, jak i międzynarodowej opinii publicznej) od problemów wewnętrznych, z jakimi zmaga się państwo¹⁴. W przypadku Azerbejdżanu są to między innymi represje polityczne, niedemokratyczna władza, korupcja, łamanie praw człowieka czy nierówności społeczne¹⁵.

¹² J.S. Krzyzaniak, *The soft power strategy of soccer sponsorships*, „Soccer & Society” 2018, t. 19, nr 4, s. 504; S. Asgarov, *Influence and Norm Entrepreneurship: Azerbaijan's Strategic Deployment of Soft Power*, „International Journal of Political Studies” 2024, t. 10, nr 1, s. 40; zob. C. Loda, *Azerbaijan – F1 and the limits of public diplomacy*, Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa, 14.07.2016, https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/f1-and-the-limits-of-public-diplomacy/ [1.12.2025].

¹³ M.M. Kobierecki, *Sport at the World Expo. Analysis of sports diplomacy at the non-sporting event*, „Place Branding and Public Diplomacy” 2023, t. 19, nr 4, s. 419-420.

¹⁴ J. Boykoff, *Toward a Theory of Sportswashing: Mega-Events, Soft Power, and Political Conflict*, „Sociology of Sport Journal” 2022, t. 39, nr 4, s. 342.

¹⁵ N. Mammadbayli, *From Reactive Oppression to Codified Authoritarianism*, Baku Research Institute 2025, <https://bakuresearchinstitute.org/en/from-reactive-oppression-to-codified-authoritarianism/> [1.12.2025]; Zob. R. Vincent,

Poza przeprowadzeniem igrzysk europejskich państwo dwukrotnie ubiegało się również o przyznanie praw do najbardziej prestiżowej globalnej imprezy sportowej – igrzysk olimpijskich (w 2016 i 2020 roku), za każdym razem bezskutecznie¹⁶. Na pierwszy plan azerbejdżańskiego sportowego *soft power* zdecydowanie wysuwają się jednak piłka nożna i Formuła 1.

Piłka nożna

Państwa mogą budować piłkarską miękką siłę na kilka sposobów, spośród których – ze względu na popularność tej dyscypliny sportu – najpowszechniejszymi są zagraniczny sponsoring piłki nożnej, organizacja prestiżowych wydarzeń piłkarskich oraz sukcesy sportowe rodzimych sportowców i klubów.

Zagraniczny sponsoring piłki nożnej

Azerbejdżan zaangażował się w zagraniczny sponsoring piłki nożnej, podążając za przykładem Zjednoczonych Emiratów Arabskich i Kataru, które w zaledwie kilkanaście lat stały się potęgami w tej dziedzinie, a obecnie współpracują z największymi klubami na świecie¹⁷. Efekty strategii miały na celu nawiązać do sukcesów państw Zatoki Perskiej, choć z oczywistych powodów były ograniczone

Baku 2015: After FIFA and Qatar scandals, Azerbaijan should not be given a fig leaf for political repression, International Business Times UK, 11.06.2015, <https://www.ibtimes.co.uk/baku-2015-after-fifa-qatar-scandals-azerbaijan-should-not-be-given-fig-leaf-political-1505606> [1.12.2025].

¹⁶ E. Rojo-Labaien, *Oil-funded sports events as the embodiment of the evolution of post-Soviet Azerbaijan*, [w:] *Sport, Statehood and Transition in Europe: Comparative Perspectives from Post-Soviet and Post-Socialist Societies*, E. Rojo-Labaien, Á. Rodríguez-Díaz, J. Rookwood (red.), London 2020, s. 237–238.

¹⁷ J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 848.

w swojej skali. Rząd Azerbejdżanu sponsorował piłkę nożną, wykorzystując turystyczne motto „Azerbaijan Land of Fire”¹⁸. Władze zdecydowały o bezpośrednim zaangażowaniu się w proces sponsoringu, mimo że w świecie sportowego *soft power* znacznie częstszą i mniej ryzykowną praktyką jest powierzanie tych zadań zależnemu przedsiębiorstwu¹⁹. W 2012 roku Azerbejdżan podpisał umowę sponsoringową z hiszpańskim Atlético Madryt, zakładającą umieszczenie ww. sloganu na koszulkach zespołu – początkowo tylko na mecz derbowy z Realem Madryt 1 grudnia 2012 roku, lecz umowa została niebawem rozszerzona i trwała do 2015 roku²⁰. Poza bezpośrednim sponsoringiem drużyny partnerstwo zobowiązywało także zawodników i trenerów Atlético do odwiedzenia Azerbejdżanu. Drużyna przyleciała do Baku w kwietniu 2013 roku, a po zwiedzeniu miasta rozegrała mecz towarzyski z gwiazdami Azerbejdżanu²¹. W ramach szerszej współpracy z państwem Atlético zawarło również porozumienie z FK Baku. Na mocy umowy azerbejdżański klub udostępnił trenerom z Madrytu swoje obiekty sportowe, by ci mogli prowadzić treningi dla młodych azerbejdżańskich piłkarzy. Najbardziej utalentowani zawodnicy otrzymali możliwość dołączenia do madryckiej akademii Atlético na koszt FK Baku²². Współpraca

¹⁸ Azerbejdżan nazywany jest Krainą Ognia z powodu obfitych pokładów ropy naftowej i naturalnego spalania jej powierzchniowych złóż. Inne wytłumaczenie nazwy odnosi się do religii zaratusztriańskiej, związanej z kultem ognia i wyznawanej od czasów antycznych m.in. na terenie współczesnego Azerbejdżanu (zob. M.S. Tyrrell, *Aesopian Literary Dimensions of Azerbaijani Literature of the Soviet Period, 1920-1990*, Lanham 2000, s. 34).

¹⁹ J.S. Krzyżaniak, *The soft power strategy...*, s. 510.

²⁰ Ibidem, s. 504.

²¹ *Azerbaijan, land of football*, Club Atlético de Madrid, 30.04.2013, <https://en.aticodemadrid.com/noticias/azerbaijan-land-of-football> [1.12.2025].

²² O. Gibson, *Azerbaijan's sponsorship of Atlético Madrid proves spectacular success*, „The Guardian”, 1.05.2014, <https://www.theguardian.com/football/2014/may/01/azerbaijan-sponsorship-atletico-madrid-spectacular-success>

pozwoili na powiązanie marki państwa z uznanym europejskim klubem, mimo że zespół nie jest najbardziej rozpoznawalnym, utytułowanym czy posiadającym największy kapitał kibicowski. W 2014 roku hasło zachęcające do odwiedzenia Azerbejdżanu miało szansę trafić do świadomości globalnej publiki, gdy Atlético zdobyło mistrzostwo Hiszpanii i dotarło do finału Ligi Mistrzów UEFA, który śledziło 175 milionów widzów na całym świecie²³.

Oba te wydarzenia pomogły wypromować Azerbejdżan na arenie międzynarodowej, ale stały się również przyczyną krytyki państwa. Wzmoczona ekspozycja Azerbejdżanu spowodowała większe zagraniczne zainteresowanie stanem praw człowieka i swobód obywatelskich, stosowaniem represji politycznych czy rozpowszechnioną korupcją. Połączenie pozytywnych i negatywnych reakcji związanych ze sponsoringiem Atlético Madryt poskutkowało początkową poprawą wartości marki narodowej państwa. Jak zauważa John S. Krzyżaniak, wzrosła ona z 25 miliardów dolarów w 2012 roku do 34 miliardów dolarów w 2013 roku. Kolejne dwa lata trwania partnerstwa nie przyniosły jednak podobnych zysków, wpływając pod znakiem stagnacji²⁴.

Postacią odpowiedzialną za współpracę z hiszpańskim klubem był Hafiz Mammadow, biznesmen utrzymujący bliskie kontakty z rządem, właściciel konglomeratu Baghlan Group i prezes wspomnianego już FK Baku, a w latach 2012–2014 także udziałowiec Atlético. Za jego sprawą slogan „Azerbaijan Land of Fire” pojawił się również na koszulkach francuskiego RC Lens w latach 2013–2016, gdy miliarder był właścicielem klubu, oraz angielskiego

[1.12.2025]; S. Safizada, *Lights of Azerbaijan at European Stadiums*, Region Plus, 15.02.2013, <https://regionplus.az/en/articles/view/2208> [1.12.2025].

²³ J.S. Krzyżaniak, *The soft power strategy...*, s. 504–505; zob. J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 848.

²⁴ Ibidem, s. 505–506.

Sheffield Wednesday FC w 2014 roku wskutek podobnego schematu²⁵. Wybór zespołów z Hiszpanii, Francji i Anglii podyktowany był globalnym zasięgiem medialnym rynków piłkarskich tych państw. Wykorzystując ich międzynarodową ekspozycję, Azerbejdżan podjął próbę maksymalizacji rozpoznawalności swojej marki narodowej, promocji turystycznej państwa oraz przyciągnięcia zagranicznych inwestorów. W przypadku Francji znaczenie miały również czynniki pozasportowe. W państwie tym żyje znaczna diaspora ormiańska, licząca ok. 600 000 osób, która za sprawą m.in. lobbingu i działalności społecznej miała wpływ na kształtowanie się francuskiego stanowiska wobec sporu o Górski Karabach²⁶. Przychylna postawa Francji wobec Armenii przejawiała się chociażby w uznaniu w 2001 roku ludobójstwa Ormian z początku XX wieku czy przyjęcia przez francuski parlament rezolucji wzywających rząd do uznania niepodległości Republiki Górskiego Karabachu po wybuchu II wojny karabachskiej w 2020 roku. Ponadto Francja była współprzewodniczącym Grupy Mińskiej Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), zajmującej się mediacją w sporze o Górski Karabach²⁷. Poprzez sponsoring francuskiego klubu Azerbejdżan mógł zatem dążyć do deprecjonowania proarmeniejskiej narracji we Francji, docierając do jej społeczeństwa z przekazem promującym pozytywny i atrakcyjny wizerunek własnego państwa.

²⁵ *Mammadov completes takeover of Sheffield Wednesday*, Associated Press News, 10.06.2014, <https://apnews.com/mammadov-completes-takeover-of-sheffield-wednesday-e43757181e3a4b30b823ecf396184ab1> [1.12.2025].

²⁶ Zob. C. Briand, *Armenia-France Relations: An Overview*, Network State, 2024, <https://networkstate.io/publications/armenia-france-relations-an-overview/> [1.12.2025].

²⁷ J. Wahlang, *Armenia's French Connection – Analysis*, "Eurasia Review", 24.04.2024, <https://www.eurasiareview.com/24042024-armenias-french-connection-analysis/> [1.12.2025].

W 2014 roku władze Azerbejdżanu podjęły również nieudane próby nawiązania współpracy z argentyńskim CA San Lorenzo de Almagro i urugwajskim CA Peñarolem²⁸. Oba zespoły prezentowały wysoki poziom sportowy w krajowych ligach i cieszyły się dużą rozpoznawalnością na kontynencie. Współpraca z nimi umożliwiłaby Azerbejdżanowi rozszerzenie swojej aktywności w obszarze piłki nożnej poza Europę, promocję państwa w Ameryce Południowej oraz otwarcie na nowe zagraniczne inwestycje. Co warte odnotowania, zarówno San Lorenzo, jak i Peñarol są szeroko wspierane przez miejscowe diaspory ormiańskie²⁹. Podobnie zatem jak w przypadku Francji, zaangażowanie Azerbejdżanu w sponsoring tych klubów mogło być motywowane chęcią przeciwstawienia się nieprzychylniej narracji poprzez budowanie pozytywnych skojarzeń z państwem oraz promowanie azerbejdżańskiej perspektywy sporu o Górski Karabach.

W latach 2013–2025 SOCAR – państwowy koncern naftowy Azerbejdżanu – prowadził współpracę z Unią Europejskich Związków Piłkarskich (UEFA). Logo konglomeratu pojawiało się na bandach reklamowych między innymi podczas meczów mistrzostw Europy w 2016 i 2021 roku³⁰. W 2025 roku UEFA wycofała się z umowy ze względu na naciski opinii międzynarodowej oraz finansowanie przez SOCAR azerbejdżańskiej propagandy wojennej wobec Górskiego Karabachu³¹.

²⁸ F.G. Diler, *Pope's team rejects Azerbaijan*, Agos, 11.07.2014, <https://www.agos.com.tr/en/article/8402/popes-team-rejects-azerbaijan> [1.12.2025].

²⁹ Ibidem.

³⁰ Mistrzostwa Europy w piłce nożnej, zaplanowane na 2020 rok, zostały przesunięte o rok z powodu wybuchu pandemii COVID-19.

³¹ J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 855; zob. *UEFA Terminates SOCAR Partnership over War Propaganda*, Gesellschaft Schweiz-Armenien, 17.06.2025, <https://gsa.swiss/uefa-terminates-socar-over-war-propaganda/> [1.12.2025].

Organizacja prestiżowych wydarzeń piłkarskich

Prestiżowe imprezy piłkarskie cieszą się wysokim globalnym zainteresowaniem, zarówno ze strony mediów, jak i społeczeństw. Dla organizatorów stanowią wyjątkową okazję do ekspozycji i wypromowania się na arenie międzynarodowej czy zawarcia lukratywnych kontraktów reklamowych. Niekiedy służą też za platformę do przekazywania konkretnych wartości, tożsamości czy komunikatów skierowanych do zagranicznych odbiorców. Pomimo wysokich kosztów przygotowania wydarzenia jego efekty w aspekcie *soft power* mogą przynieść znaczne korzyści, jeżeli tylko zostanie ono prawidłowo przeprowadzone i odpowiednio wykorzystane³². Analogicznie: nieprzewidziane negatywne skutki organizacji imprezy (wskutek złego planowania, incydentów podczas widowiska czy innego niż oczekiwaliby organizatorzy przedstawiania przez media) mają niekorzystny wpływ na postrzeganie gospodarza, co miało miejsce chociażby w odniesieniu do mistrzostw świata z 2022 roku, rozgrywanych w Katarze³³.

W przypadku Azerbejdżanu prestiżowe wydarzenia piłkarskie organizowane są w Baku. W mieście znajduje się nowoczesny stadion olimpijski, spełniający wszystkie kryteria najwyższej kategorii obiektów przyznawanej przez UEFA³⁴. Ukończona w 2015 roku arena gościła między innymi finał Ligi Europy UEFA w 2019 roku oraz cztery mecze mistrzostw Europy w 2021 roku, w tym spotkanie ćwierćfinałowe³⁵. Poza imprezami najwyższej rangi w Azerbejdżanie odbyły

³² M.M. Kobierecki, *Dyplomacja sportowa...*, s. 241–242.

³³ Zob. A. Olech i in., *Katar. Geopolityka i mistrzostwa świata*, Instytut Nowej Europy 2022, https://ine.org.pl/wp-content/uploads/2022/11/Raport-INE_Katar-geopolityka-i-mistrzostwa-swiata.pdf [1.12.2025].

³⁴ M. Ibrahimzade, *Baku Olympic Stadium included in UEFA Elite List of Stadiums*, "Azernews", 7.06.2019, <https://www.azernews.az/sports/151815.html> [1.12.2025].

³⁵ J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 849, 855.

się również międzynarodowe turnieje piłkarskie o mniejszym prestiżu – mistrzostwa świata U-17 kobiet w 2012 roku i mistrzostwa Europy U-17 mężczyzn w 2016 roku. Ponadto w 2027 roku państwo to, wspólnie z Uzbekistanem, zorganizuje mistrzostwa świata U-20 mężczyzn³⁶.

Organizacja prestiżowych imprez piłkarskich z jednej strony pomaga państwu w zwiększeniu własnej ekspozycji na arenie międzynarodowej, przyciągnięciu zagranicznych turystów oraz uzyskaniu większej legitymacji dla rządów prezydenta Alijewa³⁷. Z drugiej strony natomiast generuje znacznie wyższe ryzyko zagranicznej krytyki niż inne formy wykorzystywania sportu jako elementu *soft power*³⁸. Niechęć czy dyssatisfakcja wyrażana wobec Azerbejdżanu może dotyczyć kwestii zupełnie błahych (takich jak duża odległość Baku od Londynu przy okazji finału Ligi Europy w 2019 roku, w którym zmierzyły się dwa zespoły ze stolicy Wielkiej Brytanii – Chelsea FC i Arsenal FC) lub nad wyraz poważnych (jak państwowej korupcji, łamania praw człowieka przez władze czy represji wobec dysydentów)³⁹. Obie kategorie łączy incydent, mający miejsce przed wspomnianym finałem Ligi Europy. Ormianin Henrich Mychitarian, piłkarz Arsenalu FC i jednocześnie kapitan narodowej reprezentacji, odmówił przylotu do Baku z obawy o własne

³⁶ J. LaPorte, *Profiting from prestige: the political economy of mega-events in Azerbaijan*, „Journal of International Relations and Development” 2025, t. 28, s. 66; zob. *President: Hosting the U-20 World Cup in Azerbaijan and Uzbekistan is a shared historic achievement*, AFFA, 13.11.2025, <https://www.affa.az/index.php/news/president-hosting-the-u-20-world-cup-in-azerbaijan-and-uzbekistan-is-a-shared-historic-achievement/79524> [1.12.2025].

³⁷ S. Asgarov, *Influence and Norm...*, s. 40.

³⁸ J.S. Krzyżaniak, *The soft power strategy...*, s. 510.

³⁹ J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 856; zob. *Azerbaijan: Seven journalists sentenced in latest shocking crackdown on free speech*, Amnesty International, 20.06.2025, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/06/azerbaijan-seven-journalists-sentenced-in-latest-shocking-crackdown-on-free-speech/> [1.12.2025].

bezpieczeństwo pomimo zapewnień UEFA i azerbejdżańskich władz, że nie zostanie aresztowany po przybyciu⁴⁰. Zawodnik w przeszłości trzykrotnie odwiedzał Górski Karabach i wspierał stacjonujące tam armeńskie siły zbrojne. W grudniu 2011 roku przyjechał do Stepanakertu – stolicy spornego terytorium – i obdarował prezentami rodziny poległych żołnierzy, w następstwie czego otrzymał Medal Premiera Republiki Górskiego Karabachu⁴¹. Po wybuchu II wojny karabachskiej w 2020 roku Mychitarian zaapelował do środowiska międzynarodowego o uznanie niepodległości republiki, a w 2023 roku, gdy siły zbrojne Azerbejdżanu rozpoczęły III wojnę karabachską, nazwał ich działania czystką etniczną⁴². Finał Ligi Europy z 2019 roku nie był jedynym przypadkiem, gdy piłkarz nie przyleciał ze swoim klubem do Azerbejdżanu ze względu na kwestie bezpieczeństwa. W październiku 2018 roku ominął mecz Arsenalu FC z FK Karabachem, a w 2015 roku (jako gracz Borussii Dortmund) nie wystąpił w spotkaniu z azerbejdżańską drużyną Qabala IK⁴³.

Sukcesy sportowe

W większości przypadków głównym instrumentem budowania piłkarskiego *soft power* państw za sprawą wyników sportowych jest drużyna narodowa, ciesząca się największą

⁴⁰ Ibidem; zob. M. Banasiak, A. Olech, M. Rajkiewicz, *Armenia – Azerbejdżan. Futbol na tle konfliktu*, Instytut Nowej Europy, 1.10.2020, <https://ine.org.pl/varmenia-azerbejdzan-futbol-na-tle-konfliktu/> [1.12.2025].

⁴¹ *Soccer charity: Armenia player gives presents to Karabakh war vets*, ArmeniaNow.com, 15.12.2011, https://web.archive.org/web/20120419024342/http://armenianow.com/sports/soccer/34154/henrik_mkhitaryan_football_charity_karabakh [1.12.2025].

⁴² P. Burke, *Mkhitarian urges world to "stand up against ethnic cleansing" in Nagorno-Karabakh after Azerbaijan's offensive*, Inside the Games, 1.10.2023, <https://www.insidethegames.biz/articles/1141302/mkhitarian-calls-karabakh-support> [1.12.2025].

⁴³ Ibidem.

popularnością w państwie i rozpoznawalnością poza jego granicami. W przypadku Azerbejdżanu jest jednak inaczej. Jego reprezentacja od 1992 roku nie zakwalifikowała się na żaden międzynarodowy turniej. Brak sukcesów w tej dziedzinie wynika ze strukturalnego kryzysu azerbejdżańskiej piłki nożnej, na który składają się chociażby problemy z nepotyzmem, korupcją i skostnieniem federacji piłkarskiej, niedostateczne inwestycje w infrastrukturę sportową, brak profesjonalizmu w kadrach kierowniczych klubów i wśród sędziów, a także zaniedbania w szkoleniu juniorów⁴⁴.

Wobec deficytów i niskiego poziomu, jaki prezentuje reprezentacja Azerbejdżanu, na pierwszy plan w piłkarskim *soft power* zdecydowanie wysuwa się drużyna klubowa FK Karabach⁴⁵, która poza sportowymi sukcesami w lokalnej lidze i za granicą jest również istotnym składnikiem azerbejdżańskiej tożsamości narodowej oraz elementem polityki etnicznej. Z powodu swojej historii drużyna wykorzystywana jest przez władze państwowe w charakterze instrumentu politycznego i propagandowego. Klub założono w Agdamie, położonym tuż przy granicy Górskiego Karabachu – regionu spornego między Azerbejdżanem i Armenią⁴⁶. W 1993 roku, podczas I wojny karabachskiej, miasto przeszło pod kontrolę Armenii, a tamtejszy stadion uległ doszczętnemu zniszczeniu, co wymusiło relokację siedziby zespołu do Baku. Opuszczając region, FK Karabach stał się symbolem uchodźstwa wojennego,

⁴⁴ F. Alakbarov, *The Decline of Azerbaijani Football*, Breaking the Lines, 24.09.2024, <https://breakingthelines.com/investigation-pieces/the-decline-of-azerbaijani-football/> [1.12.2025].

⁴⁵ Właściwie Qarabag FK, w Polsce znany też jako Karabach Agdam.

⁴⁶ Choć miasto Agdam nie leży na terenie Górskiego Karabachu, to w latach 1993–2020, gdy znajdowało się pod kontrolą armeńskich sił zbrojnych, stanowiło część nieuznawanej na arenie międzynarodowej Republiki Górskiego Karabachu.

dzieląc los miejscowych mieszkańców Azerbejdżanu, którzy zostali zmuszeni do ucieczki ze swoich domów. Nie przeszkodziło to jednak drużynie w zdobyciu tytułu piłkarskiego mistrza kraju zaledwie dziesięć dni później. Wspólne przejścia i sportowy sukces wpłynęły na wytworzenie się szczególnej więzi między zespołem a wojennymi uchodźcami. Po przenosinach do Baku klub nie zerwał ze swoją tożsamością i zachował nazwę odnoszącą się do Karabachu, a jego oficjalną siedzibą pozostał Agdam. Niezlomność FK Karabachu w obliczu wszelkich przeciwności i jego determinacja do kontynuowania działalności poza rodzinną miejscowością została wykorzystana w politycznej narracji dotyczącej azerbejdżańskości regionu⁴⁷, o czym świadczy chociażby wypowiedź parlamentarzysty Elchana Sulejmanowa z listopada 2017 roku: „Udział FK Karabachu [w Lidze Mistrzów] to nie tylko sukces naszego kraju w piłce nożnej. [...] W miarę postępów [klubu] miliony ludzi dowiadują się, że Karabach należy do Azerbejdżanu. [...] Szanowni gracze FK Karabachu, powinniście wziąć pod uwagę, że pod [tą] nazwą kierujecie potężną machiną propagandową, która zwraca uwagę społeczności międzynarodowej na fakt okupacji Górskiego Karabachu. [...] FK Karabach staje się nośnikiem najpotężniejszej rakiety informacyjnej na świecie”⁴⁸.

⁴⁷ R. Anderson, *Commemorating Exclusion: Violent Imaginaries and the Maintenance of a War Mood in Azerbaijan*, praca magisterska, Universiteit Utrecht, Utrecht 2017, <https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/27220/5818664%20thesis%20final.pdf>, s. 28–29 [1.12.2025]; zob. R. O'Connor, *The story of FK Qarabag: How a team born from war now prepares to host Chelsea in the Champions League*, The Independent, 22.11.2017, <https://www.independent.co.uk/sport/football/european/fk-qarabag-champions-league-chelsea-preview-how-born-from-war-to-champions-league-debut-a8069506.html> [1.12.2025].

⁴⁸ „Qarabag” FK is a carrier of information missile of Azerbaijan, Apa.az, 24.11.2017, https://en.apa.az/domestic-policy/xeber____qarabag____fk_is_a_carrier_of_information_-267988 [1.12.2025].

Na przełomie XX i XXI wieku FK Karabach znalazł się na skraju bankructwa. Zespół przed upadkiem uchroniło wykupienie przez Azersun Holding, azerbejdżański państwowy konglomerat z sektora produkcji żywności. Decyzję o kupnie klubu podjął ówczesny prezydent Azerbejdżanu Hejdar Alijew, ojciec obecnej głowy państwa. Koncern sponсорuje drużynę od 2001 roku, a logo firmy widnieje na jej koszulkach nieprzerwanie od 2004 roku⁴⁹. Dzięki wsparciu przez państwowe fundusze FK Karabach zdominował azerbejdżańską ligę i zaczął regularnie występować w międzynarodowych rozgrywkach. W sezonie 2014/2015 klub zadebiutował w Lidze Europy i od tamtej pory co roku awansował do fazy zasadniczej europejskich pucharów. W sezonie 2017/2018 jako pierwszy zespół z Azerbejdżanu wziął udział w prestiżowej Lidze Mistrzów⁵⁰.

Reprezentacja i kluby z Azerbejdżanu występują pod egidą UEFA, a więc europejskiej federacji piłkarskiej. Podyktowane jest to co najmniej trzema czynnikami. Po pierwsze, linia umownego podziału Eurazji na kontynent europejski i azjatycki nie jest ściśle sprecyzowana, ponadto istnieje wiele wersji przebiegu tej nieformalnej granicy. Część z nich uwzględnia państwa leżące na Kaukazie jako geograficznie przynależne do Europy. Po drugie, po rozpadzie Związku Radzieckiego w 1991 roku jego były republiki związkowe, a obecnie niepodległe państwa, otrzymały możliwość dołączenia do UEFA. Na tej podstawie w europejskich rozgrywkach występuje nie tylko Azerbejdżan, ale również Gruzja, Armenia czy Kazachstan. Po trzecie, członkostwo w UEFA wiąże się z większym prestiżem i lepszymi warunkami finansowymi niż przynależność do Azjatyckiej Konfederacji Piłkarskiej (AFC). Związek

⁴⁹ R. O'Connor, *The story...*

⁵⁰ Ibidem.

piłkarski Azerbejdżanu mógł wybrać jedną z tych dwóch organizacji, zdecydował się więc na UEFA⁵¹.

Wyniki FK Karabachu i jego regularna rywalizacja z najlepszymi drużynami przekłada się na poczucie dumy narodowej, wyższości Azerbejdżan nad Ormianami i swoistego rewanżu za 30-letnią okupację spornego regionu – sukcesy osiąga klub azerbejdżański, a nie armeński, do tego kojarzący się z Górskim Karabachem. Dzięki temu w świadomości zagranicznych kibiców region utożsamiany jest z Azerbejdżanem⁵². Po zakończeniu III wojny o Górski Karabach i zajęciu regionu przez siły zbrojne Azerbejdżanu w 2023 roku władze rozpoczęły proces ponownego osiedlania Azerbejdżan na tych ziemiach w ramach programu Wielkiego Powrotu. Niemniej jedynie niewielka część ludności zdecydowała się na powrót⁵³.

FK Karabach jest narzędziem propagandy nie tylko z powodu działań narzuconych przez azerbejdżańskie władze. Od oddolnych, politycznych gestów nie stronią również pracownicy klubu, w tym piłkarze. Po meczu z Legią Warszawa w ramach eliminacji Ligi Europy z 1 października 2020 roku, a więc zaledwie cztery dni po rozpoczęciu przez

⁵¹ H. Karakoca, *Why Are Kazakhstan, Armenia, Azerbaijan, Georgia, and Israel Members of UEFA?*, Onedio, 10.10.2025, <https://onedio.co/content/why-are-kazakhstan-armenia-azerbaijan-georgia-and-israel-members-of-uefa-29096> [1.12.2025].

⁵² R. Anderson, *Commemorating Exclusion...*, s. 29; zob. R. O'Connor, *Flying the flag for Azerbaijan: The story of FK Qarabag*, The Set Pieces, 12.09.2017, <https://thesetpieces.com/latest-posts/flying-flag-azerbaijan-story-fk-qarabag/> [1.12.2025].

⁵³ Ibidem; zob. K. Strachota, *Koniec Górskiego Karabachu. Polityczne trzęsienie ziemi na Kaukazie Południowym*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 28.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-28/koniec-gorskiego-karabachu-polityczne-trzesienie-ziemi-na-kaukazie> [1.12.2025]; Y. Kazimbeyli, *Azerbaijan Continues Resettling Former IDPs in Karabakh and East Zangezur Regions*, Caspian News, 16.01.2025, <https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijan-continues-resettling-former-idps-in-karabakh-and-east-zangezur-regions-2025-1-16-0/> [1.12.2025].

Azerbejdżan II wojny karabachskiej, zespół opublikował zdjęcie z zawodnikami i członkami sztabu salutującymi do narodowej flagi. Zdarzenie zostało uznane przez UEFA za złamanie zasady neutralności sportu i zakończyło się słownym upomnieniem łącznie 27 członków azerbejdżańskiej drużyny⁵⁴. Reprimenda nie objęła natomiast nałożenia grzywny, wykluczenia z europejskich rozgrywek czy zamknięcia trybun dla sympatyków zespołu.

W 2025 roku klub zaprezentował koszulki na nowy sezon w miejscowości Szusza, która w latach 1992–2020 znajdowała się pod kontrolą nieuznaną Republiki Górskiego Karabachu. Miasto jest ważne dla narodowej kultury i tożsamości m.in. ze względu na zabytkową azerbejdżańską twierdzę, wpisaną na listę światowego dziedzictwa UNESCO⁵⁵. To też miejsce jednej z największych bitew azerbejdżańsko-armeńskiego konfliktu zbrojnego z 2020 roku, wskutek którego siły Azerbejdżanu przejęły kontrolę nad miejscowością. Poprzez prezentację koszulek na tle twierdzy klub kreował narrację, że Górski Karabach to historyczne azerbejdżańskie ziemie, a kampania wojskowa mająca na celu odzyskanie regionu przebiegła pomyślnie⁵⁶.

Na podstawie powyższych i podobnych gestów FK Karabachu armeńska federacja piłkarska wielokrotnie domagała się od UEFA wykluczenia zespołu z międzynarodowej rywalizacji ze względu na rozpowszechnianie azerbejdżańskiej

⁵⁴ J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 855; zob. B. Homewood, T. Davis, *Qarabag players, officials reprimanded over military salute*, Reuters, 22.10.2020, <https://www.reuters.com/sports/qarabag-players-officials-reprimanded-over-military-salute-2020-10-22/> [1.12.2025].

⁵⁵ Zob. B. Krzysztań, *Historia Karabachu...*, s. 67–109.

⁵⁶ B. Banasiewicz, *Rosjanin bez wizy na mecz Legii z Aktobe, Karabach będzie miał nowy stadion, City Football Group kupi klub z Uzbekistanu*, Polski Instytut Dyplomacji Sportowej, 8.07.2025, <https://pids.pl/co-slychac-na-wschodzie/18-rosjanin-bez-wizy-na-mecz-legii-karabach-bedzie-mial-nowy-stadiony-city-football-group-kupi-klub-z-uzbekistanu/> [1.12.2025].

propagandy wojennej, militarystyczne komunikaty wydawane przez klub oraz skrajnie antyarmeńską postawę. Do momentu opublikowania tego opracowania jej wnioski pozostawały nieskuteczne⁵⁷. W lipcu 2013 roku podczas meczu Piasta Gliwice z FK Karabachem w eliminacjach Ligi Europy polscy kibice wywiesili na jednej z trybun flagę Republiki Górskiego Karabachu, na której terenie znajdował się Agdam. Gest, poza przyjaznym odzewem ze strony Armeńczyków, spotkał się z ostrą reakcją azerbejdżańskiego klubu, który zamieścił w mediach społecznościowych zdjęcie owej flagi, dołączając obelgi wobec kibiców Piasta, Polski i Armenii. Działacze FK Karabachu wystąpili do UEFA o nałożenie sankcji na polski zespół, a organizacja ukarała klub grzywną w wysokości 5 000 euro i częściowym zamknięciem trybun na kolejny mecz eliminacji europejskich pucharów, jednak nie z powodu flagi, a rasistowskich zachowań kibiców⁵⁸.

Wskutek II wojny karabachskiej pod kontrolę Azerbejdżanu wrócił także Agdam – oryginalna siedziba FK Karabachu, który zgodnie z zapowiedziami ma doczekać się nowego stadionu w rodzinnym mieście. Budowę ogłosił i rozpoczął sam prezydent Alijew, nadając jej znaczenie polityczne i propagandowe. Arena miałaby zostać ukończona w 2026 roku, co ma symbolizować i zamykać klamrą zakończenie ponad 30-letniego „wygnania” klubu⁵⁹.

⁵⁷ O. Auyezov, N. Bagirova, *Azerbaijan's exiled champions dream of post-war homecoming*, Reuters, 2.11.2020, <https://www.reuters.com/world/middle-east/azerbajans-exiled-champions-dream-post-war-homecoming-2020-11-02/> [1.12.2025].

⁵⁸ *Historia malej, ale ważnej flagi – ciąg dalszy*, Piast Gliwice PL, 29.07.2013, <https://piast.gliwice.pl/2013/07/29/historia-malej-ale-waznej-flagi-ciag-dalszy/> [1.12.2025]; *UEFA zamknęła trybunę Piasta i nałożyła karę finansową*, infogliwice.pl, 6.09.2013, <https://infogliwice.pl/uefa-zamknela-trybune-piasta-i-nalozyla-kare-finansowa/> [1.12.2025].

⁵⁹ B. Banasiewicz, *Rosjanin bez wizy...; zob. Imarat Stadium foundation stone laid*, Coliseum, 27.09.2024, <https://www.coliseum-online.com/imarat-stadium-foundation-stone-set/> [1.12.2025].

Formuła 1

Organizowanie prestiżowych wielkich wydarzeń sportowych w różnych dyscyplinach przez państwa niedemokratyczne jest obecnie często spotykaną praktyką. Grand Prix Formuły 1 odbywają się między innymi w Arabii Saudyjskiej, Bahrajnie, Chinach i Katarze, a do czasu zerwania przez F1 umowy po pełnoskalowej agresji na Ukrainę, także w Rosji. Wyjątku od tej reguły nie stanowią też inne imprezy najwyższej rangi – piłkarskie mistrzostwa świata czy Europy oraz letnie i zimowe igrzyska olimpijskie. Azerbejdżański schemat wykorzystywania Formuły 1 jako *soft power* niewiele różni się od przytoczonego powyżej użycia piłki nożnej. Również w tym przypadku władze skupiają się na promowaniu wizerunku państwa i eksponowaniu jego pozytywnych aspektów na arenie międzynarodowej. Głównego kierunku działań ponownie należy upatrywać nie w sukcesach sportowych, a samej organizacji tak prestiżowego wydarzenia jak Grand Prix. Azerbejdżan to jedno z zaledwie 21 państw, które w 2025 roku gościły najpopularniejszą serię wyścigową na świecie⁶⁰.

Pierwszy wyścig w Baku odbył się w 2016 roku, wtedy jeszcze jako Grand Prix Europy. Nazwa odwołująca się do Starego Kontynentu miała na celu wzbudzenie skojarzeń z przynależnością Azerbejdżanu do Europy, zarówno w wymiarze geograficznym, jak i kulturowym. Oficjalnym ambasadorem inauguracyjnej edycji została żywa legenda sportów motorowych – hiszpański kierowca Fernando Alonso⁶¹. Od 2017 roku zawody funkcjonują już jako Grand

⁶⁰ 2025 FIA Formula One World Championship Race Calendar, Formula 1, 2025, <https://www.formula1.com/en/racing/2025> [1.12.2025].

⁶¹ Fernando Alonso announced as Official Ambassador for 2016 Grand Prix of Europe, Azertag, 2.03.2016, https://azertag.az/en/xeber/fernando_alonso_announced_as_official_ambassador_for_2016_grand_prix_of_europe-932149 [1.12.2025].

Prix Azerbejdżanu, a kontrakt umożliwiający organizowanie wydarzenia obowiązuje co najmniej do 2030 roku⁶². Sponsorem tytularnym edycji z 2019 roku był wspomniany już SOCAR. Współpraca z państwowym koncernem naftowym nie została przedłużona na kolejne lata, pozostając jedynie incydentalnym przypadkiem partnerstwa azerbejdżańskiego konglomeratu z Formułą 1⁶³.

Wyścig w Baku prowadzony jest na wytyczonym w ścisłym centrum torze ulicznym. Podczas rywalizacji kierowcy przejeżdżają między innymi wzdłuż malowniczej promenady nad Morzem Kaspijskim czy wokół średniowiecznego starego miasta⁶⁴. Trasa, otoczona przez charakterystyczne budynki i zabytki azerbejdżańskiej stolicy, charakteryzuje się wysokimi walorami turystycznymi, a także służy większej promocji Baku niż tor stały, który musiałby zostać wybudowany od zera na obrzeżach metropolii. Wybór wariantu ulicznego mógł być też podyktowany kwestiami finansowymi – wiąże się on z niższymi kosztami przygotowania widowiska⁶⁵. Usytuowanie toru w centrum miasta ma również istotną wadę – przygotowanie imprezy wymaga kilkudniowego wyłączenia z publicznego użytkowania części kwartałów. W tym obszarze wstrzymywane jest funkcjonowanie placówek oświatowych, opieki zdrowotnej i innych instytucji publicznych oraz prywatnej działalności. Utrudnieniem dla mieszkańców stolicy jest także wysoki poziom hałasu podczas wyścigu – gęsto zabudowane śródmieście sprzyja rozprzestrzenianiu się

⁶² G. Ibadoghlu, *The Political and Economic...*, s. 1; zob. *Formula 1 to continue racing in Azerbaijan until 2030*, Formula 1, 20.09.2025, <https://www.formula1.com/en/latest/article/formula-1-to-continue-racing-in-azerbaijan-until-2030.2pGfPW7jNleRowZSnZdBqA> [1.12.2025].

⁶³ Ibidem, s. 11.

⁶⁴ J. LaPorte, *Profiting from prestige...*, s. 66.

⁶⁵ J.E. Ahmadli, *Impact of Formula 1...*, s. 94.

dźwięku emitowanego przez bolidy czy ustawione wokół toru nagłośnienie⁶⁶.

Bakijskie Grand Prix, tak jak każdy inny wyścig w sezonie, cieszy się imponującym zainteresowaniem odbiorców z całego świata. Edycję z 2018 roku oglądały globalnie 82 miliony widzów, a rok później liczba ta sięgnęła 90 milionów⁶⁷. Dzięki doskonałej międzynarodowej ekspozycji zawody stanowią dla Azerbejdżanu platformę do zaprezentowania swojej nowoczesnej infrastruktury i architektury, malowniczych krajobrazów, gościnności oraz otwartości na zagranicznych turystów. Organizacja Grand Prix Formuły 1 przez Azerbejdżan podkreśla jego siłę gospodarczą, rozwój i wielokulturowe wartości państwa, a także przyciąga uwagę biznesu, pełniąc istotną funkcję w postrzeganiu Azerbejdżanu oraz pozyskiwaniu ewentualnych inwestorów. Ponadto pozwala promować na arenie międzynarodowej pozytywny wizerunek państwa i społeczeństwa, jak również stwarza okazję do pobudzenia różnych sektorów gospodarki – hotelarstwa, gastronomii czy rozrywki⁶⁸. Po stronie wad wyścigu znajdują się między innymi ogromne koszty całego przedsięwzięcia w porównaniu do możliwości azerbejdżańskiej gospodarki. Nakłady na organizację Grand Prix pochodzą z funduszy państwowych, a opłata licencyjna pozwalająca na przeprowadzenie zawodów sięga corocznie ok. 55 milionów dolarów. Nie jest to całkowity koszt imprezy – do tej kwoty

⁶⁶ G. Ibadoghlu, *The Political and Economic...*, s. 7.

⁶⁷ J.E. Ahmadli, *Impact of Formula 1...*, s. 92; PwC Study Reveals \$500M Benefit for Baku since F1 GP, F1 Fansite, 15.01.2020, <https://www.f1-fansite.com/f1-news/pwc-study-reveals-500m-benefit-for-baku-since-f1-gp/> [1.12.2025].

⁶⁸ G. Ibadoghlu, *The Political and Economic...*, s. 6; J. LaPorte, *Profiting from prestige...*, s. 67.

należy dodać jeszcze wydatki logistyczne czy transmisyjne. Organizacja wydarzenia w 2016 roku pochłonęła ok. 100 milionów dolarów⁶⁹.

Inauguracyjne Grand Prix nie było jednak szeroko eksponowane i komentowane przez azerbejdżańskich polityków oraz media publiczne. Choć na ceremonii otwarcia pojawił się prezydent Alijew z małżonką, jego otoczenie unikało informowania o wyścigu przy każdej sposobności. Wydarzenie zostało w Azerbejdżanie obdarzone wręcz niedostateczną uwagą względem pierwotnych oczekiwań, tym bardziej że Formuła 1 cieszy się globalną popularnością i nadzwyczaj wysokim prestiżem. Przyczyną takiego zachowania był wewnętrzny kryzys gospodarczy, spowodowany spadkiem cen ropy naftowej na światowych rynkach. Sytuacja spowodowała dewaluację azerbejdżańskiej waluty, wpłynęła również na wzrost bezrobocia i ogólny spadek poziomu życia mieszkańców Azerbejdżanu. Nadmierne eksponowanie imprezy oraz wiążących się z nią wydatków w warunkach niesprzyjającej koniunktury mogło prowokować pytania dotyczące właściwego zarządzania kapitałem przez rząd, a nawet wywołać społeczne niezadowolenie i masowe demonstracje. Władze postanowiły zatem ograniczyć informowanie o Grand Prix do minimum⁷⁰.

Według analizy przeprowadzonej przez firmę audytorską PwC wyścigi Formuły 1 w latach 2016–2019 wprowadziły do gospodarki Azerbejdżanu łącznie około 506 milionów dolarów. Na tę kwotę składa się 300 milionów dolarów wydatków bezpośrednich, poniesionych przez turystów i uczestników imprezy (m.in. w sektorze usług – hotelarstwie, gastronomii, transporcie czy rozrywce). Pozostałe

⁶⁹ Ibidem, s. 7; J. LaPorte, *Profiting from prestige...*, s. 66; zob. C. Loda, *Azerbaijan – F1 and the limits...*

⁷⁰ C. Loda, *Azerbaijan – F1 and the limits...*

206 milionów dolarów stanowią wydatki pośrednie (kapitał wygenerowany przez podmioty wykonujące zlecenia dla bezpośrednich dostawców)⁷¹. Od 2020 roku władze nie podają do publicznej wiadomości finansowego bilansu organizacji Grand Prix. Choć koszty przeprowadzenia zawodów pokrywane są z budżetu państwa, to płynące z nich korzyści ekonomiczne nie są w całości redystrybuowane w społeczeństwie. Część zysków trafia do kieszeni elit rządzących lub blisko współpracujących z nimi biznesmenów, którzy są zaangażowani w przygotowanie widowiska. Na wspomnienie zasługuje skandal korupcyjny związany z Czingizem Mehdijewem, który w latach 2015–2020 zajmował stanowisko zwierzchnika wydziału operacji sportowych Baku City Circuit Operations Company (spółki zarządzającej bakijskim torem). W 2024 roku postawiono mu zarzuty sztucznego zawyżania kosztów organizacji wyścigu oraz wyprowadzanie państwowych pieniędzy do przedsiębiorstw prowadzonych przez jego bliskich współpracowników. Mehdijew założył również firmę zarejestrowaną na Seszelach, przedstawiał ją jako specjalizującą się w przygotowaniu Grand Prix Formuły 1 i przekazywał do niej środki z budżetu państwa⁷².

Wśród celów cyklicznego organizowania Grand Prix znajdowało się przyciągnięcie do Azerbejdżanu zagranicznych turystów, przede wszystkim przedstawicieli zamożnych, wysoko rozwiniętych społeczeństw zachodnich, którzy zachęceni prestiżową imprezą mogliby wnieść do azerbejdżańskiej gospodarki najwięcej kapitału. Po 2016 roku zainteresowanie państwem rzeczywiście wzrosło, osiągając

⁷¹ PwC Study Reveals...

⁷² G. Ibadoghlu, *The Political and Economic...*, s. 2–6; zob. *Ex-department head accused in Formula 1 case pays 300,000 AZN on final day – Verdict pending*, Idman&Biz, 13.03.2025, <https://www.idman.biz/en/news/formula1/68622> [1.12.2025].

swój szczyt w 2019 roku, gdy Azerbejdżan przyjął ponad 3 miliony zagranicznych gości⁷³. Zdaniem Gubada Ibadoghlu ciężko jednoznacznie stwierdzić, że to właśnie wyścig odpowiada za powyższą rekordową liczbę – aż 92% odwiedzających przybyło do Azerbejdżanu z Turcji, Rosji, Gruzji, Iranu i Ukrainy. Przyjeżdżający do Azerbejdżanu turyści w większości nie wpisywali się więc we wspomnianą grupę zamożnych mieszkańców państw zachodnich⁷⁴.

Podsumowanie

Azerbejdżan realizuje zróżnicowaną strategię budowania sportowego *soft power*, wykorzystując do tego dwie przewodnie dyscypliny – piłkę nożną i Formułę 1. W ramach pierwszej z nich posługuje się mechanizmami zagranicznego sponsoringu, organizacją prestiżowych imprez i sukcesami na gruncie sportowym. W drugim przypadku ogranicza się do samego przygotowania wydarzenia, pozostawiając inne wymiary na dalszym planie lub zupełnie je ignorując.

Każda z przytoczonych w opracowaniu odnóg azerbejdżańskiego sportowego *soft power* generuje zarówno pozytywne, jak i negatywne efekty związane z percepcją państwa. Te ostatnie dotyczą problemów wewnętrznych Azerbejdżanu – autorytarnej władzy, niedostatecznego przestrzegania praw człowieka i poziomu swobód obywatelskich. Zagraniczna krytyka, wysuwana głównie przez demokratyczne społeczeństwa państw wysoko rozwiniętych jest intensywna, choć nie całkowicie przytłaczająca⁷⁵. Tym sposobem działania Azerbejdżanu w ramach budowania

⁷³ Ibidem, s. 8.

⁷⁴ Ibidem, s. 9.

⁷⁵ J. Rookwood, *From sport-for-development...*, s. 856–861.

miękkiej siły charakteryzują się jedynie częściową skutecznością. Ponadto państwo narażone jest na wysokie ryzyko *soft disempowerment*, wzmacniane dodatkowo poprzez próby odwracania uwagi od problemów za pomocą sportswashingu.

Strategie sportowej miękkiej siły zapewniały większą efektywność na krótko po ich uruchomieniu przez władze państwowe. Z biegiem czasu zaś przewaga pozytywnych wyników była niwelowana przez wzrost negatywnych oddziaływań. Najskuteczniejszą metodą azerbejdżańskiego *soft power* zdają się być sportowe sukcesy FK Karabachu, co jest zgodne z tezą Krzyzaniaka, że państwo nie powinno bezpośrednio angażować się w podobne działania, a wyznaczać do tego celu osobny podmiot⁷⁶.

Nowe przypadki zagranicznego sponsoringu piłki nożnej przez Azerbejdżan są mało prawdopodobne, ale nie należy ich wykluczać – odpowiedzialny za wcześniejsze umowy Hafiz Mammadov od 2016 roku nie angażuje się w porozumienia z kolejnymi klubami. Ponadto współpraca państwowego SOCAR-u z UEFA została zerwana ze względu na kontrowersyjną działalność koncernu, która jest motywowana politycznie i nie przejawia perspektyw na zmianę. Nieco bardziej optymistycznie przedstawia się kontrakt na organizację Grand Prix Formuły 1 obowiązujący co najmniej do 2030 roku, który może zostać przedłużony na kolejne lata.

Państwo stoi przed dużym wyzwaniem – jeżeli jego władze dalej będą chciały stawiać na budowanie *soft power* za pomocą sportu, to muszą znaleźć sposób na skuteczne poradzenie sobie z niemal pewną międzynarodową krytyką.

⁷⁶ J.S. Krzyzaniak, *The soft power strategy...*, s. 510.

Bibliografia

- „Qarabag” FK is a carrier of information missile of Azerbaijan, Apa.az, 24.11.2017, https://en.apa.az/domestic-policy/xeber___qarabag___fk_is_a_carrier_of_information_-267988 [1.12.2025].
- 2025 FIA Formula One World Championship Race Calendar, Formula 1, 2025, <https://www.formula1.com/en/racing/2025> [1.12.2025].
- Ahmadli J.E., *Impact of Formula 1 Race on the International Image of Azerbaijan*, „Scientific News of Academy of Physical Education and Sport” 2024, t. 6, nr 3, s. 90–96.
- Alakbarov F., *The Decline of Azerbaijani Football*, Breaking the Lines, [24.09.2024], <https://breakingthelines.com/investigation-piece/the-decline-of-azerbaijani-football/> [1.12.2025].
- Anderson R., *Commemorating Exclusion: Violent Imaginaries and the Maintenance of a War Mood in Azerbaijan*, praca magisterska, Universiteit Utrecht, Utrecht 2017, <https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/27220/5818664%20thesis%20final.pdf> [1.12.2025].
- Asgarov S., *Influence and Norm Entrepreneurship: Azerbaijan’s Strategic Deployment of Soft Power*, „International Journal of Political Studies” 2024, t. 10, nr 1, s. 31–46.
- Ayuzov O., Bagirova N., *Azerbaijan’s exiled champions dream of post-war homecoming*, Reuters, 2.11.2020, <https://www.reuters.com/world/middle-east/azerbaijans-exiled-champions-dream-post-war-homecoming-2020-11-02/> [1.12.2025].
- Azerbaijan | Specific country data, Human Development Reports | UNDP, 6.05.2025, <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/AZE> [1.12.2025].
- Azerbaijan, land of football, Club Atlético de Madrid, 30.04.2013, <https://en.atleticodemadrid.com/noticias/azerbaijan-land-of-football> [1.12.2025].
- Azerbaijan: Seven journalists sentenced in latest shocking crackdown on free speech, Amnesty International, 20.06.2025, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/06/azerbaijan-seven-journalists-sentenced-in-latest-shocking-crackdown-on-free-speech/> [1.12.2025].
- Banasiak M., Olech A., Rajkiewicz M., *Armenia – Azerbejdżan. Futbol na tle konfliktu*, Instytut Nowej Europy, 1.10.2020, <https://ine.org.pl/armenia-azerbejdzan-futbol-na-tle-konfliktu/> [1.12.2025].
- Banasiewicz B., *Rosjanin bez wizy na mecz Legii z Aktobe, Karabach będzie miał nowy stadion, City Football Group kupi klub z Uzbekistanu*, Polski Instytut Dyplomacji Sportowej, 8.07.2025, <https://pids.pl/co-slychac-na-wschodzie/18-rosjanin-bez-wizy-na-mecz-legii-karabach-bedzie-mial-nowy-stadiony-city-football-group-kupi-klub-z-uzbekistanu/> [1.12.2025].
- Boykoff J., *Toward a Theory of Sportswashing: Mega-Events, Soft Power, and Political Conflict*, „Sociology of Sport Journal” 2022, t. 39, nr 4, s. 342–351.

- Briand C., *Armenia-France Relations: An Overview*, Network State, 2024, <https://networkstate.io/publications/armenia-france-relations-an-overview/> [1.12.2025].
- Burke P., *Mkhitarian urges world to “stand up against ethnic cleansing” in Nagorno-Karabakh after Azerbaijan’s offensive*, Inside the Games, 1.10.2023, <https://www.insidethegames.biz/articles/1141302/mkhitarian-calls-karabakh-support> [1.12.2025].
- Diler F.G., *Pope’s team rejects Azerbaijan*, Agos, 11.07.2014, <https://www.agos.com.tr/en/article/8402/popes-team-rejects-azerbaijan> [1.12.2025].
- Ex-department head accused in Formula 1 case pays 300,000 AZN on final day – Verdict pending*, Idman&Biz, 13.03.2025, <https://www.idman.biz/en/news/formula1/68622> [1.12.2025].
- Fernando Alonso announced as Official Ambassador for 2016 Grand Prix of Europe*, Azertag, 2.03.2016, https://azertag.az/en/xeber/fernando_alonso_announced_as_official_ambassador_for_2016_grand_prix_of_europe-932149 [1.12.2025].
- Formula 1 to continue racing in Azerbaijan until 2030*, Formula 1, 20.09.2025, <https://www.formula1.com/en/latest/article/formula-1-to-continue-racing-in-azerbaijan-until-2030.2pGfPW7JNleROwZSnZdBqA> [1.12.2025].
- Gibson O., *Azerbaijan’s sponsorship of Atlético Madrid proves spectacular success*, The Guardian, 1.05.2014, <https://www.theguardian.com/football/2014/may/01/azerbaijan-sponsorship-atletico-madrid-spectacular-success> [1.12.2025].
- Goldblatt D., *The age of football: soccer and the 21st century*, Nowy Jork 2020.
- Historia malej, ale ważnej flagi - ciąg dalszy*, Piast Gliwice PL, 29.07.2013, <https://piast.gliwice.pl/2013/07/29/historia-malej-ale-waznej-flagi-ciag-dalszy/> [1.12.2025].
- Homewood B., Davis T., *Qarabag players, officials reprimanded over military salute*, Reuters, 22.10.2020, <https://www.reuters.com/sports/qarabag-players-officials-reprimanded-over-military-salute-2020-10-22/> [1.12.2025].
- Ibadoghlu G., *The Political and Economic Impacts of Formula 1 Races in Azerbaijan: Myths and Realities*, Social Science Research Network 2024, <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/4955311.pdf> [1.12.2025].
- Ibrahimzade M., *Baku Olympic Stadium included in UEFA Elite List of Stadia*, Azernews, 7.06.2019, <https://www.azernews.az/sports/151815.html> [1.12.2025].
- Imarat Stadium foundation stone laid*, Coliseum, 27.09.2024, <https://www.coliseum-online.com/imarat-stadium-foundation-stone-set/> [1.12.2025].
- Karakoca H., *Why Are Kazakhstan, Armenia, Azerbaijan, Georgia, and Israel Members of UEFA?*, Onedio, 10.10.2025, <https://onedio.co/content/why-are-kazakhstan-armenia-azerbaijan-georgia-and-israel-members-of-uefa-29096> [1.12.2025].

- Kazimbeyli Y., *Azerbaijan Continues Resettling Former IDPs in Karabakh and East Zangezur Regions*, Caspian News, 16.01.2025, <https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijan-continues-resettling-former-idps-in-karabakh-and-east-zangezur-regions-2025-1-16-0/> [1.12.2025].
- Kobierecki M.M., *Dyplomacja sportowa a międzynarodowy wizerunek państwa*, „Res Politicae. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie” 2016, t. 8, s. 237–259.
- Kobierecki M.M., *Sport at the World Expo. Analysis of sports diplomacy at the non-sporting event*, „Place Branding and Public Diplomacy” 2023, t. 19, nr 4, s. 419–420.
- Krzysztań B., *Historia Karabachu. O państwie, którego nie było*, Warszawa–Wrocław–Wojnowice 2025.
- Krzyżaniak J.S., *The soft power strategy of soccer sponsorships*, „Soccer & Society” 2018, t. 19, nr 4, s. 498–515.
- LaPorte J., *Profiting from prestige: the political economy of mega-events in Azerbaijan*, „Journal of International Relations and Development” 2025, t. 28, s. 55–79.
- Loda C., *Azerbaijan – F1 and the limits of public diplomacy*, Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa, 14.07.2016, https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/f1-and-the-limits-of-public-diplomacy/ [1.12.2025].
- Mammadbayli N., *From Reactive Oppression to Codified Authoritarianism*, Baku Research Institute 2025, <https://bakuresearchinstitute.org/en/from-reactive-oppression-to-codified-authoritarianism/> [1.12.2025].
- Mammadov completes takeover of Sheffield Wednesday, Associated Press News, 10.06.2014, <https://apnews.com/mammadov-completes-takeover-of-sheffield-wednesday-e43757181e3a4b30b823ecf396184ab1> [1.12.2025].
- Nye J.S., *China and soft power*, „South African Journal of International Affairs” 2012, t. 19, nr 2, s. 151–155.
- Nye J.S., *Soft Power*, „Foreign Policy” 1990, nr 80, s. 153–171.
- O'Connor R., *Flying the flag for Azerbaijan: The story of FK Qarabag*, The Set Pieces, 12.09.2017, <https://thesetpieces.com/latest-posts/flying-flag-azerbaijan-story-fk-qarabag/> [1.12.2025].
- O'Connor R., *The story of FK Qarabag: How a team born from war now prepares to host Chelsea in the Champions League*, The Independent, 22.11.2017, <https://www.independent.co.uk/sport/football/european/fk-qarabag-champions-league-chelsea-preview-how-born-from-war-to-champions-league-debut-a8069506.html> [1.12.2025].
- Olech A. i in., *Katar. Geopolityka i mistrzostwa świata*, Instytut Nowej Europy 2022, https://ine.org.pl/wp-content/uploads/2022/11/Raport-INE_Katar-geopolityka-i-mistrzostwa-swiatek.pdf [1.12.2025].
- President: Hosting the U-20 World Cup in Azerbaijan and Uzbekistan is a shared historic achievement*, AFFA, 13.11.2025, <https://www.affa.az/index.php/news/president-hosting-the-u-20-world-cup>

- in-azerbaijan-and-uzbekistan-is-a-shared-historic-achievement/79524 [1.12.2025].
- PwC Study Reveals \$500M Benefit for Baku since F1 GP, F1 Fansite, 15.01.2020, <https://www.f1-fansite.com/f1-news/pwc-study-reveals-500m-benefit-for-baku-since-f1-gp/> [1.12.2025].
- Qafarli S., *Soft Power Potential of Azerbaijan*, Azerbaijan Science Center 2020, https://aem.az/uploads/files/2020-04/1586535299_elmi-ish_352_131-133.pdf [1.12.2025].
- Qatar, *Global Sport and the 2022 FIFA World Cup*, Grix J. (red.), London 2014.
- Rookwood J., *From sport-for-development to sports mega-events: conflict, authoritarian modernisation and statecraft in Azerbaijan*, „Sport in Society” 2022, t. 25, nr 4, s. 847–866.
- Safizada S., *Lights of Azerbaijan at European Stadiums*, Region Plus, 15.02.2013, <https://regionplus.az/en/articles/view/2208> [1.12.2025].
- Soccer charity: Armenia player gives presents to Karabakh war vets, ArmeniaNow.com, 15.12.2011, https://web.archive.org/web/20120419024342/http://armenianow.com/sports/soccer/34154/he-nrik_mkhitaryan_football_charity_karabakh [1.12.2025].
- Sport, Statehood and Transition in Europe: Comparative Perspectives from Post-Soviet and Post-Socialist Societies*, Rojo-Labaien E., Rodríguez-Díaz Á., Rookwood J. (red.), London 2020.
- Strachota K., *Koniec Górskiego Karabachu. Polityczne trzęsienie ziemi na Kaukazie Południowym*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 28.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-28/koniec-gorskiego-karabachu-polityczne-trzesienie-ziemi-na-kaukazie> [1.12.2025].
- Tyrrell M.S., *Aesopian Literary Dimensions of Azerbaijani Literature of the Soviet Period, 1920–1990*, Lanham 2000.
- UEFA Terminates SOCAR Partnership over War Propaganda, Gesellschaft Schweiz-Armenien, 17.06.2025, <https://gsa.swiss/uefa-terminates-socar-over-war-propaganda/> [1.12.2025].
- UEFA zamknęła trybunę Piasta i nałożyła karę finansową, infogliwice.pl, 6.09.2013, <https://infogliwice.pl/uefa-zamknela-trybune-piasta-i-nalozyła-kare-finansowa/> [1.12.2025].
- Vincent R., *Baku 2015: After FIFA and Qatar scandals, Azerbaijan should not be given a fig leaf for political repression*, International Business Times UK, 11.06.2015, <https://www.ibtimes.co.uk/baku-2015-after-fifa-qatar-scandals-azerbaijan-should-not-be-given-fig-leaf-political-1505606> [1.12.2025].
- Wahlang J., *Armenia's French Connection – Analysis*, Eurasia Review, 24.04.2024, <https://www.eurasiareview.com/24042024-armenias-french-connection-analysis/> [1.12.2025].
- Wolfe S.D., *‘For the benefit of our nation’: unstable soft power in the 2018 men’s World Cup in Russia*, „International Journal of Sport Policy and Politics” 2020, t. 12, nr 4, s. 545–561.

Zamorano M.M., *Reframing Cultural Diplomacy: The Instrumentalization of Culture under the Soft Power Theory*, „Culture Unbound. Journal of Current Cultural Research” 2016, t. 8, nr 2, s. 165–186.

Czeczenia: sport jako narzędzie legitymizacji władzy, kontroli społecznej i komunikacji

Karol Bochenek
(POLSKI INSTYTUT DYPLOMACJI SPORTOWEJ)

Wprowadzenie

Czeczenia pod rządami Ramzana Kadyrowa to na obszarze postsowieckim jeden z najbardziej jaskrawych przykładów wykorzystywania sportu jako instrumentu aranżowania porządku polityczno-społecznego. W warunkach silnie scentralizowanej i despotycznej władzy R. Kadyrowa instrumentalizacja sportu służy do budowania jego wizerunku, demonstrowania siły i komunikacji z otoczeniem, a także do sprawowania skutecznej kontroli nad społeczeństwem przymuszonym do lojalności. Sport jest również wykorzystywany do kreowania międzynarodowej pozycji R. Kadyrowa i jako narzędzie sportswashingu, będąc tym samym dziedziną w niektórych wymiarach całkowicie zawłaszczoną przez lidera Republiki Czecheńskiej, który ze sportu uczynił istotny komponent swoich rządów.

W panujących w Czeczenii realiach sport stał się czymś zdecydowanie więcej niż formą współzawodnictwa i rozrywką dla mas. Pod obecnymi rządami został

przekształcony w jeden z elementów mechanizmu, za pomocą którego R. Kadyrow prowadzi stale postępujący proces rozwijania czeczeńskiego nacjonalizmu, zwiększający poczucie odrębności od Rosji i scalający czeczeńską tożsamość narodową¹. Jednocześnie R. Kadyrow wykorzystuje sport dla celów personalnych, umacniając pozycję nie tylko swoją, ale też jednego ze swoich synów, którego w ten sposób przygotowuje do ewentualnej sukcesji.

Ramzan Kadyrow w świecie piłki nożnej

Sukces za rosyjskie krzywdy

Pierwszy krok w stronę przejęcia władzy w Czeczenii Ramzan Kadyrow postawił 9 maja 2004 roku po śmierci ojca, Achmata Kadyrowa, zamordowanego na stadionie piłkarskim w Groznm w trakcie obchodów Dnia Zwycięstwa. R. Kadyrow, formalnie pełniący funkcję szefa ojcowskiej ochrony przemianowanej następnie w Służbę Bezpieczeństwa, był tego dnia nieobecny na arenie. Już kilka godzin po tragedii pojawił się na Kremlu, gdzie został podjęty przez Władimira Putina.

Namaszczenie niedoświadczonego byłego „watażki” na przyszłego szefa endemicznie zbuntowanej republiki było zresztą autorskim pomysłem prezydenta Rosji², podobnie jak wcześniejsze oddanie władzy w ręce Achmata Kadyrowa³. Samo spotkanie do annałów przeszło jednak nie ze względu na podjęte decyzje, a z powodu specyficznego stroju R. Kadyrowa, który na Kreml przybył ubrany w niebieski sportowy dres.

¹ M. Falkowski, *Ramzanistan. Czeczeński problem Putina*, Warszawa 2015, s. 18.

² A. Полумковская, *Кадыров мертв*, 13.05.2004, <http://politkovskaya.novaya-gazeta.ru/pub/2004/2004-041.shtml>, [24.11.2025], [A. Polikowskaja, *Kadyrow miortw*].

³ S. Ciesielski, *Rosja-Czeczenia. Dwa stulecia konfliktu*, Wrocław 2003, s. 342.

W tych dniach R. Kadyrow przebywał zresztą w Moskwie, lecząc obrażenia, których pod koniec kwietnia doznał w strzelaninie z ludźmi swojego dawnego przyjaciela, Sulima Jamadajewa, byłego bojownika w I wojnie czeczeńskiej, a od 2003 roku dowódcy specjalnego batalionu GRU „Wschód”⁴. Nieobecność R. Kadyrowa na stadionie w Groznm budziła na tyle dużo wątpliwości, by stać się podstawą teorii spiskowej, według której to motywowany wielkimi ambicjami syn stanął przeciw ojcu, biorąc czynny udział w zamachu na jego życie. Spekulacje uprawdopodobniał fakt, że za bezpieczeństwo na stadionie w Groznm odpowiadała dowodzona przez niego czeczeńska Służba Bezpieczeństwa, która bezpośrednio przed obchodami zapewniała, że obiekt jest bezpieczny⁵.

Na udział R. Kadyrowa w spisku przeciw ojcu nigdy nie pojawiły się jednak twarde dowody, a on sam zawsze bardzo oszczędnie wypowiadał się o ewentualnych sprawcach, co może sugerować, że szukać ich należy poza Czeczenią⁶. Na przykład wśród rosyjskich wojskowych, którzy od 2000 roku kontrolowali wydobycie ropy na terenie Czeczenii, i którzy, pozostając w otwartym sporze z A. Kadyrowem, wśród rosyjskich elit określali go „bardziej niebezpiecznym od Dżochara Dudajewa”⁷⁸.

⁴ М. Тарамов, *Кто убил Ахмада КадYROва?*, 12.05.2004, <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/55268/>, [24.11.2025], [M. Tamarow, *Kto ubił Achmada Kadyrowa?*].

⁵ Я. Нечепорюч, *Смерть на стадионе*, 25.07.2015, <http://www.svoboda.org/a/27153109.html>, [22.11.2025], [J. Niestierowicz, *Śmierć na stadionie*].

⁶ В. Уверов, *Кто убил КадYROва?*, 06.06.2004, <http://analysisclub.ru/index.php?page=putin&art=1391>, [22.11.2025], [W. Uwierow, *Kto ubił Kadyrowa?*].

⁷ Dżochar Dudajew (1944–1996) – czeczeński polityk, były generał lotnictwa ZSRR i pierwszy prezydent nieuznawanej Czeczeńskiej Republiki Iczkerii. W 1991 roku ogłosił suwerenność Czeczenii. Jego rządy doprowadziły do konfrontacji z Federacją Rosyjską i wybuchu I wojny czeczeńskiej. Dudajew zginął w 1996 roku w wyniku rosyjskiego ataku rakietowego. Jest uznawany za jednego z najważniejszych symboli czeczeńskiej walki o niepodległość.

⁸ Я. Нечепорюч, *Смерть...*

Po śmierci ojca R. Kadyrow nie od razu został najważniejszym czeczeńskim politykiem. O swoją pozycję musiał powalczyć z dużo bardziej doświadczonymi działaczami, ale w tym starciu niewątpliwie miał po swojej stronie najważniejszy argument – protektorat płynący z samego Kremla. Jednocześnie przejęcie władzy uniemożliwiało mu obowiązujący w Rosji cenzus wiekowy, zgodnie z którym aby stanąć na czele obwodu autonomicznego Federacji Rosyjskiej, należy mieć ukończone 30 lat. R. Kadyrow w momencie śmierci ojca był przed swoimi 28. urodzinami.

W zaistniałych okolicznościach R. Kadyrow objął początkowo funkcję pierwszego wicepremiera, co było efektem spontanicznych decyzji podjętych przez Putina i jego otoczenie tuż po zamachu na A. Kadyrowa⁹. Motywacją były w tym przypadku przede wszystkim więzy krwi – wieziono, że choć R. Kadyrow nie przejawiał wcześniej ambicji politycznych, to w zaistniałych okolicznościach będzie chciał kontynuować linię polityczną rozpoczętą przez ojca, z poparciem W. Putina¹⁰.

Niepisana umowa Putin – Kadyrow zakładała, że szef czeczeńskiej administracji, który w 1995 roku wypowiedział Rosji dżihad i nawoływał do zabijania rosyjskich żołnierzy, pozostanie lojalny wobec Kremla, co w konsekwencji pozwoli zarządzać konfliktem czeczeńskim od środka i uniknąć secesji republiki¹¹. Jednocześnie A. Kadyrow nie otrzymał faktycznej władzy, ponieważ ta pozostała w rękach federalnych struktur siłowych, decydujących o najważniejszych dla Czeczenii kwestiach, i skoncentrowanych

⁹ K. Marten, *Warlords: strong-arm brokers in weak states*, Nowy Jork 2012, s. 106.

¹⁰ A. Малашенко, *Рамзан Кадыров: российский политик кавказской национальности*, Москва 2009, s. 18–19, [A. Małaszenko, *Ramzan Kadyrow: rossijskij politik kawkazskoj nacyional'nosti*, Moskwa 2009, s.18].

¹¹ K. Marten, *Warlords: strong-arm brokers...*, s. 107.

głównie na własnych interesach, m.in. na handlu bronią, żywym towarem i ropą naftową¹².

Przyjęte przez Kreml rozwiązania nie przyniosły jednak oczekiwanych rezultatów, dlatego W. Putin w 2002 roku zdecydował się na zmianę kursu, co zapoczątkowało politykę „czeczenizacji”: A. Kadyrow stanął na czele reżimowego ośrodka władzy, biorąc na siebie zadanie ustabilizowania sytuacji w Czeczenii przy wsparciu wysokich subwencji z budżetu federalnego¹³. Sposób realizacji tej koncepcji zależał wyłącznie od A. Kadyrowa, choć Kreml dla zabezpieczenia nowej administracji zdecydował się pozostawić jednostki wojskowe na terenie republiki¹⁴.

Krótkie rządy A. Kadyrowa były naznaczone głównie walką z przeciwnikami wewnętrznymi, dla których jakakolwiek kooperacja z wrogiem była nie do zaakceptowania. Doprowadziło to *de facto* do porządkanej przez Kreml zmiany charakteru konfliktu z rosyjsko-czeczeńskiego na wewnętrznczeczeński¹⁵. Nowy szef administracji, a od 2003 roku – pierwszy prezydent Czeczenii, starał się przeciągać na swoją stronę czeczeńskich bojowników, wykorzystując do tego nie tylko korzyści płynące ze współpracy z oprawcą, ale też szeroki wachlarz represji¹⁶. Ci, którzy dali się przekonać, mogli liczyć na amnestię i miejsce w nowej administracji, pozostali kontynuowali walkę partyzancką z rosyjskimi oddziałami.

R. Kadyrow po śmierci ojca otrzymał pełne wsparcie W. Putina, trafiając pod prezydencki parasol ochronny. W niewątpliwie trudnym okresie życia miał czas, żeby

¹² M. Falkowski, *Czeczenia: między kaukaskim dżihadem a ukrytym separatyzmem*, Warszawa 2007, s. 19.

¹³ Ibidem, s. 21.

¹⁴ Ibidem, s. 21.

¹⁵ M. Falkowski, *Czeczenia: między kaukaskim dżihadem...*, s. 20.

¹⁶ K. Marten, *Warlords...*, s. 109.

okrzepnąć i nabrać pewności siebie, wiedząc przy tym, że w nieodległej perspektywie władza w Czeczenii przejdzie w jego ręce¹⁷. Prezydentem Czeczenii R. Kadyrow finalnie został w lutym 2007 roku po dymisji Ału Ałchanowa. Tym samym został jedynym dynastycznym przywódcą w Rosji, który pod protektorem Kremla zmonopolizował władzę w regionie, którym zarządza, płacąc za to oddaniem, poparciem i lojalnością¹⁸.

Pierwsze przypadki prób wpływania na społeczeństwo i budowania swojego wizerunku poprzez sport przypadły na początki samodzielnej politycznej działalności R. Kadyrowa. Premierowym wydarzeniem w tym kontekście było zwycięstwo odbudowywanego po wojnach czeczeńskich klubu piłkarskiego Terek Grozny w rozgrywkach o Puchar Rosji w 2004 roku. Sukces wzbudził bardzo dużo kontrowersji i w mediach był określany jako „ustawiony”¹⁹. To także jedyny przypadek w historii Pucharu Rosji, gdy po trofeum sięgnął klub występujący w drugiej lidze rosyjskiej²⁰.

¹⁷ J. Russell, *Ramzan Kadyrov: The Indigenous Key to Success in Putin's Chechenization Strategy?*, [w] *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, London 2008, s. 664.

¹⁸ Ibidem, s. 664.

¹⁹ *Кубок Кремля*, 10.07.2024, <https://novayagazeta.ru/articles/2004/06/10/21894-kubok-kremlya>, [22.11.2025], [Kubok Kremla]. Media, w ślad za którymi poszli kibice komentujący w Internecie rezultaty Pucharu Rosji 2004 roku, sugerowały że zwycięstwo Tereka zostało odgórnie zaplanowane i skoordynowane przez ważnych rosyjskich polityków, wpływających na wyniki rywalizacji na poszczególnych etapach rozgrywek. Za ich wstawiennictwem piłkarze Tereka rzekomo mogli liczyć na przychylne sędziowanie meczów oraz uniknięcie najsilniejszych przeciwników w kolejnych fazach Pucharu Rosji.

²⁰ *«В победе «Крыльев» никто не сомневался, в Самаре уже был заказан банкет...» 20 лет победе «Терека» в Кубке России*, https://www.sport-express.ru/football/rus_cup/reviews/kubok-rossii-29-maya-2004-goda-terek-pobedi-kryliya-sovetov-i-vyigral-trofey-2213023/, 29.05.2024, [22.11.2025], [„W pobiedzie „Kryliew nikto nie сомневаџса...” 20 liet pobiedie „Tierieka w Kubkie Rossii].

Za triumfem klubu z Groznego mieli stać przedstawiciele „Jednej Rosji”, a nawet trener rosyjskiej reprezentacji narodowej, Gieorgij Jarcew, który na zgrupowaniu kadry przed finałowym meczem, rzekomo nie oszczędzał zawodników drugiego finalisty – Krylji Sowiechow Samara²¹. Zarzuty dotyczące politycznie motywowanego wsparcia pojawiały się zresztą na przestrzeni całego sezonu, który dla Tereka zakończył się nie tylko zwycięstwem w Pucharze Rosji, ale też awansem do najwyższej klasy rozgrywkowej. Według osób z rosyjskiego środowiska piłkarskiego zarówno arbitrzy sędziujący mecze czeczeńskiej drużyny, jak i jej przeciwnicy mieli być regularnie przekupywani, czego jednak nigdy nie udowodniono²².

Wielki triumf Tereka w Pucharze Rosji miał niezwykle wymiar sportowy, a przede wszystkim – propagandowy. Zaledwie niecały miesiąc od tragicznej śmierci A. Kadyrowa czeczeński futbol świętował swój największy sukces. Według teorii Aleksieja Małaszenki, jego głównymi architektami byli politycy obozu władzy na Kremlu, którzy zadbali o odpowiedni przebieg wydarzeń: zdobycie ważnego trofeum miało być dla czeczeńskiego społeczeństwa formą rekompensaty za okres trudnych relacji z Moskwą²³. Ramzan Kadyrow znalazł się w centrum tego sukcesu. Po meczu ochotczo przyjmował gratulacje od zebranych na stadionie notabli, w tym od ówczesnego ministra sportu Wiaczesława Fetisowa²⁴, i fotografował się z pucharem w dłoniach.

²¹ *Кубок Кремля...*, [Kubok Kremļa].

²² *Самая странная футбольная команда России: «Терек»*, 01.11.206, <https://meduza.io/feature/2016/11/01/samaya-strannaya-futbolnaya-komanda-rossii-terek>, [22.11.2025], [Samaja strannaja futbol'haja komanda Rossii: Tierek].

²³ A. Малашенко, *Рамзан Кадыров...*, s. 87, [A. Małaszenko, *Ramzan Kadyrow...*, s. 87].

²⁴ Wiaczesław Fetisow w latach 2002–2004 oficjalnie sprawował funkcję Przewodniczącego Państwowego Komitetu ds. Kultury Fizycznej i Sportu, jednak w przekazach medialnych z tego okresu jest określany jako minister. Komitet,

Zdjęcia, które obiegiły całą Rosję, miały wyraźnie wskazywać, komu Czeczenia zawdzięcza ten sukces.

Piłka nożna jako narzędzie kontroli

Zdobycie Pucharu Rosji w 2004 roku to jedyne znaczące osiągnięcie w historii czeczeńskiej piłki. W kolejnych latach Terek Grozny stał się znany głównie ze skandali, jakie regularnie wywoływali R. Kadyrow i zgromadzeni wokół niego ludzie. W Groznym dochodziło do zastraszania sędziów, w czym prym wiedli najbliżsi ludzie R. Kadyrowa: Magomed Daudow i Adam Delimchanow, a także do prób ustawiania meczów. Leonid Słucki, były selekcjoner reprezentacji Rosji, przyznał, że w 2009 roku, kiedy trenował Krylja Sowiechow Samara, otrzymał odgórny nakaz odpuśczenia meczu z Terekiem²⁵. Decyzja miała być wynikiem porozumienia na poziomie politycznym: właścicielami Krylii były wówczas władze obwodu samarskiego.

Za sprawą tych i podobnych sytuacji czeczeński klub posiada wielu antagonistów w środowisku kibicowskim w całej Rosji²⁶. Co więcej, również lokalnie budzi dużą antypatię, na co paradoksalnie wpływają decyzje R. Kadyrowa. W 2017 roku przywódca Czeczenii zmienił jego nazwę z „Terek” na „Achmat”²⁷, argumentując tę decyzję wolą ki-

na czele którego stał Fetisow, został przekształcony w Ministerstwo Sportu w 2008 roku.

²⁵ K. Собчак, *Леонид Слуцкий: о футболе, Абрамовиче, женщинах и пересаженных волосах*, 13.12.2021, <https://www.youtube.com/watch?v=5C u5dPKF9FQ>, [22.11.2025], [K. Sobczak, *Leonid Słucki: o futbolie, Abramowicze, żenszczyznach i pieriesażennych włosach*].

²⁶ Poza kibicami Krylii czeczeński klub jest nie lubiany m.in. przez kibiców Sparta-Moskwa, którego przedstawiciele w 2021 roku zostali pobici przez ochronę pracującą na stadionie Achmata, oraz Zenitu Petersburg, których w 2025 roku czeczeńscy kibice zaatakowali w trakcie meczu w Groznym.

²⁷ Nazwa „Terek” pochodzi od rzeki, która przepływa przez terytorium Gruzji oraz Rosji [Osetia Północna, Czeczenia, Dagestan]. Klub z Groznego korzystał z niej w latach 1958–2017, przy czym od 2009 roku jej pełna wersja brzmiała: „Terek” Grozny im. Achmata Abdulchamidowicza Kadyrowa. Obecna nazwa –

biców. Ci jednak wyrazili otwarty protest, który został opublikowany za pośrednictwem portalu społecznościowego „Vkontakte”: fani domagali się powrotu do starej nazwy i dementowali informacje o rzekomej prośbie dotyczącej zmiany nazwy złożonej na ręce R. Kadyrowa²⁸. Ostatecznie protest nie przyniósł żadnych rezultatów. Nazwa klubu została zmieniona, a motywem przewodnim nowej ery w jego historii zostało hasło „Achmat – siła!”.

Funkcjonując już pod zmienioną nazwą, klub z Groznego mógł pochwalić się bardzo dobrą, jak na rosyjskie warunki, frekwencją na meczach. Z czasem okazało się jednak, że nie jest to rezultat uwielbienia fanów, a odgórnej presji na przedstawicieli określonych grup społecznych: studentów i pracowników sektora budżetowego, których zmusza się do przychodzenia na stadion. Brak obowiązkowej obecności mógł skutkować zwolnieniem z pracy lub skreśleniem z listy studentów²⁹.

Autorytarne decyzje R. Kadyrowa w obrębie piłki nożnej idealnie oddają stopień, w jakim podporządkował sobie i skontrolował czeczeńskie społeczeństwo. Sport, który zdominował tak samo jak każdą inną sferę życia w Republice, służy mu jako instrument przymusu i represji, a przy tym pomaga w „gloryfikowaniu wodza”. Idealnie oddaje to zmiana nazwy klubu piłkarskiego, którą *de facto* należy uznać za element utrwalający nieznany wcześniej w Czeczenii kult jednostki o specyficznym charakterze. R. Kadyrow, odkąd przejął władzę w Republice,

„Achmat” – została nadana dla uczczenia pamięci A. Kadyrowa i utrwalania budowanego przez R. Kadyrowa kultu jednostki.

²⁸ Н. Джанпотадова, М. Крутов, *Откровенный культ личности*, 07.07.2017, <https://www.svoboda.org/a/28533931.html>, [15.09.2017], [N. Dżanpotadowa, M. Krutow, *Otkrowiennyy kul't lichnosti*].

²⁹ W. Jagielski, *Kibicowanie po czeczeńsku*, [09.11.2017], <https://www.tygodnikpowszechny.pl/kibicowanie-po-czczensku-150798>, [22.11.2025].

prowadzi systemową politykę narracyjną, której elementem jest wyrażanie uwielbienia dla swojego ojca. Władze Czechenii dokonują tego, nazywając jego imieniem budynki sakralne, kluby sportowe i budynki użyteczności publicznej. Równocześnie, w warunkach automatycznego przepływu, kult Achmata Kadyrowa przechodzi na kontynuatora jego dzieła, czyli samego Ramzana³⁰. Finalnie otrzymuje on status wybitnego wodza, który prowadzi swój lud ku świetlanej przyszłości, pod patronatem tego, który wszystko zapoczątkował – Achmata Kadyrowa.

Siłą narzucony kult klanu Kadyrowów odziera czecheńskie społeczeństwo ze zwyczajowej tożsamości, historii i egalitarnych tradycji³¹. To właśnie za czasów R. Kadyrowa w Czechenii odstępiono od obchodów rocznicy deportacji Czechenów do Azji Centralnej (23 lutego), ustanawiając nowym najważniejszym świętem 10 maja, czyli dzień pamięci Achmata Kadyrowa³². Innym elementem polityki pamięci stała się rocznica urodzin samego R. Kadyrowa, w ramach której corocznie zaprasza się Czechenów do udziału w ilościowych wydarzeniach, jak na przykład zorganizowany w 2011 roku konkurs literacki pt. „Bohater naszych czasów. Lider i Patriota”³³.

Jak R. Kadyrow finansuje sport?

Fundacja im. Achmata Kadyrowa: wyzysk społeczeństwa

W przestrzeni medialnej o R. Kadyrowie-działaczu piłkarskim wspomniano również za sprawą bajońskich premii,

³⁰ M. Fałowski, *Ramzanistan...*, s. 16.

³¹ Ibidem, s. 30.

³² Н. Джанполадова, М. Крутов, *Откровенный...*, [N. Dżanpoładowa, M. Krurow, *Otkrowiennyj...*]

³³ И. Яшин, *Угроза национальной безопасности*, Москва 2016, s. 18, [I. Jaszyn, *Ugroza nacyonal'noj bezopasnosti*, Moskwa 2016, s. 18].

na które mogli liczyć zawodnicy jego klubu. Polski piłkarz Maciej Rybus, reprezentujący barwy Tereka w latach 2012–2016, przyznał, że po meczu z Dynamem Moskwa, w którym strzelił dwa gole, otrzymał od R. Kadyrowa luksusowego Mercedesa³⁴. Podobnymi historiami dzielili się inni piłkarze, ale też czeczeńscy bokserzy i zawodnicy MMA. Premię przeważnie były samochody lub gotówka.

Nagrody dla sportowców są finansowane z budżetu Fundacji im. Achmata Kadyrowa powołanej do życia w 2004 roku na mocy decyzji Władimira Putina. Oficjalnie zarządza nią wdowa po A. Kadyrowie, ale w rzeczywistości o tym, jak dysponowane są pieniądze, decyduje R. Kadyrow³⁵. Jednocześnie fundacja działa w sposób sprzeczny z prawem Federacji Rosyjskiej, ponieważ nie składa raportów finansowych obowiązkowych dla tego typu instytucji. Organy kontrolne ignorują ten problem, dzięki czemu R. Kadyrow może w dowolny sposób rozporządzać pieniędzmi³⁶.

Fundusze, które gromadzi Fundacja, pochodzą przede wszystkim z wyzysku czeczeńskich obywateli, którzy są zmuszeni oddawać organizacji 10% (pracownicy budżetowi), 30% (pracownicy firm prywatnych) lub 50% (przedsiębiorcy) dochodów. Określone kwoty na konta Fundacji przelewają również czeczeńscy biznesmeni prowadzący działalność zagraniczną, a przedstawiciele niektórych grup zawodowych oddają jej swojej premie, według oficjalnego przekazu – dobrowolnie^{37, 38}. Między innymi z tych środ-

³⁴ S. Staszewski, *Rosyjski lajf Rybusa: merc na urodziny i... terroryści*, 03.02.2021, <https://www.youtube.com/watch?v=77XhztuROqs>, [22.11.2025].

³⁵ И. Яшин, *Угроза...*, c. 22, [I. Jaszyn, *Ugroza...*, s. 22].

³⁶ Ibidem, s. 23.

³⁷ *Баланс фонда Кадырова более чем в 8 раз превысил объем резервных фондов Чечни*, 18.09.2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/340309/>, [03.12.2025], [*Batans fonda Kadyrowa bolieie czem d 8 raz priewysit objom riezierwnnych fondow Czeczni*].

³⁸ И. Яшин, *Угроза...*, c. 22, [I. Jaszyn, *Ugroza...*, s. 22].

ków Fundacja finansuje wojnę Rosji z Ukrainą – w marcu 2025 roku R. Kadyrow poinformował, że organizacja łącznie przekazała ponad 395 milionów euro na wsparcie³⁹. Czeceńskie społeczeństwo jest więc represjonowane i wyzyskiwane, a równocześnie, zgodnie z najnowszym rankingiem agencji RIA, Czeczenia znajduje się wśród subiektów Federacji Rosyjskiej z najniższym poziomem dobrobytu ludności^{40, 41}. Pieniądze, które Fundacja im. Achmata Kadyrowa ściąga z obywateli Czeczenii, częściowo są przeznaczane na lokalne inwestycje, w tym na rozwój infrastruktury sportowej. Na terenie niemal całej republiki powstają nowoczesne obiekty i bazy treningowe, które otwiera R. Kadyrow lub jego synowie, a relacje z tego typu wydarzeń są szeroko opisywane przez lokalne media⁴². Zgodnie z planem przyjętym przez władze aktualnie w Czeczenii aktywnie rozwijanych jest 67 dyscyplin sportowych, a plan na lata 2026–2027 zakłada budowę 21 kolejnych obiektów sportowych⁴³. Prawdziwą perłą w koronie pozostaje jednak centrum w Gudermesie, chronione równie dokładnie, jak rezydencja R. Kadyrowa⁴⁴.

³⁹ *Ramzan Kadyrov provides massive financial support for Russia's invasion of Ukraine*, 25.03.2025, <https://caucasuswatch.de/en/news/ramzan-kadyrov-provides-massive-financial-support-for-russias-invasion-of-ukraine.html>, [03/12/2025].

⁴⁰ И. Яшин, Угроза..., с. 22, [I. Jaszyn, *Ugroza...*, s. 22].

⁴¹ *Рейтинг российских регионов по материальному благополучию населения*, 06.10.2025, <https://ria.ru/20251006/rejting-2045573886.html>, [22.11.2025], [*Riejting rossijskich regionow po matierial'nomu blagopofucziju nasielienija*].

⁴² *Фонд КадYROва: как тратят "деньги от Аллаха"*, 20.03.2025, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/310518>, [03.12.2025], [*Fond Kadyrowa: kak tratjat "den'gi ot Allahaj*].

⁴³ *Чечня развивает 67 видов спорта и строит десятки новых объектов*, 22.11.2025, <https://checheninfo.ru/423717-chechnja-chechnja-razwivaet-67-vid-ov-sporta-i-stroit-desjatki-novyh-obektov.html>, [03.12.2025], [*Czecznja razwivaet 67 widow sporta i stroiy diesjatki nowych obiektow*].

⁴⁴ А. Малашенко, *Рамзан КадYROв...*, с. 88, [A. Małaszenko, *Ramzan Kadyrow...*, s. 88].

Dzięki pieniądзом Fundacji R. Kadyrow może również skutecznie kreować się na szczodrego mecenasa najlepszych sportowców. Wykorzystując ich wizerunek, pozycjonuje się jako człowiek, który po pierwsze kocha sport, a po drugie – sam jest równie silny, wytrzymały i utalentowany, jak sportowcy, których wspiera⁴⁵. Czecheńska propaganda – głównie poprzez lokalne kanały telewizyjne oraz działające w Rosji media społecznościowe, m.in. aplikację Telegram – przedstawia Ramzana jako bohatera całego narodu, żyjącego w czystości duchowej i fizycznej, który dzięki regularnym treningom wyzbył się wszelkich słabości, co czyni go przywódcą idealnym. Korzystając z tego mechanizmu, R. Kadyrow wykorzystuje sport i sportowców do kreowania skoncentrowanej wokół niego wizji czecheńskiej tożsamości, która z założenia powinna być celem każdego Czecheza⁴⁶.

Ramzan Kadyrow w świecie sportów walki

Sztuki walki jako narzędzie ideologiczno-militarne

Poza piłkarzami do ulubionych sportowców przywódcy Czecheńii zaliczają się reprezentanci wszelkiego rodzaju sztuk walk: boksu, mieszanych sztuk walki (MMA), judo czy zapasów. W przekazach czecheńskiej propagandy R. Kadyrow bywa zresztą przedstawiany jako bokserski mistrz z licznymi sukcesami na koncie, ale wszelkie kroniki

⁴⁵ Н. Кильдиярова, *Подарки от Рамзана Кадырова: кого и зачем награждает органами и титулами глава Чечни*, 04.05.2023, <https://www.kavkazr.com/la/podarki-ot-ramzana-kadyrova-kogo-i-zachem-nagrazhdaet-ordenami-i-titulami-glava-chechni/32394626.html>, [22.11.2023], [N. Kil'dijarowa, *Podarki ot Ramzana Kadyrova: kogo izaczem nagrazhdaet ordienami i titulami glawa Czechni*].

⁴⁶ L. Laamal, *How Kadyrov uses 'the Path of Akhmat' in sports to cement his rule in Chechnya*, 25.01.2023, <https://oc-media.org/analysis-how-kadyrov-uses-the-path-of-akhmat-in-sports-to-cement-his-rule-in-chechnya/>, [03.12.2025].

milczą na temat jego osiągnięć: nazwisko „Ramzan Kadyrow” nie figuruje wśród laureatów rozgrywanych w Rosji turniejów bokserskich⁴⁷. Prawda jest jednak w tym przypadku zbędna, bo forsowanie wizerunku Kadyrowa-wytrawnego pięściarza ma przede wszystkim znaczenie symboliczne. W czeczeńskiej propagandzie R. Kadyrow jest metaforą siły, poświęcenia, dyscypliny i męskości.

W utrwalaniu tego obrazu pomaga bliska znajomość R. Kadyrowa z najlepszymi bokserami i zawodnikami MMA czeczeńskiego pochodzenia, którzy w zamian za poddańczość i lojalność są odpowiednio wynagradzani. Do jego najbliższych sportowych przyjaciół należy obecny mistrz UFC⁴⁸ w wadze średniej Chamzat Czimajew. Początki przyjaźni R. Kadyrowa i Ch. Czimajewa są datowane na rok 2020, kiedy utalentowany czeczeński sportowiec zyskał rozgłos medialny. Rok później Ch. Czimajew nieoczekiwanie zakończył karierę ze względu na zdiagnozowaną przez szwedzkich lekarzy chorobę nowotworową. Wówczas z pomocą przyszedł Kadyrow, który wysłał po zawodnika prywatny samolot, przewiózł do Czeczenii i miał poddać serii badań, które miały wykluczyć wcześniejszą diagnozę⁴⁹.

Ch. Czimajew szybko stał się głównym faworytem R. Kadyrowa. Czeczeński mistrz MMA opływa w przywileje i bogactwa, finansowane przez Fundację im. Achmata Kadyrowa, a o jego zadowolenie osobiście dba przywódca Republiki. W maju 2022 roku, kiedy w Czeczenii wprowadzono

⁴⁷ A. Малашенко, *Рамзан Кадыров...*, s. 88, [A. Małaszenko, *Ramzan Kadyrow...*, s. 88].

⁴⁸ Ultimate Fighting Championship (UFC) – działająca od 1993 roku amerykańska organizacja mieszanych sztuk walk.

⁴⁹ А. Ахмедова, „Это стоило ему достоинства и души”: что стоит за дружбой Чимаева с Кадыровым, 26.10.2023, <https://www.kavkazr.com/a/eto-stoilo-emu-dostoinstva-i-dushi-chto-stoit-za-druzhboy-chimaeva-s-kadyrovym/32653207.html>, [23.11.2025], [A. Achmiedowa, „Eto stoilo jemu dostoinstwa i duszy: czto stoit za družбой Czimaiewa s Kadyrowym”].

nieformalny zakaz organizowania hucznych ceremonii w związku z dużymi stratami w szeregach tzw. kadyrowców⁵⁰ walczących po stronie Rosji w wojnie na Ukrainie, R. Kadyrow wystawił Czimajewowi okazałe wesele, na czas którego w Grozным zamknięto główne drogi⁵¹.

W zamian za uprzywilejowanie i liczne dobra materialne R. Kadyrow otrzymuje od protegowanego pełne poparcie dla swoich działań oraz status ojca sukcesów, które ten odnosi. R. Kadyrow chętnie pozuje do zdjęć z pasem mistrzowskim Ch. Czimajewa, a społeczeństwu serwuje kolejne pokłady propagandy, zgodnie z którą to czeczeńscy sportowcy są prawdziwymi bohaterami i wzorami do naśladowania. Tym samym utrwala przekonanie, że Czeczeni to najsilniejsza nacja, której – tak jak Ch. Czimajewa⁵² – nie da się pokonać.

Zamiłowanie do MMA i promocja tej dyscypliny sportu przynosi R. Kadyrowowi nie tylko wizerunkowe korzyści. Czeczeński przywódca uczynił z mieszanych sztuk walk narzędzie ideologiczne łączące sport, kult siły i męskości oraz patriotyzm. Dodatkowo sportowa ścieżka życia często jest połączona ze służbą w czeczeńskich strukturach siłowych, w tym w jej najbardziej elitarnych jednostkach, takich jak Specjalny Oddział Szybkiego Reagowania „Achmat”⁵³. Formalnie jest to formacja policyjno-porządkowa, której zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego i ochrona R. Kadyrowa, ale bywa wykorzystywana również

⁵⁰ Między innymi żołnierzy 141 Specjalnego Pułku Zmotoryzowanego im. Bohatera Federacji Rosyjskiej Achmata-Chadży Kadyrowa i innych jednostek.

⁵¹ А. Ахмедова, „Это стоило ему достоинства и души”...

⁵² Do momentu ukończenia tego opracowania Czimajew pozostawał niepokonany w federacji UFC.

⁵³ Jednostka utworzona w 2009 roku pod nazwą Specjalny Oddział Szybkiego Reagowania „Terek”. Od 2021 roku funkcjonuje jako „Achmat”. Jest częścią Federalnej Służby Wojsk Gwardii Narodowej Rosji.

w działaniach militarnych, na przykład w Syrii czy na froncie wojny rosyjsko-ukraińskiej⁵⁴.

Rekrutacja do czeczeńskich jednostek bezpieczeństwa bardzo często odbywa się poprzez Akhmat Fight Club – klub MMA utworzony przez R. Kadyrowa w 2014 roku. Na jego czele stoi Abuzajd Wismuradow, przyjaciel R. Kadyrowa od czasów szkoły średniej i aktualny wicepremier Czeczenii, odpowiedzialny za struktury siłowe, lepiej znany pod pseudonimem „Patriota”⁵⁵. A. Wismuradow osobiście dba o to, by kadyrowska „fabryka wojowników” funkcjonowała efektywnie, cementując totalitarną władzę Ramzana w Republice Czeczeńskiej i regularnie dostarczając nowych, zmotywowanych i odpowiednio wytrenowanych przybocznych do jego prywatnej armii⁵⁶. Taka forma organizacji klubu sprawia, że cele, które w rzeczywistości realizuje, wykraczają daleko poza sferę sportową, prowadząc do jej instrumentalizacji. Poprzez promocję mieszanych sztuk walk R. Kadyrow tak naprawdę przeprowadza militaryzację sportu, kształcąc w pierwszej kolejności nie zawodników, ale kandydatów na żołnierzy i pracowników struktur siłowych.

Przedłużeniem klubu Akhmat Fight Club jest profesjonalna organizacja MMA – Absolute Championship Akhmat (ACA), powstała w 2018 roku z połączenia organizacji Absolute Championship Berkut (ACB), założonej przez czeczeńskiego lekarza i działacza społecznego Mairbeka Chasijewa, oraz World Fighting Championship Akhmat (WFCA), którą do życia powołał R. Kadyrow. Na galach ACA adepci mieszanych sztuk walk szkoleni przez „Patriotę” zdobywają

⁵⁴ A. Bertina, *SOBR Akhmat: Kadyrov's Praetorian Guard*, 04.09.2024, <https://greydynamics.com/sobr-akhmat-kadyrovs-praetorian-guard/>, [24.11.2025].

⁵⁵ K. Zidan, *Chechnya's Fight Club Joins Putin's War*, 23.03.2022, <https://newlin.esmag.com/reportage/chechnyas-fight-club-joins-putins-war/>, [24.11.2025].

⁵⁶ Ibidem.

doświadczenie stricte sportowe, mierząc się z uznanymi zawodnikami z całego świata. Mistrzami ACA byli między innymi utytułowani zawodnicy MMA Biesłan Uszukow⁵⁷ i Alichan Wachajew⁵⁸, którzy służą w czeczeńskich oddziałach specjalnych.

Alichana Wachajewa na żywo mogli oglądać w walce także polscy kibice MMA – część gal organizowanych przez ACA w latach 2019–2020 była transmitowana na antenie TVP Sport, a w ich trakcie odbywała się promocja Fundacji im. Achmata Kadyrowa, której logotypy były rozlokowane na macie klatki⁵⁹. Przedstawicielem ACA na Polskę był Bajsangur Edelbijew, który 29 maja 2023 roku został umieszczony na liście sankcyjnej polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji: B. Edelbijew i członkowie jego rodziny zostali posądzeni między innymi o utrzymywanie kontaktów z R. Kadyrowem⁶⁰. Nieprawomocnym wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 września 2024 roku decyzja została jednak uchylona⁶¹.

Poza promowaniem własnej organizacji i walczących dla niej zawodników R. Kadyrow ściąga do Czeczenii zagraniczne gwiazdy MMA, głównie mistrzów organizacji UFC. Na jego zaproszenie Grozny odwiedzili m.in. Justin Gaethje (były mistrz UFC w wadze lekkiej), Kamaru Usman (były mistrz UFC w wadze półśredniej), Henry Cejudo (były

⁵⁷ K. Zidan, *Chechnya's Fight Club...*

⁵⁸ Алихан Вахаев: *Рад служить благородному гелу*, 23.02.2018, <https://www.grozny-inform.ru/news/society/93524/>, [24.11.2025], [Alichan Wachajew: *Rad służyć' blagodornomu diełu*].

⁵⁹ Zapis z gali w: TVP Sport, MMA, Gala ACA Warszawa (15.11.2019), <https://sport.tvp.pl/45118138/mma-gala-aca-warszawa-15112019>.

⁶⁰ Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29.05.2023, nr DPP-TPZ.0272.58.2023[2], w sprawie szczególnych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego (Dz. U. z 2023 r. poz. 129, z późn. zm.), publ. [23.11.2025].

⁶¹ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25.09.2024, V SA/Wa 1589/24, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/OFC833271B>, [24.11.2025].

mistrz UFC w wadze muszej i koguciej) czy Jon Jones (były mistrz UFC w wadze półciężkiej i ciężkiej)⁶². Czeceński przywódca wizyty sportowców o globalnej popularności wykorzystał do ocieplania własnego wizerunku, a także jako formę demonstrowania swoich wpływów i sprawczości⁶³. Organizacja UFC nigdy nie potępiła zachowania zawodników. Jej przedstawiciele anonimowo zaprzeczali jedynie podejrzeniom o utrzymywanie relacji biznesowych z R. Kadyrowem, co z prawnego punktu widzenia jest zresztą zakazane: Kadyrow od 2017 roku figuruje na tzw. liście Magnitskiego, na której znajdują się osoby i instytucje objęte amerykańskimi sankcjami⁶⁴.

Kult siły i sportswashing w Czeczenii

Aktywne propagowanie sportów walki doprowadziło do wykształcenia w czeceńskim społeczeństwie nowych wartości: performatywnej męskości i kultu siły, które w pewnym stopniu wyparły tradycyjne wartości islamskie⁶⁵. Sporty walki stały się także kluczowym elementem czeceńskiego *soft power*: klub i organizacja MMA oraz wielkie wsparcie materialne dla najlepszych zawodników ukazują R. Kadyrowa jako propagatora i mecenasu sportu, a Czeczenię – wyposażoną w nowoczesne centra treningowe sfinansowane ze środków Fundacji im. Achmata Kadyrowa – jako miejsce

⁶² Н. Кильдиярова, *Кадыров использует бойцов UFC: почему в США молчат?*, 06.01.2023, <https://www.kavkazr.com/a/kadyrov-ispoljzuet-boyt-sov-ufc-pochemu-v-ssha-molchat-/32212435.html>, [03.12.2025], [N. Kil'diarrowa, *Kadyrow ispol'zuie bojcow UFC: poczemu w SSZA molchat?*].

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ В. Романчук, *В UFC ответили, имеет ли организация коммерческую связь с Рамзаном Кадыровым*, 17.05.2023, <https://www.championat.com/boxing/news-5106433-v-ufc-otvetili-imeet-li-organizaciya-kommercheskuyu-sdelku-s-ramzanom-kadyrovym.html>, [03.12.2025], [W. Romanczuk, *W UFC otwietili, imieiet li organizacija kommierczeskuju cdielky z Ramzanom Kadyrowym*].

⁶⁵ K. Zidan, *Chechnya's Fight Club...*

idealne do rozwijania umiejętności i budowania kariery w duchu pełnego poświęcenia dla MMA⁶⁶.

Działania podejmowane przez R. Kadyrowa to również modelowy przykład sportswashingu. Czeczeński przywódca otacza się zarówno miejscowymi, jak i globalnymi gwiazdami sportu: odkąd kieruje Republiką, gościł – poza gwiazdami UFC – między innymi amerykańskich bokserów Mike’a Tysona i Floyda Mayweathera Juniora czy brazylijskiego piłkarza Ronaldinho. Kadyrow używa również sportu do budowania bliskich relacji z przywódcami państw Azji Środkowej i Bliskiego Wschodu: w 2024 roku prezydent Uzbekistanu, Shavkat Mirziyoyev, otrzymał od niego dwa rasowe konie. W ten sposób R. Kadyrow próbuje umacniać swoją pozycję w obu regionach, pełniąc jednocześnie rolę emisariusza Władimira Putina⁶⁷.

Afirmację siły i czystości Kadyrow wykorzystuje również w postępującym procesie sukcesji. Przywódca Czeczenii w 2023 roku rozpoczął działania, których ewentualnym następstwem ma być przekazanie władzy jego trzeciemu synowi, Adamowi⁶⁸. Jak wynika z raportu, który na swoich łamach przedstawiła „Nowaja Gazieta”, plan przebiega w miarowym tempie, a Adam Kadyrow już teraz jest *de facto* drugą najważniejszą osobą w Czeczenii, z doświadczeniem na kilku politycznych stanowiskach mimo zaledwie 18 lat (stan na 2025)⁶⁹. W 2024 roku trafił nawet do „Księgi rekordów Rosji” jako najmłodszy w historii naczelnik służby bezpieczeństwa szefa obwodu autonomicznego

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ *Возвращение «молодого Рамзана»*, 05.05.2025, <https://novayagazeta.eu/articles/2025/05/05/vozvrashchenie-molodogo-ramzana>, [24.11.2025], [Wozwraszczenie „młodowego” Ramzana].

⁶⁸ *Возвращение «молодого Рамзана»...*, [Wozwraszczenie „młodowego” Ramzana].

⁶⁹ Ibidem.

Federacji Rosyjskiej. Honorowy dyplom odebrał na gali ACA 180 w Groznm⁷⁰.

W przestrzeni medialnej Adam Kadyrow funkcjonuje jako młody i rzutki polityk, ale też niepokonany sportowiec. Pierwsze pojedynki w MMA toczył już w wieku 8 lat, choć obowiązujące w Rosji przepisy stanowczo tego zakazują – starty w tego typu zawodach są dozwolone po ukończeniu 12. roku życia i tylko na niepełnych zasadach⁷¹. Poza MMA syn R. Kadyrowa rywalizował w pojedynkach bokserskich i kickbokserskich, wygrywając wszystkie z nich w kontrowersyjnych okolicznościach: w przekonaniu opinii publicznej jego walki były stronniczo sędziowane⁷². Z dostępnych informacji wynika również, że pojedynki Adama i pozostałych synów R. Kadyrowa bywały odgórnie ustanawiane, a pokonani przeciwnicy po porażkach otrzymywali pokaźne sumy pieniędzy^{73, 74}.

Za sportowe wychowanie Adama Kadyrowa oraz pozostałych synów przywódcy Czeczenii obecnie odpowiada Chamzat Czimajew, a członkowie klanu Kadyrowów są obecni na jego walkach dla federacji UFC, które odbywają się poza USA. Starszy syn, Ali, w 2022 roku znalazł się

⁷⁰ В. Весёлый, *Начинающий боец Адам Кадыров внесён в Книгу рекордов России*, 06.10.2024, <https://www.championat.com/boxing/news-5735254-nachinayuschij-boec-adam-kadyrov-vnesyon-v-knigu-rekordov-rossii.html>, [23.11.2025], [W. Wiesioły, Naczynajuszczij boiec Adam Kadyrow wniesion w Knigu rekordow Rossii].

⁷¹ A. Luhn, *Chechen leader criticised over televised children's MMA fights*, 06.10.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/05/chechen-leader-criticised-over-televised-childrens-mma-fights>, [22.11.2025].

⁷² Сюжет ЧГТРК «Грозный» в защиту сына Кадырова вызвал недоверие в соцсети, 21.04.2021, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/363072/> [Кавказский Узел, [26.12.2025], [Sjużet CzGTRK „Groznyj” w zaszczeniu syna Kadyrowa byzwał niedowierie w socsiet].

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Новые бои с участием детей Кадырова анонсированы в Чечне, 30.08.2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/353612/>, [26.12.2025], [Nowyje boi s uczastijm dietiej Kadyrowa anonsirowany w Czecznie].

nawet w drużynie trenerskiej Czimajewa, która wychodzi z zawodnikiem do walki, tworząc tzw. narożnik. W tym samym roku aktualny mistrz UFC przygotowywał Aliego Kadyrowa do debiutanckiego pojedynku dla federacji ACA, który młody Czeczen wygrał.

Zanim Ch. Czimajew pojawił się najbliższym otoczeniu synów R. Kadyrowa, ich trenerem oraz nieformalnym opiekunem był Abdul-Kerim Ediłow, walczący w przeszłości dla organizacji UFC. W 2022 roku A.K. Ediłow, który w gabinecie R. Kadyrowa pełnił rolę wicepremiera ds. młodzieży, zaginął, a wkrótce później okazało się, że nie żyje. Z dziennikarskich ustaleń wynika, że jego śmierć mogła być efektem zgubnego wpływu na Adama Kadyrowa: A.K. Ediłowa oraz ochroniarza Murata Agmerzajewa posądzano o utrzymywanie homoseksualnej relacji z synem R. Kadyrowa i dostarczenie mu narkotyków, pod wpływem których ten spowodował poważny wypadek samochodowy w Groznym⁷⁵. Te informacje nie mają twardego potwierdzenia w dowodach, ale są zbieżne z polityką czystości fizycznej i duchowej, którą realizuje R. Kadyrow, oraz absolutnym brakiem tolerancji dla środowisk LGBT, prześladowanych w Czeczenii.

Kwestia przekazania władzy w ręce Adama Kadyrowa, nazywanego w Czeczenii „młodą kopią ojca”⁷⁶, nie jest przesądzona, ale jego ojciec czyni starania, aby się zmaterializowała. Najważniejszym czynnikiem motywującym jest w tym przypadku stan zdrowia R. Kadyrowa, który od 2023 roku budzi coraz więcej wątpliwości. Jak ustaliła

⁷⁵ Проект, Убийства, гарем несовершеннолетних и тайна наследников Рамзана Кадырова 17.06.2025, <https://www.youtube.com/watch?v=n3lVJPFJmJk>, [24.11.2025], [Projekt, Ubijstwa, гарем niesowierszennoletnich i tajna naslednikow Ramzana Kadyrowa].

⁷⁶ Возвращение «молодого Рамзана»..., [Wozwraszczenije „młodowego” Ramzana].

„Nowaja Gazieta“, czeczeński lider zмага się z poważnymi zaburzeniami układu hormonalnego oraz problemami z nerkami i płucami. W efekcie coraz więcej czasu spędza w szpitalach i coraz częściej znika z przestrzeni publicznej⁷⁷.

Odpowiednio przeprowadzone przekazanie władzy ma w założeniach zabezpieczyć rodzinne interesy R. Kadyrowa, który przez lata zarządzania Czeczenią w całości podporządkował sobie tamtejszy biznes, a także zapewnić bezpieczeństwo jego rodzinie i bliskim współpracownikom, którzy w epoce „bez Ramzana” mogą znaleźć się w trudnym położeniu. Przekazanie władzy Adamowi Kadyrowowi to jednak kwestia bardzo istotnych niuansów: syn Kadyrowa jeszcze przez ponad dekadę będzie za młody, aby stanąć na czele republiki autonomicznej Federacji Rosyjskiej, a przede wszystkich trudno ocenić, jakie plany wobec Czeczenii przy ewentualnej sukcesji będą miały władze Rosji⁷⁸.

Podsumowanie

Analiza instrumentalizacji sportu w Czeczenii pod rządami Ramzana Kadyrowa ukazuje, jak dalece zjawisko to wykracza poza granice tradycyjnie rozumianej aktywności fizycznej, społecznej czy kulturowej. W warunkach zbudowanego przez R. Kadyrowa reżimu sport staje się narzędziem politycznym o charakterze totalnym: obejmuje procesy legitymizacji władzy autorytarnej, dyscyplinowania społeczeństwa, kreowania tożsamości narodowej oraz

⁷⁷ *Преимник пагушаха*, 22.04.2024, <https://novayagazeta.eu/articles/2024/04/22/preemnik-padishakha>, [24.11.2025], [*Prieimnik padiszacha*].

⁷⁸ *Возвращение «молодого Рамзана»...*, [*Wozwraszczenie „młodowgo” Ramzana*].

projekcji wpływów zewnętrznych. Dodatkowo R. Kadyrow korzysta z mechanizmów charakterystycznych dla sportswashingu: zaprasza do Czeczenii znanych sportowców, finansuje ich kariery, buduje okazałe obiekty sportowe na terenie Republiki, a nawet zawiązuje bliskie relacje z przywódcami islamskimi między innymi poprzez promocję sportu w danym regionie⁷⁹.

Jednocześnie szerokie wykorzystanie sportu pozwala Kadyrowowi prowadzić nieformalną „dyplomację równoległą”, wzmacniając jego podmiotowość na arenie międzynarodowej. Dzięki temu może maskować systemowe łamanie praw człowieka na terenie Republiki i bardzo mocno rozbudowany brutalny aparat terroru. Czeczenia jest tym samym przykładem na to, że w systemach autorytarnych sport można przekształcić w wielofunkcyjny instrument inżynierii społecznej o przymusowym i represyjnym wymiarze.

BIBLIOGRAFIA

- Achmiedowa A., *Eto stoilo jemu dostoinstva i duszy: czto stoit za družboj Czimaiewa s Kadyrowym*, <https://www.kavkazr.com/a/eto-stoilo-emu-dostoinstva-i-dushi-chto-stoit-za-druzhboy-chimaeva-s-kadyrovym/32653207.html>.
- Alichan Wachaiew: *Rad služyt' blagodornomu diełu*, <https://www.grozny-inform.ru/news/society/93524/>.
- Bertina A., *SOBR Akhmat: Kadyrov's Praetorian Guard*, <https://greynamics.com/sobr-akhmat-kadyrovs-praetorian-guard/>.
- Chambers H., *The Inheritors of the Kadyrov Regime*, <https://ridl.io/the-inheritors-of-the-kadyrov-regime/>.
- Ciesielski S., *Rosja – Czeczenia. Dwa stulecia konfliktu*, Wrocław 2003.
- Czecznja razwiwaet 67 widow sporta i stroiy diesjatki nowych obiektoŭ, <https://checheninfo.ru/423717-chechnja-chechnja-razvivaet-67-vidov-sporta-i-stroit-desjatki-novyh-obektov.html>.
- Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29.05.2023, nr DPP-TPZ.0272.58.2023(2), <https://www.gov.pl/web/mswia/lista-osob-i-podmiotow-objetych-sankcjami>.

⁷⁹ H. Chambers, *The Inheritors of the Kadyrov Regime*, 17.04.2024, <https://ridl.io/the-inheritors-of-the-kadyrov-regime/>, [23.11.2025].

- Dżanpoładowa N., Krutow M., *Otkrowiennyj kul't licznosti*, <https://www.svoboda.org/a/28533931.html>.
- Falkowski M., *Czeczenia: między kaukaskim dżihadem a ukrytym separatyzmem*, Warszawa 2007.
- Falkowski M., *Ramzanistan. Czecheński problem Putina*, Warszawa 2015.
- Fond Kadyrowa: *kak tratjat "den'gi ot Ałłacha*, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/310518>.
- Jagielski W., *Kibicowanie po czeczeńsku*, <https://www.tygodnikpowszechny.pl/kibicowanie-po-czeczensku-150798>.
- Jaszyn I., *Ugroza nacyonal'noj bezopasnosti*, Moskwa 2016.
- Kil'dijarowa N., *Kadyrow ispol'zuet bojcov UFC: poczemu w SSZA mołczat?*, <https://www.kavkazr.com/a/kadyrov-ispoljzuet-boyts-ov-ufc-pochemu-v-ssha-molchat-32212435.html>.
- Kil'dijarowa N., *Podarki ot Ramzana Kadyrowa: kogo i zaczem nagrażdaiet ordienami i titulami gława Czechni*, <https://www.kavkazr.com/a/podarki-ot-ramzana-kadyrova-kogo-i-zachem-nagrazhaet-ordenami-i-titulami-glava-chechni-32394626.html>.
- Kimberly M., *Warlords: strong-arm brokers in weak states*, New York 2012.
- Kubok Kremla, <https://novayagazeta.ru/articles/2004/06/10/21894-kubok-kremlya>.
- Laamal L., *How Kadyrov uses 'the Path of Akhmat' in sports to cement his rule in Chechnya*, <https://oc-media.org/analysis-how-kadyrov-uses-the-path-of-akhmat-in-sports-to-cement-his-rule-in-chechnya/>.
- Luhn A., *Chechen leader criticised over televised children's MMA fights*, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/05/chechen-leader-criticised-over-televised-childrens-mma-fights>.
- Nesterowicz J., *Smierť na stadionie*, <http://www.svoboda.org/a/27153109.html>.
- Politkovskaja A., *Kadyrow miortw*, <http://politkovskaya.novayagazeta.ru/pub/2004/2004-041.shtml>.
- Prieimnik padiszacha, <https://novayagazeta.eu/articles/2024/04/22/preemnik-padishakha>.
- Proiekt, *Ubijstwa, garem niesowierszennolietnich i tajna nasljednikow Ramzana Kadyrowa*, <https://www.youtube.com/watch?v=n3lVJPFJmJk>.
- Ramzan Kadyrov provides massive financial support for Russia's invasion of Ukraine, <https://caucasuswatch.de/en/news/ramzan-kadyrov-provides-massive-financial-support-for-russias-invasion-of-ukraine.html>, [03/12/2025].
- Riejting rossijskich riejionow po matierial'nomy blagopolucziju nasielienija, <https://ria.ru/20251006/rejting-2045573886.html>.
- Romanczuk W., *W UFC otwietili, imieiet li organizacija kommierceskuju sdielky z Ramzanom Kadyrowym*, <https://www.championat.com/boxing/news-5106433-v-ufc-otvetili-imeet-li-organizacija-kommercheskuyu-sdelku-s-ramzanom-kadyrovym.html>.

- Russell J., *Ramzan Kadyrov: The Indigenous Key to Success in Putin's Chechenization Strategy?*, "Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity" 2008.
- Samaja strannaja futbol'haja komanda Rossii: Tierek, <https://meduza.io/feature/2016/11/01/samaya-strannaya-futbolnaya-komanda-rossii-terek>.
- Sjużet CzGTRK „Groznyj” w zaszczitu syna Kadyrowa byzwał niedowierze w socsieti], <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/363072/>.
- Sobczak K., *Lieonid Słuckij: o futbolie, Abramowicze, żeńszczynach i pieriesażennych wołosach*, <https://www.youtube.com/watch?v=SCu5dPKF9FQ>.
- Staszewski S., *Rosyjski lajf Rybusa: merc na urodziny i... terroryści*, <https://www.youtube.com/watch?v=77Xh2tuR0qs>.
- Tamarow M., *Kto ubił Achmada Kadyrowa?*, <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/55268/>.
- Ubijstwa, garem niesowierszennolietnich i tajna nasljednikow Ramzana Kadyrowa, <https://www.youtube.com/watch?v=n3lVJPFJmJk> ..., *W pobiedie „Kryliw nikto nie somniewała...” 20 liet pobiedie „Tierieka w Kubkie Rossii*, https://www.sport-express.ru/football/rus_cup/reviews/kubok-rossii-29-maya-2004-goda-terek-pobedil-krylya-sovetov-i-vyigral-trofej-2213023/.
- Wiesiołyj W., *Naczinajuszczyj boiec Adam Kadyrow wniesion w Knigu rekordow Rossii*, <https://www.championat.com/boxing/news-5735254-nachinayuschij-boec-adam-kadyrov-vnesyon-v-knigu-rekordov-rossii.html>.
- Wozwraszczenije „mołodowo” Ramzana, <https://novayagazeta.eu/articles/2025/05/05/vozvrashchenie-molodogo-ramzana>.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25.09.2024, V SA/Wa 1589/24, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/OFC833271B>.
- Zidan K., *Chechnya's Fight Club Joins Putin's War*, <https://newline-smag.com/reportage/chechnyas-fight-club-joins-putins-war/>.

Kazachstan – centralne zarządzanie rozwojem sportu a wpływ na budowę wizerunku państwa za granicą

Piotr Iwańczyk

(POLSKI INSTYTUT DYPLOMACJI SPORTOWEJ)

Sport jako narzędzie budowania wizerunku Kazachstanu

Kazachstan jako państwo prowadzące wielowektorową politykę zagraniczną¹ korzysta z różnorodnych możliwości budowy swojego wizerunku na arenie międzynarodowej. Jedną z nich jest sport, który może stanowić użyteczne narzędzie kształtowania stosunków pomiędzy państwami². Od czasu wybicia się na niepodległość w 1991 roku Kazachstan wielokrotnie wykorzystywał sport do realizacji własnych celów, zwłaszcza w ramach polityki zagranicznej. Dużą rolę w efektywności podjętych inicjatyw pełni możliwość centralnego zarządzania sportem na poziomie

¹ N. Nyshanbayev, K. Bekov, Z. Baizakova, A. Amangeldy, *The Republic of Kazakhstan's multi-vector foreign policy*, "New Perspective" 2024, 33[1], s. 43–63.

² M. Kobierecki, *Dyplomacja sportowa. Sport w działaniach dyplomatycznych państw i aktorów niepaństwowych*, Łódź 2018.

administracji państwa. Władze Kazachstanu dysponują między innymi narzędziami takimi jak państwowe fundusze inwestycyjne, które pozwalają realizować ambitne i kosztowne projekty, często bez potrzeby poparcia społecznego. Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie najważniejszych aspektów realizacji polityki wizerunkowej Kazachstanu poprzez sport.

Sport stanowi narzędzie wykorzystywane przez kraje „miękkiego autorytaryzmu” takie jak Kazachstan do budowy pozytywnego wizerunku i pobudzania narodowych sentymentów wśród obywateli³, a organizacje sportowe występujące w międzynarodowych zawodach często są elementem budowania marki narodowej – tak jak w przypadku drużyny kolarskiej Astana Pro Team, która doczekała się naukowych opracowań z perspektywy budowania wizerunku państwa poprzez sport oraz legitymizacji autorytarnych reżimów na arenie międzynarodowej⁴. Istotna z punktu widzenia wykorzystania sportu jako narzędzia budowania wizerunku Kazachstanu była zmiana władzy, do której doszło w 2019 roku.

Próby organizacji zimowych igrzysk olimpijskich

Jedną z kluczowych metod realizacji wizerunkowej dyplomacji sportowej jest organizacja imprez sportowych. Międzynarodowe wydarzenia przyciągają uwagę mediów oraz kibiców, tworząc okazje do zaprezentowania własnej kultury, a co najważniejsze – zaprezentowania własnej

³ N. Koch, *Sport and soft authoritarian nation-building*, "Political Geography" 2013, t. 32, s. 42–51.

⁴ A. Fauve, *Global Astana: Nation Branding as a Legitimization Tool for Authoritarian Regimes*, "Central Asian Survey" 2015, nr 34[1], s. 110–124.

narracji związanej z turniejem⁵. Kazachstan wielokrotnie podejmował bardziej lub mniej skuteczne próby zorganizowania u siebie dużych imprez sportowych, które jednocześnie wpisywałyby się w szerszą wizję rozwoju państwa.

Jednym z pierwszych istotnych globalnie sportowych wydarzeń, które odbyło się w Kazachstanie, były Zimowe Igrzyska Azjatyckie w 2011 roku. Zawody odbyły się w Ałmaty i Astanie. Przygotowania do tego wydarzenia zbiegły się ze światowym kryzysem finansowym w latach 2007–2008 oraz spadkiem cen ropy naftowej, która stanowi jedno ze źródeł finansowania krajowego budżetu, co spowodowało konieczność ograniczenia wydatków na organizację wydarzenia⁶. Mimo pierwotnych problemów wydarzenie zostało zorganizowane bez większych zakłóceń i miało przyczynić się do zwiększenia szans na organizację znacznie bardziej globalnego i cieszącego się większą estymą wydarzenia, jakim są zimowe igrzyska olimpijskie⁷.

Pierwszą próbę zorganizowania zimowych igrzysk olimpijskich Kazachstan podjął już w 2006 roku, proponując Międzynarodowemu Komitetowi Olimpijskiemu (MKOl) kandydaturę Ałmaty – największego miasta oraz jego pierwszej stolicy – do organizacji zawodów w 2014 roku. Kandydatura została odrzucona jednak już w pierwszej rundzie, choć jak podkreślali członkowie grupy roboczej

⁵ A.K. Mukhamedgaliyeva, B.Zh. Abzhapparova, *Sport as the language of diplomacy: strengthening ties through competitions*, "Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Political Science. Regional Studies. Oriental Studies. Turkology Series" 2024, 149(4), s. 29–39.

⁶ A. Nurmakov, *Kazakhstan and the Global Industry of Mega Events: A Case of Autocratic Management*, [w:] *Mega Events in Post-Soviet Eurasia. Mega Event Planning*, A. Makarychev, A. Yatsyk (red.). 2016.

⁷ J. Jastrzębek, *The Olympic Games in post-socialist cities – a real goal or distant future? Case studies of Cracow and Almaty*, "Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu" 2019, t. 65, s. 1–15.

oceniającej aplikacje, była to wyróżniająca się aplikacja⁸. Wysoko oceniono infrastrukturę, projekty wioski olimpijskiej oraz obiektów sportowych, a także planowaną siatkę transportową i kwestie finansowe. Pomimo tych walorów aplikacja uzyskała niższą niż kontrkandydaci ocenę w takich aspektach, jak: wsparcie rządowe, kwestie prawne⁹ i poparcie opinii publicznej; doświadczenie w organizacji dużych imprez sportowych, baza hotelowa czy warunki środowiskowe i wpływ na nie¹⁰. W następnej rundzie znalazły się za to rosyjskie Soczi, które ostatecznie zorganizowało zimowe igrzyska w 2014 roku, koreański Pjongczang, który organizował zimową edycję w 2018 roku oraz austriacki Salzburg¹¹.

Znacznie bardziej owocne, choć wciąż nieudane, okazały się ponowne starania o organizację zimowych igrzysk olimpijskich w 2022 roku, które Kazachowie również chcieli zorganizować w Ałmaty. Zgodnie z raportem Komisji Ewaluacyjnej MKOl tym razem Kazachstan miał więcej doświadczenia w organizacji imprez sportowych, będąc już gospodarzem Zimowych Igrzysk Azjatyckich w 2011 roku oraz organizując szereg imprez w dyscyplinach zimowych, będących częścią programu planowanych igrzysk olimpijskich¹².

⁸ XXII Olympic Winter Games in 2014. Report by the IOC Candidature Acceptance Working Group to the IOC Executive Board, 2014 <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Host-City-Elections/XXII-OWG-2014/Report-by-the-IOC-Candidature-Acceptance-Working-Group-for-the-XXII-Olympic-Winter-Games-2014.pdf> [26.11.2025].

⁹ "The four requested guarantees have been provided. However, should Almaty become a Candidate City, the wording of the NOC guarantee must conform to the IOC required text with regard to respect of and compliance with all obligations set out in the Olympic Charter [...] There may be legal system challenges in the context of the hosting of the Olympic Winter Games", ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Report of the 2022 Evaluation Commission; https://stillmed.olympic.org/Documents/Host_city_elections/ioc_evaluation_commission_report_sp_eng.pdf. [26.11.2025].

Dodatkowo igrzyska w Ałmaty, zgodnie z dokumentami aplikacyjnymi, miałyby przyspieszyć reformy gospodarcze i społeczne, a także pomóc wykorzystać dziedzictwo państwa w zakresie organizacji zawodów sportów zimowych oraz pozytywne zaprezentować Ałmaty i cały Kazachstan światu. Wizja igrzysk wpisywała się ponadto w znacznie szerszą strategię wspomnianych reform i wizję „Kazachstan 2050”¹³. Zaproponowany w grudniu 2012 roku plan rozwoju kraju autorstwa prezydenta Nursułtana Nazarbajewa zakładał wejście do grona trzydziestu najbardziej rozwiniętych państw świata do 2050 roku, w czym pomóc miało również „zaimplementowanie najlepszych światowych praktyk oraz stworzenie programu rozwoju sportu masowego i profesjonalnego”¹⁴. Dodatkowo kazachskiej kandydaturze przyświecało oficjalne hasło: „Keeping it real”, co miało stanowić kontrast autentyczności naturalnej przyrody i śniegu w Ałmaty wobec potrzeby wytworzenia sztucznego lodu i naśnieżania stoków w konkurencyjnych miastach, a zwłaszcza chińskim Pekinie¹⁵.

Ponownie do walki o miano organizatora przystąpiło kilka miast, ale z kandydatury w trakcie procesu wyboru gospodarza wycofały się Kraków, Lwów, Oslo oraz Sztokholm. Ostatecznie w rywalizacji o organizację zimowych igrzysk olimpijskich pozostały Ałmaty i Pekin. Decyzję podjęto podczas 128. sesji MKOl, która odbyła się 31 lipca

¹³ Evaluation Commission Report for 2022 published, Olympics.com, 01.06.2015, <https://www.olympics.com/ioc/news/evaluation-commission-report-for-2022-published> [26.11.2025].

¹⁴ N. Nazarbajew, „Strategia Kazachstan 2050”, 2012, https://www.akorda.kz/en/addresses/addresses_of__president/address-by-the-president-of-the-republic-of-kazakhstan-leader-of-the-nation-nazarbayev-strategy-kazakhstan-2050-new-political-course-of-the-established-state [18.12.2025].

¹⁵ J. Lillis, *Almaty banks on real snow to win Winter Olympics from Beijing*, The-Guardian.com, 30.07.2015, <https://www.theguardian.com/sport/2015/jul/30/almaty-banks-real-snow-win-winter-olympics-beijing> [26.11.2025].

2015 roku w Kuala Lumpur. Kazachska kandydatura dostała 40 głosów, podczas gdy chińska stolica uzyskała 44 głosy¹⁶. Tym samym zimowe igrzyska olimpijskie, które odbyły się w 2022 roku i oficjalnie zakończyły się 20 lutego w Pekinie, z perspektywy badań nad dyplomacją sportową były areną istotnych spotkań polityków w przededniu rosyjskiej inwazji na Ukrainę – pełnoskalowa inwazja rozpoczęła się 24 lutego 2022 roku. Od tego czasu Kazachstan nie aplikował do organizacji zimowych ani letnich igrzysk olimpijskich. Część kazachskiego społeczeństwa przyjęła wiadomość o odrzuceniu krajowej aplikacji z ulgą, twierdząc, że kraj boryka się z wieloma innymi problemami, takimi jak słabość ekonomiczna czy korupcja, a „organizacja dużej imprezy sportowej byłaby jedynie okazją do nadużyć władzy i inflacji kosztów¹⁷”.

Presja międzynarodowa związana z aplikacją oraz większa widoczność w przestrzeni publicznej na czas aplikowania o organizację igrzysk sprawiły również, że Kazachstan wycofał się – przynajmniej czasowo – z wprowadzenia naruszającej prawa człowieka, a także Kartę Olimpijską, ustawy dotyczącej praw mniejszości seksualnych¹⁸. W maju 2015 roku – na kilka miesięcy przed decydującym głosowaniem – olimpijczycy wystosowali list skierowany do przewodniczącego MKOl Thomasa Bacha, w którym wyrazili swoje zaniepokojenie realizowanym w Kazachstanie procesem legislacyjnym dotyczącym wspomnianej ustawy. Pod listem podpisali się między innymi Aaron Peirsol, Martina

¹⁶ 2022 Host City Election; <https://www.olympics.com/ioc/2022-host-city-election> [24.12.2025].

¹⁷ C. Flintoff, *Some Kazakhs Celebrate The Loss Of The 2022 Winter Olympics*, npr.org, 1.08.2015, <https://www.npr.org/sections/parallels/2015/08/01/428355181/some-kazakhs-celebrate-the-loss-of-the-2022-winter-olympics> [18.12.2025].

¹⁸ G. Rannard, *Is Kazakhstan's Olympic Loss A Win for Human Rights?*, UNDispatch.com, 14.08.2025, <https://undispatch.com/is-almatys-olympic-loss-a-win-for-human-rights/> [19.12.2025].

Navratilova czy Megan Rapinoe¹⁹. Sąd Konstytucyjny Kazachstanu uznał akt prawny za niezgodny z ustawą zasadniczą i odrzucił ją²⁰.

Światowe Igrzyska Nomadów w Astanie

Najistotniejszym wydarzeniem sportowym, po Zimowych Igrzyskach Azjatyckich, które odbyło się na terenie Kazachstanu w ostatnich latach są Światowe Igrzyska Nomadów, zorganizowane w Astanie we wrześniu 2024 roku. To wydarzenie, które ma nie tylko szczególny wymiar sportowy, promując tradycyjne dyscypliny uprawiane przez ludy koczownicze, ale przede wszystkim podejmuje ważny aspekt kulturowy i polityczny regionu Azji Centralnej. Wśród sportów będących częścią wydarzenia są takie dyscypliny jak między innymi narodowe odmiany zapasów, gry konne takie jak kok-boru (narodowy sport Kirgistanu, znany także w innych państwach jako buzkaszi lub kokpar), łucznictwo konne czy przeciąganie liny²¹.

Światowe Igrzyska Nomadów są również rozpatrywane w ramach koncepcji „tradycji wynalezionej” autorstwa Erica Hobsbawma²². Arzuu Sheranova stoi na stanowisku, że projekt międzynarodowych zawodów jest nie tylko promocją tradycji łączącej przede wszystkim Azję Centralną, ale został stworzony przez Kirgistan na potrzeby krajowe

¹⁹ *Open Letter to the IOC on Kazakhstan's Anti-Gay Legislation*, athleteally.org, 18.05.2015, <https://www.athleteally.org/open-letter-ioc-kazakhstan-anti-gay-legislation> [19.12.2025].

²⁰ *Kazakhstan: Anti-Gay Laws Found Unconstitutional*, Human Rights Watch, 28.05.2015, <https://www.hrw.org/news/2015/05/28/kazakhstan-anti-gay-laws-found-unconstitutional> [19.12.2025].

²¹ A. Polese, A. Sheranova, *When “branding” meets “building”: the consequences of nation branding on identity in Kyrgyzstan and Estonia*, *Journal of Baltic Studies* 2023, 55(2), s. 435–457.

²² E. Hobsbawm, *Wprowadzenie. Wynajdywanie tradycji*, [w:] *Tradycja wynaleziona*, E. Hobsbawm, T. Ranger. (red.), Kraków 2008.

przede wszystkim po to „aby sprostać współczesnym problemom, takim jak potrzeba przyciągnięcia inwestycji zagranicznych i promocja turystyki”, a także „poprawić wizerunek kraju po serii politycznych zawirowań, których doświadczył w swojej niedawnej historii”²³. Niemniej jednak igrzyska, które dotychczas zorganizowano w Kirgistanie oraz Turcji, odbyły się również w Kazachstanie pod hasłem „Spotkanie Wielkiego Stepu”. W zawodach brali udział między innymi reprezentanci Kazachstanu, Kirgistanu, Iranu, Rosji, Uzbekistanu, Turcji, Węgier, Turkmenistanu, Stanów Zjednoczonych, Rumunii, Indii, Chin, Ghany, Meksyku, a nawet Polski, która zdobyła dwa medale w tradycyjnej odmianie judo kurasz – po złoto sięgnęła Urszula Hofman, z kolei srebrny medal odebrała Justyna Lniany²⁴.

W trakcie trwania Światowych Igrzysk Nomadów w Kazachstanie obecni byli między innymi prezydent Uzbekistanu – Shavkat Mirziyoyev, czy prezydent Kirgistanu – Sadyr Dżaparow. Na miejscu pojawił się także syn prezydenta Turcji – Bilal Erdogan, który pełni funkcję przewodniczącego Światowej Konfederacji Etnosportu²⁵, zaangażowanej w cykliczną organizację imprezy. Co więcej – igrzyska były pierwszym międzynarodowym wydarzeniem sportowym od pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę, w którym Rosja mogła wystąpić pod własną flagą narodową. W zawodach brali udział również przedstawiciele zachodnich państw. Między innymi w konkurencji konnej kokpar, uznawanej za

²³ A. Sheranova, *Political invention of the World Nomad Games in Kyrgyzstan*, „Kulturní Studia” 2021, nr 17, s. 66–81.

²⁴ Oficjalna strona internetowa World Nomad Games 2024 Astana; <https://worldnomadgames.kz/en> [18.12.2025].

²⁵ Światowa Konfederacja Etnosportu to międzynarodowa instytucja zajmująca się działaniami mającymi na celu zwiększenie i upowszechnienie wiedzy na temat tradycyjnych sportów. Pełni funkcję organizacji parasolowej i światowej federacji zrzeszającej krajowe związki etnosportowe. Organizację założono w 2017 roku z siedzibą w Stambule.

narodowy sport Tadżyków i Uzbeków, wystartowali reprezentanci USA²⁶. Według szacunków Ministerstwa Turystyki i Sportu w związku z imprezą państwo mogło odwiedzić ponad 100 tysięcy zagranicznych turystów²⁷. Warto przy tym podkreślić, że Światowe Igrzyska Nomadów stanowią jedną z niewielu platform możliwości sportowej rywalizacji pomiędzy krajami zachodnimi i Rosją, która od 2022 roku ma ograniczone możliwości startów na arenie międzynarodowej²⁸. O ile same zawody mają charakter regionalny i nie cieszą się aż tak dużym zainteresowaniem jak igrzyska olimpijskie czy Zimowe Igrzyska Azjatyckie, to organizacja Światowych Igrzysk Nomadów podkreśliła aspiracje Kazachstanu do zostania liderem regionu Azji Centralnej.

Dołączenie Kazachstanu do UEFA

Jednym z elementów integracji Kazachstanu z Europą są również występy piłkarskiej reprezentacji narodowej oraz klubów w ramach rozgrywek w ramach Unii Europejskich Związków Piłkarskich (UEFA). Do 2002 roku Kazachstan był członkiem Azjatyckiej Konfederacji Piłkarskiej (AFC), a w przypadku innych dyscyplin do dziś pozostaje w strukturach azjatyckich. Pod koniec lat 90. XX wieku administracja Kazachstanu rozpoczęła jednak formalne starania o dołączenie do europejskiej federacji. Powodami takiej decyzji były nie tylko względy dalszego rozwoju

²⁶ S. Sakenova, *American Cowboys Arrive in Kazakhstan for Fifth World Nomad Games*, AstanaTimes.com, 08.09.2024, <https://astanatimes.com/2024/09/american-cowboys-arrive-in-kazakhstan-for-fifth-world-nomad-games/> [26.11.2025].

²⁷ S. M. Bland, *The Subtle Politics of the World Nomad Games*, The Times of Central Asia, 12.09.2024, <https://timesca.com/the-subtle-politics-of-the-world-nomad-games/> [26.11.2025].

²⁸ Ibidem.

futbolu w Kazachstanie, ale także chęć integracji z Europą na poziomie sportowym, politycznym i kulturalnym²⁹.

Na kanwie wspomnianych działań odbyły się między innymi dwa oficjalne spotkania negocjacyjne ówczesnego szefa Kazachskiej Federacji Piłkarskiej – R. Alijewa z prezydentami Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA) i UEFA. Rozmowy przebiegły pomyślnie, a w maju 2000 roku ówczesny szef UEFA Lennart Johansson zapowiedział gotowość przyjęcia Kazachstanu w swoje struktury jako 52. podmiotu członkowskiego, argumentując to powrotem państwa do UEFA, które funkcjonowało wcześniej w jej strukturach jako część ZSRR. Dyrektor operacyjny UEFA Gerhard Aigner zapowiedział możliwość podjęcia decyzji o włączeniu Kazachstanu do UEFA podczas spotkania w Sztokholmie w kwietniu 2002. Kazachska Federacja Piłkarska potraktowała tę zapowiedź jako pewnik przystąpienia do UEFA i rozpoczęła procedurę wystąpienia z AFC. 12 grudnia 2001 Komitet Wykonawczy UEFA przegłosował rekomendację dla państw członkowskich o przyjęcie kazachskiej federacji piłkarskiej do UEFA. Formalnie państwo z Azji Środkowej zostało włączone do organizacji 25 kwietnia 2002 roku³⁰.

Możliwość uczestnictwa w europejskich rozgrywkach stanowi kolejną możliwość kontaktu Kazachstanu z Europą nie tylko w wymiarze sportowym, ale również politycznym. Dodatkowo dzięki członkostwu w UEFA kraj ten może liczyć na uczestnictwo w programach rozwoju i finansowania międzynarodowych przedsięwzięć europejskiej federacji. Przede wszystkim rozgrywki europejskich

²⁹ B. Banasiewicz, J. Grzywnowicz, *Kazachstan w UEFA – między polityką a geografią*, Polski Instytut Dyplomacji Sportowej, 09.07.2025, <https://pids.pl/analiza/kazachstan-w-uefa-miedzy-geografia-a-polityka/> [26.11.2025].

³⁰ Ibidem.

pucharów klubowych gwarantują znacznie wyższe przychody względem azjatyckiej edycji nie tylko w ramach sprzedaży praw transmisyjnych, ale również obecności najlepszych światowych drużyn w Kazachstanie. Między innymi we wrześniu 2025 roku w ramach uczestnictwa Kajratu Ałmaty w rozgrywkach Ligi Mistrzów w kraju pojawili się zawodnicy Realu Madryt, a liczba chętnych do zakupu biletów wielokrotnie przekroczyła przeciętny popyt na wejściówki na pozostałe mecze kazachskiej drużyny³¹.

Występy piłkarskiej reprezentacji narodowej w niezwykle konkurencyjnych europejskich rozgrywkach nie przyniosły jednak większych sukcesów sportowych. Kazachstan nie zdołał w ciągu ponad dwudziestu lat zakwalifikować się do turniejów finałowych ani mistrzostw Europy, ani świata.

Znacznie większe sukcesy osiągnęły za to występujące w Europie kazachskie kluby – należący do państwowego funduszu Samruk-Kazyna FC Astana oraz Kajrat Ałmaty – debiutując kolejno w 2015 i 2025 roku w prestiżowych rozgrywkach Ligi Mistrzów. Ponadto sukcesy na arenie międzynarodowej osiągnęli przynależący do europejskiej federacji reprezentanci Kazachstanu w halowej odmianie piłki nożnej – futsalu, zdobywając trzecie miejsce podczas mistrzostw Europy w 2016 roku oraz zajmując czwarte miejsce podczas mistrzostw świata w 2021 roku.

Funkcjonowanie Kazachstanu w ramach struktur UEFA nie obyło się również bez skandali i problemów. Jednym z nich było postępowanie europejskiej federacji wobec prezesa krajowego związku – Adileta Barmenkulowa. Szef federacji był podejrzany o celowe zaniechanie działań

³¹ J. L. Barnes, *Almaty Gears Up to Host Real Madrid's Galácticos*, The Times of Central Asia, 29.09.2025, <https://timesca.com/almaty-gears-up-to-host-real-madrids-galacticos/> [18.12.2025].

wobec ustawiania meczów na terenie Kazachstanu i czerpanie z tego tytułu korzyści³². Barmenkulow zrezygnował z pełnienia funkcji w listopadzie 2024 roku.

Pomimo wewnętrznych problemów Kazachstan do dziś aktywnie uczestniczy w działaniach prowadzonych przez UEFA oraz jest destynacją wizyt oficjeli europejskiej federacji oraz jej klubów. W listopadzie 2025 roku aktualny prezes kazachskiego związku piłkarskiego Marat Omarow spotkał się w Astanie z Nasserem Al-Khelaifim – prezesem utytułowanego klubu Paris Saint-Germain oraz członkiem Komitetu Wykonawczego UEFA³³. W spotkaniach z Al-Khelaifim uczestniczył również prezydent Tokajew, który podjął go jako szefa funduszu Qatar Sports Investment³⁴. Spotkania mają nie tylko wizerunkowy charakter, ale również w kontekście planowanej prywatyzacji krajowych klubów piłkarskich okazją do przedstawienia oferty inwestycyjnej potencjalnym partnerom.

We wrześniu 2024 roku strategiczną umowę z Kazachstanem podpisał także hiszpański klub Atletico Madryt, który we współpracy z państwem ma realizować projekt utworzenia akademii klubu i ośrodka sportowego w pobliżu miasta Ałmaty³⁵. W procesie negocjacyjnym uczestniczyli między innymi prezydent Kazachstanu – Kasym-Żomart

³² V. Ismailov, *Head of Kazakhstan Football Federation Under Investigation by UEFA*, The Times of Central Asia, 15.07.2024, <https://timesca.com/head-of-kazakhstan-football-federation-under-investigation-by-uefa/> [26.11.2025].

³³ *PSG President Nasser Al-Khelaifi visits KFF headquarters*, Kazakhstan Football Federation, 10.11.2025, kff.kz/en/news/27254 [29.11.2025].

³⁴ *Kassym-Jomart Tokayev received Nasser Al-Khelaifi*, Chairman of Qatar Sports Investment and the World Professional Premier Padel Tour, Gov.kz, 27.11.2025, <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-doha/press/news/details/1113840?lang=en> [18.12.2025].

³⁵ *Atlético de Madrid has formalised the launch of its strategic agreement with Kazakhstan through its Academy*, en.atleticodemadrid.com, 19.09.2024, <https://en.atleticodemadrid.com/noticias/atletico-madrid-has-formalised-the-launch-of-its-strategic-agreement-with-kazakhstan-through-its-academy> [26.11.2025].

Tokajew, ówczesny prezes piłkarskiej federacji – Adilet Barmekulow oraz prezes zarządu Atletico – Enrique Cerezo. Hiszpański klub prowadzi aktywną działalność w regionie, współpracując również z Uzbekistanem³⁶.

W dyplomację sportową Kazachstanu zaangażowany jest również sam prezydent Tokajew, przyjmując prezydenta UEFA – Aleksandra Ceferina, który zadeklarował gotowość do dalszego rozszerzenia współpracy z Kazachstanem³⁷.

Tokajew w ostatnich latach oficjalnie spotykał się również z prezydentem FIFA – Giannim Infantino. Pierwsza wizyta miała miejsce w 2023 roku, gdy Infantino odwiedził między innymi krajowe centrum treningowe³⁸. W 2025 roku Tokajew i Infantino spotkali się w Nowym Jorku, gdzie mieli okazję rozmawiać na temat wspólnych projektów realizowanych w Kazachstanie³⁹.

Sportowcy jako „ambasadorzy” polityki zagranicznej Kazachstanu

Działania Kazachstanu nie ograniczają się jedynie do organizacji międzynarodowych wydarzeń sportowych. Kraj ten może poszczycić się sportowcami osiągnięcymi sukcesy

³⁶ *Atletico Madrid to help promote Uzbekistan's tourism potential*, Zamin.uz, 10.02.2025, <https://zamin.uz/en/world/144293-madridning-atletiko-klubi-ozbekiston-sajehlik-salohiyatini-targib-qilishga-komaklashadi.html> [18.12.2025].

³⁷ *Kassym-Jomart Tokayev received UEFA President Aleksander Ceferin*, Akorda.kz, 25.04.2025, <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-received-uefa-president-aleksander-eferin-253408> [29.11.2025].

³⁸ *Gianni Infantino meets President Tokayev and visits football projects in Kazakhstan*, InsideFIFA.com, 03.05.2023, <https://inside.fifa.com/organisation/president/news/gianni-infantino-meets-president-tokayev-and-visits-football-projects-in-kazakhstan> [18.12.2025].

³⁹ *Kazakhstan President Kassym-Jomart Tokayev and FIFA President Gianni Infantino discuss "fruitful partnership"*, InsideFIFA.com, 23.09.2025, <https://inside.fifa.com/organisation/president/news/kassym-jomart-tokayev-kazakhstan-gianni-infantino-new-york> [18.12.2025].

na arenach międzynarodowych, co w modelowym ujęciu także wpływa na postrzeganie państwa poza jego granicami. Stanowią oni nie tylko źródło dumy narodowej, ale są także swego rodzaju ambasadorami, którzy poprzez swoje występy promują państwo⁴⁰. W kontekście omawianej problematyki taką postacią jest Giennadij Gołowkin – wielokrotny zawodowy mistrz świata, a także srebrny medalista olimpijski (2004) w boksie. Po zakończeniu sportowej kariery realizuje kazachską politykę sportową jako przewodniczący Kazachskiego Komitetu Olimpijskiego. Dodatkowo w listopadzie 2025 roku Gołowkin został wybrany na stanowisko szefa międzynarodowej organizacji World Boxing⁴¹, która od lutego 2025 roku pełni oficjalną jurysdykcję nad boksem w ramach ruchu olimpijskiego⁴². Organizacja ta stoi w opozycji do International Boxing Association (IBA) – organizacji nieuznawanej przez MKOl (Międzynarodowy Komitet Olimpijski), na czele której stoi rosyjski oligarcha – Umar Kremlow, a jej głównym sponsorem krajowy koncern Gazprom. Skandale oraz naruszenia, jakich dopuszczała się IBA, doprowadziły do sytuacji, w której MKOl początkowo zawiesił organizację w 2019 roku, a w 2023 wykluczył ją ze swoich struktur⁴³. Rywalizacja między World Boxing oraz IBA o miano

⁴⁰ B.A. O'Neill, *International Sports: Have States Succeeded Athletes as the Players?*, "Penn State International Law Review" 1988, t. 6, nr 3.

⁴¹ *Kazakhstan NOC chief Golovkin elected as president of World Boxing*, Olympic Council of Asia, 27.11.2025, <https://oca.asia/news/6739-kazakhstan-noc-chief-golovkin-elected-as-president-of-world-boxing.html> [28.11.2025].

⁴² M. Fudala, *Giennadij Gołowkin kandydatem na prezesa światowej organizacji World Boxing*, sport.tvp.pl, 27.10.2025, <https://sport.tvp.pl/89688887/giennadij-golovkin-kandydatem-na-prezesa-swiatowej-organizacji-world-boxing> [26.11.2025].

⁴³ K. Kołsut, *Schizma w świecie boks. Dlaczego świat wciąż popiera oligarchę Władimira Putina?*, Rzeczpospolita.pl, 13.02.2025, <https://sport.rp.pl/boks/ar41796441-schizma-w-swiecie-boksu-dlaczego-swiat-wciaz-popiera-oligarche-wladimira-putina> [18.12.2025].

organizacji zarządzającej światowym boksem wciąż wzrasta, zwłaszcza że obie wciąż organizują kolejne zawody. Warto odnotować, że boks to dyscyplina o dużych tradycjach w Kazachstanie, a sam kraj – mimo obecności Gołowkina na czele World Boxing – startuje w zawodach obu organizacji i odnosi sukcesy na arenie międzynarodowej. W grudniu 2025 roku Kazachstan zakończył mistrzostwa świata IBA w Dubaju na drugim miejscu w klasyfikacji medalowej⁴⁴, a w sierpniu 2025 roku był pierwszy w klasyfikacji medalowej mistrzostw świata World Boxing organizowanych w Liverpoolu⁴⁵.

Gołowkin jako szef World Boxing aktywnie uczestniczy w dyplomacji sportowej Kazachstanu, wizytując przedstawicieli innych państw i wzmacniając w ten sposób współpracę międzynarodową w zakresie sportu. W 2025 roku, w trakcie VI Igrzysk Solidarności Islamskiej, które odbywały się w Rijadzie, spotkał się między innymi z saudyjskim ministrem sportu księciem Abd al-Aziz ibn Turki al-Fajsal Al Su’udem, uzyskując jednocześnie poparcie dla swojej kandydatury w World Boxing⁴⁶. W igrzyskach brali udział również sportowcy z Kazachstanu, który od 1995 roku należy do Organizacji Współpracy Islamskiej (OWI) – międzynarodowej organizacji polityczno-religijnej. OWI wraz z Islamskim Związkiem Sportowym Igrzysk Solidarności (ISSA) jest jednym z organizatorów cyklicznego wydarzenia.

⁴⁴ A. Birbayeva, *Kazakhstan Secures Six Medals, Finishes Second at IBA World Championships*, The Astana Times, 15.12.2025, <https://astanatimes.com/2025/12/kazakhstan-secures-six-medals-finishes-second-at-iba-world-championships/> [18.12.2025].

⁴⁵ Oficjalne wyniki mistrzostw świata World Boxing 2025 w Liverpoolu, <https://www.worldboxingliverpool.com/live-schedule-results> [18.12.2025].

⁴⁶ N. Mergalym, *Gennady Golovkin meets with Prince Abdulaziz Bin Turki Bin Faisal to expand sports collaboration*, Kazinform International News Agency, 10.11.2025, <https://kazinform.com/news/gennady-golovkin-meets-with-his-royal-highness-prince-abdulaziz-bin-turki-bin-faisal-al-saud-to-expand-sports-collaboration-7a8f98> [26.11.2025].

Warto również nadmienić, że na czele ISSA stoi wspomniany książę Abd al-Aziz ibn Turki al-Fajsal Al Su'ud.

Gołowkina w listopadzie 2025 roku przyjął również prezydent Tokajew, wręczając mu krajowe odznaczenie – Order Barysa pierwszego stopnia⁴⁷.

Kazachstan w celu zwiększenia swoich sportowych szans na arenie międzynarodowej przyciąga do siebie również sportowców z byłych republik radzieckich, oferując im wsparcie w rozwoju kariery. W ten sposób swoją przynależność reprezentacyjną zmieniła urodzona w Moskwie Rosjanka Jelena Rybakina. Tenisistka dokonała zmiany barw przynależności w 2018 roku, otrzymując wsparcie finansowe od krajowej federacji tenisowej Kazachstanu. Jej zwycięstwo w Wimbledonie w 2022 roku jako pierwszej reprezentantki Kazachstanu w historii wielkoszlemowych turniejów stanowiło znaczący sukces dla kazachskiej polityki sportowej oraz potwierdzenie słuszności działań podejmowanych w zakresie namawiania pozyskiwania sportowców do reprezentowania Kazachstanu.

Poza Rybakiną barwy Kazachstanu reprezentuje kilkunastu tenisistów pochodzących z Rosji. Do najbardziej znanych należą tenisiści Aleksander Bublik (zaczął reprezentować Kazachstan w 2016 roku), Andriej Gołubiew (2008) i Julija Putincewa (2012). Sukcesy kazachskich sportowców budziły negatywne emocje wśród rosyjskiej opinii publicznej^{48,49} w kraju, który po wykluczeniu ze świata sportu w 2022 roku ma znacznie ograniczone możliwości

⁴⁷ *The President receives World Boxing President Gennady Golovkin*, Akorda. kz, 25.11.2025, <https://www.akorda.kz/en/1-2510581> [18.12.2025].

⁴⁸ E. West, *Elena Rybakina representing Kazakhstan is 'deeply offensive', claims Russian tennis great*, Tennis365.com, 11.11.2025, <https://www.tennis365.com/tennis-news/elena-rybakina-representing-kazakhstan-over-russia-deeply-offensive-kuznetsova> [26.11.2025].

⁴⁹ E. West, *Tennis chiefs disagree over Elena Rybakina's citizenship amid Russian nationality change trend*, Tennis365.com, 16.12.2025, <https://www.tenni>

realizacji swojej polityki wizerunkowej poprzez tę dziedzinę życia społecznego.

Warto przy tym podkreślić, że większość tenisistów dołączyła do kraju w trakcie rządów Nazarbajewa. Z perspektywy polityki aktualnego prezydenta kraju Tokajewa takie działanie pozostaje sprzeczne z jego wizją, która stawia nacisk przede wszystkim na szkolenie wewnętrzne. W swoich publicznych wypowiedziach Tokajew sprzeciwiał się nie tylko naturalizowaniu sportowców w celu osiągnięcia sukcesów na międzynarodowych imprezach⁵⁰, ale również finansowaniu zagranicznych sportowców z krajowych środków⁵¹.

Kluczowym autorem międzynarodowych sukcesów kazachskiego tenisa jest jeden z najbogatszych ludzi w państwie i oligarcha – Bulat Utemuratov. Od 2007 roku pozostaje on na stanowisku prezydenta rodzimej federacji tenisa, a od 2015 roku jest członkiem Rady Dyrektorów międzynarodowej federacji tenisowej (ITF)⁵². B. Utermuratov zainwestował łącznie ponad 150 milionów dolarów w rozwój tego sportu w Kazachstanie poprzez inwestycje w szkolenie trenerów, budowę infrastruktury tenisowej w kraju oraz realizację programu szkoleniowego mającego na celu wychowanie młodych, utalentowanych sportowców⁵³. Działalność B. Utermuratova wskazuje także na mo-

s365.com/tennis-news/elena-rybakina-citizenship-nationality-russian-kazakhstan-tennis-chiefs [18.12.2025].

⁵⁰ A. Azimzhanova, *President Tokayev suggests giving up on international athletes*, KZ.Kursiv.Media, 27.08.2024, <https://kz.kursiv.media/en/2024-08-27/president-tokayev-suggests-giving-up-on-international-athletes/> [29.11.2025].

⁵¹ *Tokayev signs law: Kazakhstan will no longer fund foreign athletes*, Tengri News, 16.04.2025, https://en.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokayev-signs-law-kazakhstan-will-no-longer-fund-foreign-267621/ [18.12.2025].

⁵² *Życiorys Bulata Utermuratova*, vernycapital.com, <https://vernycapital.com/en/bulat-utemuratov-investor/> [26.11.2025].

⁵³ *Opis działalności Bulata Utermuratova*, Ktf.kz, <https://ktf.kz/en/federation/governance/?season=0&type=1&id=1> [15.12.2025].

del zarządzania sportem w państwie, w którym często szefowie centralnych organów zajmujących się poszczególnymi dyscyplinami – pochodzili z bezpośredniego otoczenia byłego prezydenta Nursułtana Nazarbajewa. W latach 1999–2007 szefem piłkarskiej federacji był Rachat Alijew – były zięć prezydenta. W tym samym czasie dodatkowo R. Alijew przewodniczył związkowi zajmującemu się sportami wodnymi. Jego miejsce na czele piłkarskiej federacji zajął Adilbek Żachsybekow – wieloletni burmistrz Astany i szef administracji N. Nazarbajewa. Świadczyło to o częściowo koordynującej roli prezydenta Nazabrajewa w zakresie polityzacji sportu. Podobnie jak jego wkład w kluczowy projekt sportowy, zrzeszający największe sportowe organizacje w Kazachstanie, którego N. Nazarbajew był inicjatorem.

Projekt Nursułtana Nazarbajewa - Astana Presidential Professional Sports Club

W grudniu 2012 roku pod bezpośrednim patronatem Nursułtana Nazarbajewa utworzono projekt o międzynarodowej nazwie Astana Presidential Professional Sports Club (APPSC). Nowa wielosekcyjna organizacja zrzeszała osiem profesjonalnych klubów sportowych – piłkarski FC Astana, koszykarski BC Astana, hokejowy Barys Astana, kolarski Astana Pro Team, boksterski Astana Arlans, startujące w rajdach samochodowych Astana Dakar Team i drużynę Astana Water Polo Club. W inicjatywę zaangażowano również dwóch indywidualnych sportowców – łyżwiarza figurowego Dienisa Tena oraz mistrza olimpijskiego w podnoszeniu ciężarów – Ilję Iljina⁵⁴. Dołączenie do zespołu

⁵⁴ I. Omarov, *Astana Presidential Sports Club Launched*, The Astana Times, 10.07.2013, <https://astanatimes.com/2013/07/astana-presidential-sports-cl>

proponowano również jednej z największych gwiazd kazachskiego sportu – Giennadijowi Gołowkinowi, ale ten odrzucił ofertę⁵⁵. Projekt miał zunifikować największe kazachskie sportowe marki w celu rozwoju wizerunku sportowego państwa i wzmocnienia publicznego wsparcia dla czołowych drużyn występujących w międzynarodowych rozgrywkach⁵⁶. Finansowanie APPSC zapewniał państwowy fundusz Samruk-Kazyna. Krajowy konglomerat sportowy rodził wiele sukcesów sportowych, legitymizując autorytarny reżim na arenie międzynarodowej. W czasie funkcjonowania APPSC między innymi FC Astana zadebiutowała w piłkarskiej Lidze Mistrzów (2015), kolarz Vincenzo Nibali reprezentujący Astana Pro Team wygrał prestiżowe wyścigi Giro d'Italia (2013) oraz Tour de France (2014), a obecność drużyny promującej bezpośrednio stolicę kraju w najważniejszych zawodach Międzynarodowej Unii Kolarskiej zapewniła Kazachstanowi ogromną ekspozycję medialną⁵⁷.

W październiku 2020 roku APPSC zostało oficjalnie rozwiązane z przyczyn ekonomicznych, a tylko pojedyncze kluby utrzymały dotychczasowe finansowanie. Swoją działalność w ramach grupy kontynuowały sekcje piłkarska, koszykarska, hokejowa oraz kolarska, które wciąż mogły liczyć na bezpośrednie wsparcie funduszu Samruk-Kazyna⁵⁸. Wielopoziomowy projekt dyplomacji sportowej Kazachstanu realizowany przez bezpośrednie finansowania

ub-launched/ [28.11.2025].

⁵⁵ D. Pokidaev, *Why Presidential Professional Sports Club Astana Was Shut Down*, KZ.Kursiv.Media, 20.10.2020, <https://kz.kursiv.media/en/2020-10-20/why-presidential-professional-sports-club-astana-was-shut-down/> [28.11.2025].

⁵⁶ P. Osborne, *Astana Presidential Sports Club outlines vision to boost Kazakhstan's image*, InsideTheGames.biz, 09.04.2014, <https://www.insidethegames.biz/articles/1019381/astana-presidential-sports-club-outlines-vision-to-boost-kazakhstan-s-image> [28.11.2025].

⁵⁷ A. Fauve, *Global Astana: Nation Branding...*

⁵⁸ *SWF Samruk-Kazyna to finance sports clubs directly*, Sk.kz, 07.10.2020, [<https://sk.kz/press-center/news/60899/?lang=kz>] [28.11.2025].

sportowców i klubów upadł głównie z powodu ogromnych kosztów zarządzania. Tylko w 2020 roku fundusz przeznaczał równowartość 65 milionów dolarów (27 miliardów tenge), podczas gdy zarządzający funduszem ujawnili, że w 2016 roku budżet wynosił ponad 150 milionów dolarów (30 miliardów tenge)⁵⁹.

Mimo tego, że finansowanie najważniejszych drużyn z perspektywy polityki wizerunkowej Kazachstanu zostało zachowane w ramach struktur i sponsoringu Samruk-Kazy-na, tak ogromny projekt inicjowany przez N. Nazarabajewa upadł, stopniowo pozostawiając drużyny bez swoich największych zagranicznych gwiazd. Tak było między innymi w przypadku Miguela Angela Lopeza – kolarza występującego w barwach Astana Pro Team⁶⁰. Można przypuszczać, że istotna w tym przypadku była również wizja aktualnego prezydenta Tokajewa, który nie był przychylny często nieefektywnym ekonomicznie projektom promocji kraju bez względu na ponoszone koszty.

Promocja Kazachstanu poprzez kolarstwo

Jednym z istotnych elementów dyplomacji sportowej Kazachstanu jest założona w 2007 roku grupa kolarska występująca wówczas pod nazwą Astana. Powstała na fali sukcesów kazachskiego kolarza Aleksandra Winokurowa zespół od początku miał promować kraj na arenie międzynarodowej. Gdy w 2006 roku, wskutek skandalu dopingowego dotychczasowa grupa Winokurowa – Liberty Seguros – straciła sponsorów, zawodnik zaczął poszukiwać finansowania w swoim kraju. Jako srebrny medalista olimpijski z 2000 roku błyskawicznie znalazł wsparcie w kraju,

⁵⁹ D. Pokidaev, *Why Presidential Professional...*

⁶⁰ Ibidem.

który przejął drużynę i miejsce w World Tour organizowanym przez Międzynarodową Unię Kolarską. Warto przy tym wspomnieć, że międzynarodowy wizerunek Kazachstanu był wówczas mocno nadszarpnięty premierą filmu *Borat*, który przedstawiał kraj w prześmiewczy sposób jako zacofane i autorytarne państwo, co tylko ułatwiło realizację projektu Winokurowa, który w założeniu miał wzmocnić prestiż Kazachstanu⁶¹. W ten sposób wspomniany kolarz stał się także czołowym sportowym ambasadorem kraju. Zaledwie rok po utworzeniu drużyny – w 2007 roku – Winokurov był pierwszoplanową postacią skandalu dopingu, który doprowadził do wykluczenia zespołu z Tour de France. Po dwuletniej dyskwalifikacji zawodnik powrócił do zespołu, w którym występował aż do 2012 roku. Dodatkowo zwieńczył ten sezon złotym medalem olimpijskim w Londynie.

Drużyna, którą od samego początku zarządza wspomniany Winokurov, największe sukcesy osiągała w ramach występów zagranicznych gwiazd kolarstwa. Na przestrzeni lat w drużynie występowali między innymi Alberto Contador, Vincenzo Nibali, Lance Armstrong czy Mark Cavendish. Przez długi czas większość finansowania zespołu brał na siebie Kazachstan, który sponsorował zespół przez krajowy fundusz Samruk-Kazyna. Dopiero w 2021 roku drugim sponsorem tytularnym została kanadyjska firma – Premier Tech, a drużyna przez jeden sezon startowała jako Astana-Premier Tech.

Zespół, którego dyrektorem wciąż jest były kazachski zawodnik – Aleksandr Winokurov, wciąż występuje w najwyższej dywizji profesjonalnych zespołów kolarskich, promując miasto i państwo. Od 2024 roku sponsorem

⁶¹ N. Koch, *Sport and soft...*, s. 47.

tytularnym zespołu jest chiński producent sprzętu rowowego – XDS, który jako drugi podmiot pochodzący spoza Kazachstanu został uwzględniony w nazwie drużyny występującej aktualnie jako XDS Astana Team⁶². W lipcu 2025 roku kazachski zespół ogłosił, że umowa została przedłużona o kolejne trzy lata⁶³.

Zespół, który jako jedna z niewielu grup kolarskich od początku promowała stolicę danego państwa, był przedmiotem badań z perspektywy budowania wizerunku kraju oraz wpływu uczestnictwa drużyny w międzynarodowych zawodach na budowanie narodu. Jak wskazuje N. Koch: „projekt międzynarodowej grupy kolarskiej jest reprezentatywny dla szerszego charakteru budowania narodu w Kazachstanie”⁶⁴ natomiast sami „Kazachowie mieli być bardzo podatni na takie projekty, które pozwalają im przywrócić sentyment dumy narodowej, której brakowało im od czasu rozwiązania Związku Radzieckiego”⁶⁵. Można przypuszczać, że ze względu na ciągłość projektu i jego międzynarodowy prestiż promowanie Kazachstanu i jego stolicy poprzez drużynę kolarską pozostaje jednym z czołowych osiągnięć dyplomacji sportowej kraju.

Sport jako element dyplomacji prowadzonej przez Kazachstan

Dyplomacja sportowa jest wykorzystywana również podczas innych niesportowych wydarzeń organizowanych w Kazachstanie. Podczas Międzynarodowego Forum Astana

⁶² Oficjalna strona internetowa grupy kolarskiej XDS Astana, <https://xds-astana.com/en/aboutUs/> [18.12.2025].

⁶³ A. Goławski, *XDS na dłużej z Astaną*, NaSzosie.pl, 06.07.2025, <https://naszosie.pl/2025/07/06/xds-na-dluzej-z-astana/> [18.12.2025].

⁶⁴ N. Koch, *Sport and soft...*, s. 49.

⁶⁵ Ibidem.

(Astana International Forum) w czerwcu 2025 roku obecni na nim przywódcy państw otrzymali koszulki narodowej drużyny oraz kazachskich klubów. Obdarowana została m.in. prezydent Macedonii Północnej – Gordana Siłjanowska-Dawkowa, która otrzymała strój piłkarskiej kadry Kazachstanu. Wydarzenie zbiegło się także z trzydziestą rocznicą nawiązania stosunków dyplomatycznych między dwoma państwami oraz rywalizacją obu drużyn narodowych w ramach kwalifikacji do mistrzostw świata. Koszulkę kazachskiego klubu Barys Astana wręczono również byłemu kanclerzowi Austrii – Sebastianowi Kurzowi⁶⁶. Warto przy tym zwrócić uwagę na konsekwencję w narracji, jaką posługuje się Kazachstan. Samo wydarzenie jest opisywane przez organizatorów jako „kluczowa platforma globalnego dialogu i współpracy w dobie rosnącej polaryzacji i podziałów geopolitycznych”⁶⁷.

Jednym z elementów dyplomacji sportowej realizowanej przez Kazachstan podczas igrzysk olimpijskich w Paryżu było partnerstwo pomiędzy Narodowym Komitetem Olimpijskim a lokalną fabryką słodczy Bayan Sulu. Kazachska firma wyprodukowała specjalną serię czekoladek z wizerunkami największych gwiazd kazachskiego sportu. Pudełka zostały wręczone sportowcom, którzy reprezentowali Kazachstan na igrzyskach, a także były wręczane przez nich zawodnikom i zawodniczkom z innych państw⁶⁸. Taka forma dyplomacji stanowi przykład tego, jak produkty

⁶⁶ S. Kurz przebywał tam jako gość i prelegent Astana International Forum – podobnie jak Siłjanowska-Dawkowa. I.Omarov Jr., *Jersey diplomacy of Kazakhstan at Astana International Forum*, AIPSMedia.com, 06.06.2025, <https://www.aipsmedia.com/aips/pages/articles/2025/36710.html> [26.11.2025].

⁶⁷ Opis na oficjalnej stronie Astana International Forum, <https://astanainternationalforum.org/> [29.11.2025].

⁶⁸ *Kazakh athletes figure in chocolate diplomacy at Paris Olympics*, Olympic Council of Asia, 01.08.2024, <https://oca.asia/news/5313-kazakh-athletes-figure-in-chocolate-diplomacy-at-paris-olympics.html> [26.11.2025].

kulturowe mogą służyć jako nośniki brandingu narodowego w międzynarodowych kontekstach sportowych.

Dyplomacja sportowa jest również tematem wielu konferencji i wydarzeń organizowanych przez kazachskie placówki zagraniczne. W ramach obchodów rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Kazachstanem a Austrią Ambasada Kazachstanu w Wiedniu organizowała konferencję z udziałem austriackiej alpinistki Gerlinde Kaltenbrunner oraz kazachskich alpinistów Maksuta Żumajewa i Wasilija Piewcowa.

Ambasada Kazachstanu w Oslo zorganizowała również wystawę „Kazachstan – Norwegia: Dyplomacja Sportowa” w ramach obchodów Dnia Niepodległości w grudniu 2019 roku. Wystawa przedstawiała historię osiągnięć sportowców z obu krajów, ich późniejszą przyjaźń, wspólny udział w zawodach najwyższej rangi, w tym igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata oraz meczach reprezentacji Kazachstanu i Norwegii w różnych dyscyplinach sportowych, a także kolekcję pamiątek klubów sportowych⁶⁹.

Zmiana modelu finansowania sportu w Kazachstanie

Finansowanie sportu w Kazachstanie, a zarazem możliwości kreowania swojego wizerunku na tym polu, ewoluowały z kierunku sprowadzania zagranicznych sportowców i pokrywania kosztów ich kontraktów do stworzenia własnego systemu szkolenia i finansowania sportu na podstawie realnych osiągnięć w danej dyscyplinie. W kwietniu 2025 roku prezydent Tokajew podpisał ustawę o zmianie i uzupełnieniu niektórych aktów prawnych Republiki

⁶⁹ I. Omarov, *Sports Diplomacy in the History of Independent Kazakhstan*, The Astana Times, 09.03.2021, <https://astanatimes.com/2021/03/sports-diplomacy-in-the-history-of-independent-kazakhstan/> [29.11.2025].

Kazachstanu w zakresie kultury fizycznej i sportu, a także o usunięciu zbędnych regulacji prawnych⁷⁰.

Dokument wprowadza między innymi zakaz wykorzystywania środków budżetowych państwa oraz środków sektora quasi-rządowego (w tym także państwowych funduszy działających na rynku) do finansowania zobowiązań wobec zagranicznych sportowców w kazachskich klubach sportowych. Zgodnie z obowiązującym prawem tacy sportowcy będą mogli być finansowani tylko w ramach środków pochodzących od prywatnych sponsorów lub źródeł rynkowych. Państwo ma w zamian koncentrować swoje środki i działania na kazachskich zawodnikach funkcjonujących w sporcie zawodowym.

Według szacunków wiceministra turystyki i sportu Serika Zharasbajewa Kazachstan przeznacza rocznie około 400 miliardów tenge rocznie (około 797 milionów dolarów) na sport zawodowy, za pośrednictwem budżetów państwowego i regionalnych⁷². Od czasu wprowadzenia nowego prawa finansowanie publiczne skupiło się na czterech obszarach: sporcie profesjonalnym (włączając w to określone przez ministerstwo priorytetowe dyscypliny i sporty narodowe), funkcjonowaniu instytucji sportu publicznego, sporcie amatorskim oraz rozwoju infrastruktury sportowej w państwie⁷³. Istotnym aspektem jest również opracowa-

⁷⁰ <https://www.akorda.kz/ru/glavoy-gosudarstva-podpisan-zakon-o-vnesenii-izmeneniy-i-dopolneniy-v-nekotorye-zakonodatelnye-akty-respubliki-kazakhstan-po-voprosam-fizicheskoy-kultury-i-sporta-a-takzhe-isklyucheniya-izlishney-zakonodatelnoy-reglamentacii-153114> [29.11.2026].

⁷¹ Pełna lista zmienionych ustaw jest dostępna na oficjalnej stronie systemu aktów prawnych Kazachstanu: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/R2500000099> [29.11.2025].

⁷² D. Pokidaev, *Kazakhstan Bans Use of Public Funds to Pay Foreign Athletes*, The Times of Central Asia, 16.04.2025, <https://timesca.com/kazakhstan-bans-use-of-public-funds-to-pay-foreign-athletes/> [29.11.2025].

⁷³ *Tokayev signs law: Kazakhstan will no longer fund foreign athletes*, Tengri-news.kz, 16.04.2025, https://en.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokayev-si

nie jednolitych standardów szkoleniowych realizowanych na poziomie administracji państwowej, które są powszechną praktyką wśród państw zachodnich⁷⁴.

To duża zmiana w kontekście wcześniejszych działań podejmowanych przez administrację N. Nazarbajewa. Sam prezydent K.Ż. Tokajew w swoich wypowiedziach medialnych naciskał na kazachskie kluby piłkarskie, aby „przyspieszyły proces prywatyzacji”⁷⁵, a także sprzeciwiał się naturalizowaniu sportowców w celu osiągnięcia sukcesów na międzynarodowych imprezach⁷⁶. Wielokrotnie krytykował również sportowych działaczy za wykorzystywanie federacji sportowych jako narzędzi kreowania własnego wizerunku przy użyciu państwowych środków⁷⁷. Szczególnie znamienna w kontekście zmiany podejścia do profesjonalnego sportu była wypowiedź Tokajewa z września 2020 roku. Prezydent Kazachstanu w swojej corocznej przemowie do narodu, która jednocześnie opisuje kierunek polityki państwa, jasno wypowiedział się na temat dotychczasowego modelu finansowania organizacji sportowych:

„W czasach niedoboru funduszy nie ma sensu wspierać profesjonalne kluby sportowe wyłącznie kosztem

gns-law-kazakhstan-will-no-longer-fund-foreign-267621/ [29.11.2025].

⁷⁴ Informacja prasowa o podpisaniu ustawy „O zmianie i uzupełnieniu niektórych aktów prawnych Republiki Kazachstanu w zakresie kultury fizycznej i sportu, a także o usunięciu zbędnych regulacji prawnych”, Akorda.kz, 15.04.2026, <https://www.akorda.kz/ru/glavoy-gosudarstva-podpisan-zakon-o-vnesenii-izmeneniy-i-dopolneniy-v-nekotorye-zakonodatelnye-akty-respubliki-kazakhstan-po-voprosam-fizicheskoy-kultury-i-sporta-a-takzhe-isklyucheniya-izlishney-zakonodatelnoy-reglamentacii-153114> [29.11.2025].

⁷⁵ S. Razzakov, *Tokayev called for accelerating the privatization of football clubs*, Zamin.uz, 09.09.2025, <https://zamin.uz/en/sport/160046-tokayev-called-for-accelerating-the-privatization-of-football-clubs.html> [29.11.2025].

⁷⁶ A. Azimzhanova, *President Tokayev suggests...*, KZ.Kursiv.media, 27.08.2024, <https://kz.kursiv.media/en/2024-08-27/president-tokayev-suggests-giving-up-on-international-athletes/> [29.11.2025].

⁷⁷ A. Kupbayeva, *Tokayev on sports federation heads: "It's time to put an end to this"*, Tengrinews.kz, 17.10.2025, <https://en.tengrinews.kz/sport/tokayev-on-sports-federation-heads-its-time-to-put-an-end-to-269851/> [29.11.2025].

państwa. Miliardy tenge z budżetu państwa i quasi-państwowych firm są wydawane nieefektywnie. Priorytetem powinien być sport masowy, wychowanie fizyczne i czytanie dzieci”.

Kwestie sportu profesjonalnego i masowego zostały również szeroko poruszone w przemówieniu z września 2025 roku, gdy Tokajew odniósł się do opisanych wcześniej zmian sposobu finansowania kontraktów zagranicznych sportowców występujących w Kazachstanie:

„Jak Państwo wiedzą, przywiązuję dużą wagę do rozwoju sportu masowego. W regionach powstają różnorodne obiekty sportowe, a dostęp dzieci do klubów sportowych jest coraz szerszy. Ponadto powstają kluby sportowe dla osób o specjalnych potrzebach oraz seniorów. Aby sport i aktywność fizyczna stały się integralną częścią codziennego życia, ważne jest pielęgnowanie rodzinnych tradycji sportowych. Jednocześnie obserwuje się obiecujący rozwój sportu zawodowego. Wcześniej poleciłem ograniczenie finansowania budżetowego dla zagranicznych zawodników. Posłowie poparli tę inicjatywę i przyjęli odpowiednią ustawę. Nie możemy jednak na tym poprzestać; musimy iść dalej. Prace nad prywatyzacją klubów piłkarskich muszą zostać przyspieszone. Dziś cztery kazachskie kluby piłkarskie znalazły właścicieli wśród wybitnych przedsiębiorców, którym składam serdeczne podziękowania. Niemniej jednak proces komercjalizacji piłki nożnej musi być kontynuowany. Bez tego, jak wyraźnie pokazuje światowa praktyka, piłka nożna w Kazachstanie nie osiągnie znaczącego rozwoju. Sport zawodowy należy postrzegać jako nowoczesny sektor biznesu, zdolny do generowania znacznych dochodów”⁷⁸

⁷⁸ Pełna treść przemówienia prezydenta Tokajewa jest dostępna tutaj w jęz. angielskim: <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayevs>

Można zatem stwierdzić, że zarządzanie sportem w Kazachstanie przechodzi w ostatnim czasie zmianę od wizerunkowej platformy promocji państwa, budowanej przy pomocy najprostszych środków – szczególnie dużych wydatków finansowych – do próby zrealizowania wieloletniego planu rozwojowego, który ma umożliwić większą niezależność kazachskiego sportu i włączenie go w obszar szerszych polityk państwowych.

Podsumowanie

Kazachstan podejmuje aktywne działania, wykorzystując sport jako narzędzie budowania *soft power* i kreowania wizerunku zgodnie z własnymi narracjami. Sport, wraz ze swoją deklaracyjnie neutralnie polityczną naturą, staje się potencjalnym instrumentem w ramach wielowektorowej polityki zagranicznej Kazachstanu jako uniwersalny język porozumienia z państwami różnych regionów. W tym celu wykorzystywane są nie tylko narodowe reprezentacje w czołowych dyscyplinach kraju, ale także indywidualni sportowcy i kluby.

Jednym z czołowych osiągnięć dyplomacji sportowej Kazachstanu i budowy wizerunku na arenie międzynarodowej jest działalność grupy kolarskiej Astana Pro Team (aktualnie XDS Astana Team), która promuje kraj i jego stolicę poprzez starty w najbardziej prestiżowych wyścigach Międzynarodowej Unii Kolarskiej, takich jak Tour de France czy Giro d'Italia, zapewniając państwu szeroką ekspozycję międzynarodową.

Kazachstan odnajduje się również w skomplikowanym systemie powiązań organizacji sportowych i nie odcina się stanowczo od żadnej ze stron, nawet w przypadkach oczywistego konfliktu interesów. Reprezentacja Kazachstanu w boksie amatorskim występuje podczas zawodów organizowanych przez dwie rywalizujące ze sobą organizacje – powiązaną z silnymi wpływami rosyjskimi IBA oraz World Boxing, na którego czele stoi Kazach. W rosyjskiej lidze hokejowej KHL od wielu lat wciąż występuje klub Barys Astana, a jednocześnie w strukturach UEFA pozostaje piłkarska federacja Kazachstanu i kluby takie jak Kajrat Ałmaty, rywalizując na poziomie międzynarodowym z pozostałymi krajami w momencie, gdy białoruskie i rosyjskie kluby straciły taką możliwość po inwazji na Ukrainę w 2022 roku.

Kazachstan ponadto stara się budować swój wizerunek lidera regionu, organizując międzynarodowe imprezy sportowe, które stają się areną nieformalnych spotkań światowych przywódców, przyciągają zagranicznych turystów, a także są platformą dialogu między państwami. Taką funkcję pełniły między innymi duże, choć wciąż jedynie regionalne zawody sportowe, takie jak Zimowe Igrzyska Azjatyckie 2011 oraz Światowe Igrzyska Nomadów zorganizowane w 2024 roku.

Ambicje Kazachstanu w ramach dyplomacji sportowej sięgają jednak jeszcze dalej, o czym mogą świadczyć aplikacje do organizacji zimowych igrzysk olimpijskich w 2014 i 2022 roku. Istotnym elementem realizacji polityki wizerunkowej Kazachstanu poprzez sport było także powołanie z inicjatywy N. Nazarbajewa finansowanej przez państwo grupy Astana Presidential Professional Sports Club, zrzeszającej najważniejsze krajowe marki sportowe. Projekt upadł jednak w 2020 roku ze względu na ogromne

koszty zarządzania i nie był kontynuowany przez administrację Tokajewa.

Ostatnie lata to także próba uporządkowania wewnętrznej sytuacji kazachskiego sportu, w tym przede wszystkim jego finansowania. Uchwalona w kwietniu 2025 roku ustawa zakazała wykorzystywania funduszy publicznych do płacenia wynagrodzenia zagranicznym sportowcom występującym w Kazachstanie, angażując jednocześnie te środki w rozwój krajowych talentów sportowych. Analiza pozwala stwierdzić, że model zarządzania sportem i kreowania swojego wizerunku poprzez sport wciąż przechodzi dynamiczne zmiany, które tym razem stawiają na rozwój wewnętrznych struktur, z ograniczonym zaangażowaniem publicznych środków finansowych w nierentowne i nie trwałe projekty wizerunkowe.

Bibliografia

- 2022 Host City Election; <https://www.olympics.com/ioc/2022-host-city-election>.
- Azimzhanova A., *President Tokayev suggests giving up on international athletes*, KZ.Kursiv.Media, 27.08.2024, <https://kz.kursiv.media/en/2024-08-27/president-tokayev-suggests-giving-up-on-international-athletes/> [29.11.2025].
- Barnes J.L., *Almaty Gears Up to Host Real Madrid's Galácticos*, The Times of Central Asia, 29.09.2025, <https://timesca.com/almaty-gears-up-to-host-real-madrids-galacticos/> [18.12.2025].
- Banasiewicz B., Grzywnowicz J., *Kazachstan w UEFA – między polityką a geografią*, Polski Instytut Dyplomacji Sportowej, 09.07.2025, <https://pids.pl/analiza/kazachstan-w-uefa-miedzy-geografia-a-polityka/> [26.11.2025].
- Birbayeva A., *Kazakhstan Secures Six Medals, Finishes Second at IBA World Championships*, The Astana Times, 15.12.2025, <https://astanatimes.com/2025/12/kazakhstan-secures-six-medals-finishes-second-at-iba-world-championships/> [18.12.2025].
- Bland S.M., *The Subtle Politics of the World Nomad Games*, The Times of Central Asia, 12.09.2024, <https://timesca.com/the-subtle-politics-of-the-world-nomad-games/> [26.11.2025].

- Evaluation Commission Report for 2022 published, Olympics.com, 01.06.2015, <https://www.olympics.com/ioc/news/evaluation-commission-report-for-2022-published> [26.11.2025].
- Fauve A., *Global Astana: Nation Branding as a Legitimization Tool for Authoritarian Regimes*, "Central Asian Survey" 2015, nr 34(1), s. 110–124.
- Flintoff C., *Some Kazakhs Celebrate The Loss Of The 2022 Winter Olympics*, NPR.org, 01.08.2015, <https://www.npr.org/sections/parallels/2015/08/01/428355181/some-kazakhs-celebrate-the-loss-of-the-2022-winter-olympics> [18.12.2025].
- Hobsbawm E., *Wprowadzenie. Wynajdywanie tradycji*, [w:] *Tradycja wynaleziona*, E. Hobsbawm, T. Ranger (red.), Kraków 2008.
- Infantino G., *Gianni Infantino meets President Tokayev and visits football projects in Kazakhstan*, InsideFIFA.com, 03.05.2023, <https://inside.fifa.com/organisation/president/news/gianni-infantino-meets-president-tokayev-and-visits-football-projects-in-kazakhstan> [18.12.2025].
- Ismailov V., *Head of Kazakhstan Football Federation Under Investigation by UEFA*, The Times of Central Asia, 15.07.2024, <https://timesca.com/head-of-kazakhstan-football-federation-under-investigation-by-uefa/> [26.11.2025].
- Jastrząbek J., *The Olympic Games in post-socialist cities – a real goal or distant future? Case studies of Cracow and Almaty*, „Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu” 2019, t. 65, s. 1–15.
- Kassym-Jomart Tokayev received UEFA President Aleksander Čeferin, Akorda.kz, 25.04.2025, <https://www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-received-uefa-president-aleksander-eferin-253408> [29.11.2025].
- Koch N., *Sport and soft authoritarian nation-building*, "Political Geography" 2013, t. 32, s. 42–51.
- Kobierecki M., *Dyplomacja sportowa. Sport w działaniach dyplomatycznych państw i aktorów niepaństwowych*, Łódź, 2018.
- Kupbayeva A., *Tokayev on sports federation heads: "It's time to put an end to this"*, Tengrinews.kz, 17.10.2025, <https://en.tengrinews.kz/sport/tokayev-on-sports-federation-heads-its-time-to-put-an-end-to-269851/> [29.11.2025].
- Lillis J., *Almaty banks on real snow to win Winter Olympics from Beijing*, "The Guardian", 30.07.2015, <https://www.theguardian.com/sport/2015/jul/30/almaty-banks-real-snow-win-winter-olympics-beijing> [26.11.2025].
- Mukhamedgaliyeva A.K., Abzhapparova B.Zh., *Sport as the language of diplomacy: strengthening ties through competitions*, "Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University" 2024, nr 149(4), s. 29–39.
- Nazarbajew N., *Strategia Kazachstan 2050*, 2012, https://www.akorda.kz/en/addresses/addresses_of_president/address-by-the-president-of-the-republic-of-kazakhstan-leader-of-the-nation-nnaz

- arbayev-strategy-kazakhstan-2050-new-political-course-of-the-established-state [18.12.2025].
- Nurmakov A., *Kazakhstan and the Global Industry of Mega Events: A Case of Autocratic Management*, [w:] *Mega Events in Post-Soviet Eurasia. Mega Event Planning*, A. Makarychev, A. Yatsyk (red.), London 2016.
- Nyshanbayev N., Bekov K., Baizakova Z., Amangeldy A., *The Republic of Kazakhstan's multi-vector foreign policy*, "New Perspective" 2024, nr 33(1), s. 43–63.
- O'Neill B.A., *International Sports: Have States Succeeded Athletes as the Players?*, "Penn State International Law Review" 1988, t. 6, nr 3.
- Osborne P., *Astana Presidential Sports Club outlines vision to boost Kazakhstan's image*, InsideTheGames.biz, 09.04.2014, <https://www.insidethegames.biz/articles/1019381/astana-presidential-sports-club-outlines-vision-to-boost-kazakhstan-s-image> [28.11.2025].
- Pokidaev D., *Kazakhstan Bans Use of Public Funds to Pay Foreign Athletes*, The Times of Central Asia, 16.04.2025, <https://timesca.com/kazakhstan-bans-use-of-public-funds-to-pay-foreign-athletes/> [29.11.2025].
- Polese A., Sheranova A., *When "branding" meets "building": the consequences of nation branding on identity in Kyrgyzstan and Estonia*, "Journal of Baltic Studies" 2023, 55(2), s. 435–457.
- Rannard G., *Is Kazakhstan's Olympic Loss A Win for Human Rights?*, UNDispatch.com, 14.08.2015, <https://undispatch.com/is-almatys-olympic-loss-a-win-for-human-rights/> [19.12.2025].
- Sheranova A., *Political invention of the World Nomad Games in Kyrgyzstan*, "Kulturní Studia, 2021, nr 17, s. 66–81.

Uzbekistan – wschodząca sportowa potęga w Azji

Kacper Ochman

(POLSKI INSTYTUT DYPLOMACJI SPORTOWEJ / KIERUNEK KAUKAZ)

Od ludowych rozgrywek do masowego sportu

Sport odgrywa ważną rolę w rozwoju życia społecznego każdego państwa. Jest środkiem nie tylko wzmacniającym zdrowie populacji, ale także edukującym młodzież, umacniającym jedność narodową przy pojawiających się sukcesach, podnoszącym prestiż państwa na arenie międzynarodowej. Kultura każdego narodu jest wyjątkowa, przejawia się w języku, tradycjach, zwyczajach i sposobie życia. Zachowanie ciągłości wartości duchowych, norm, osiągnięć jest istotne, ponieważ dziedzictwo to konieczny warunek istnienia narodu jako wspólnoty. Kultura fizyczna, mająca długą historię, jest integralną częścią kultury ogólnej. W powszechnej świadomości Uzbeków sukcesy zarówno sportowców na wysokim poziomie, jak i masowa kultura fizyczna są równie ważne¹. Podobnie sporty narodowe, które przekazują pamięć społeczną ludzi. Kilka

¹ The Government Portal of The Republic of Uzbekistan, "The State Committee Of The Republic Of Uzbekistan On Statistic, Main Statistical Indicators Of Physical Culture And Sport In The Republic Of Uzbekistan (for January-December 2021)", 2021, https://gov.uz/en/pages/national_sport [27.11.2025].

tradycyjnych sportów, które stały się ważnym składnikiem pamięci kulturowej społeczeństwa, jest rozwijanych we współczesnym Uzbekistanie.

Sporty jeździeckie były i pozostają bardzo popularnym rodzajem rywalizacji w Uzbekistanie. Jeździectwo jest elementem bogatej kultury i historii koczowniczych ludów zamieszkujących tereny dzisiejszego Uzbekistanu. Koczowniczym trybem życia charakteryzowały się ludy z grupy altajskiej. W przeszłości koczownicze plemiona tworzyły potężne państwa, takie jak Chanat Kokandu, a ich główną gospodarką było pasterstwo i myślistwo. Tradycyjnie na obszarze tego państwa popularnością cieszyło się kilka dyscyplin. Kupkari to sport, który powstał na początku II-III wieku p.n.e., w którym przed setką jeźdźców rzucono padlinę kozła lub owcy, a następnie jeźdźcy próbowali podnieść ją bez zsiadania z konia. Zadaniem było uciec z tłumu, walcząc z konkurencją. Sport ten ma korzenie w starożytnych grach jeździeckich i jest kulturowo związany ze starożytnym kultem konia wśród ludów turkijskich. W Kupkari gra się podczas ważnych wydarzeń, takich jak śluby i święta, takie jak Navruz. Głębokie powiązania gry z „kultem konia” łączą ją ze starożytnymi wierzeniami i rytuałami Azji Centralnej. W przeszłości praktykowano przekształconą wersję zwyczaju, w którym zmarłego jeźdźcę grzebano wraz z koniem i dobytkiem. Dziś gra stanowi część celebracji społeczności, w których biorą udział utalentowani jeźdźcy i ich przygotowane konie.

Kolejnym przykładem jest *Alaman-baiga (poyga)*. *Alaman-baiga* to rywalizacja ludowa, która odbywała się z reguły w okresie letnim. Zgodnie z zasadami zawodnicy siodłali swoje konie, ustawiali się w jednej linii i na sygnał rzucali się do przodu do wyznaczonego punktu, a następnie

cała galopująca kawalkada zawracała do punktu startu. Ten, który wrócił pierwszy, zostawał uznany za zwycięzcę².

Inną dyscypliną jest *Chowgan* – rozgrywki polo na koniach. Początki tej gry sięgają VII wieku i była to jedna z głównych rozrywek wojowników. *Chowgan* składa się z głównej gry, występu muzycznego i opowiadania historii. Gra jest elementem kulturowym, artystycznym i sportowym o silnym związku z tożsamością i historią swoich przodków i praktyków. Ma silną obecność w literaturze, opowiadaniu historii, przysłowiach, rękodziele i ozdobach, które są cennymi częściami symboliki jej praktyków. *Chowgan* nawiązuje również do więzi łączącej zawodnika z jego koniem. Ćwiczenia odbywały się nieformalnie w rodzinie lub wiosce, a techniki gry nadal są aktywnie chronione przez rodziny i lokalnych praktyków. W ciągu ostatnich dziesięcioleci powstały również stowarzyszenia *Chowgan*, które organizują kursy szkoleniowe, wspierają lokalnych mistrzów i zapewniają pomoc w przekazywaniu wszystkich aspektów gry, jednocześnie chroniąc lokalną różnorodność³. Zawodnicy mieli specjalne kije (*suljany*), którymi piłka była uderzana. Zawodnicy byli podzieleni na dwie grupy; każda drużyna próbowała skierować piłkę do bramki przeciwnika. Czasami *chowgan* nie był rozgrywany z wykorzystywaniem koni, a wówczas przypominał bardziej współczesny hokej na trawie.

Kolejnym sportem, który zdobył sympatię ludzi, jest kurasz, czyli narodowe zapasy. Mając na względzie współczesne realia, warto zwrócić uwagę na tę dyscyplinę, ponieważ Uzbekistan wiedzie prymat właśnie w rozwijaniu

² Ibidem.

³ UNESCO, *Chogān, a horse-riding game accompanied by music and storytelling*, UNESCO Intangible Cultural Heritage, 27.11.2025, <https://ich.unesco.org/en/RL/chogn-a-horse-riding-game-accompanied-by-music-and-storytelling-01282> [27.11.2025].

sztuk walki. Pojedynek w kurasz ucieleśniał wielowiekową filozofię opartą na szacunku i uczciwości⁴. Wymienione gry kojarzone z ludami zamieszkującymi tereny dzisiejszego Uzbekistanu i szerzej Azji Centralnej, które powstały na przestrzeni wieków, oczywiście rozwijały nie tylko cechy fizyczne (siła, szybkość, wytrzymałość, zręczność, elastyczność), ale także moralne i wolicjonalne⁵.

W czasach sowieckich Uzbekistan był częścią szerszego radzieckiego systemu sportowego, który kładł silny nacisk na masowy udział w zajęciach fizycznych i treningi. Związek Radziecki słynął ze zorganizowanych programów sportowych z państwowymi akademiami, szkołami sportowymi i klubami rozlokowanymi po republikach związkowych, w tym w Uzbekistanie⁶. To dziedzictwo położyło podwaliny pod infrastrukturę sportową i ramy organizacyjne w państwie⁷. Po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku Uzbekistan zaczął odchodzić od systemów sowieckich i dążyć do modernizacji i lokalnego podejścia do wychowania fizycznego i sportu. Władze państwa skupiły się na budowaniu własnej tożsamości, tworząc nowe programy i polityki narodowe, aby zbudować silną kulturę sportową. Rząd Uzbekistanu uznał wychowanie fizyczne i sport za

⁴ Kurasz to przede wszystkim rywalizacja siły i zręczności z wzajemnym szacunkiem rywali dla siebie nawzajem. Kurasz jest prostym, zrozumiałym, dynamicznym i bezpiecznym sportem, dostępnym zarówno dla młodych mężczyzn, jak i osób w zaawansowanym wieku.

⁵ M. Kurbanova, *Revival Of Uzbek Folk Games In The Present Period [Games Transmit Values And Culture To The Young]*, "World Bulletin of Social Sciences" [WBSS] 2022.

⁶ S.H. Akyildiz, *Soviet Physical Culture in Uzbekistan 1924-1991: Implementation and Social Impact*, Sports and Coaching: Pasts and Futures, Manchester 2012.

⁷ Stadion piłkarski Bunyodkor, kompleks tenisowy w Taszkencie i centrum sportów wodnych w Taszkencie to kilka przykładów obiektów, zaprojektowanych z myślą o organizacji zawodów międzynarodowych.

priorytet, uznając ich znaczenie w promowaniu zdrowego stylu życia, jedności narodowej i międzynarodowego prestiżu.

Podstawą prawną dla trwających reform w uzbeckim sporcie po rozpadzie ZSRR jest Prawo Republiki Uzbekistanu „O kulturze fizycznej i sporcie” oraz inne ustawy i regulacje skierowane do zaangażowania ludzi, zwłaszcza młodzieży, kobiet i dzieci, do kultury fizycznej i sportu⁸. Rozwój kultury fizycznej i sportu w Uzbekistanie poczynił znaczne postępy po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku. Od czasu objęcia urzędu prezydenta przez Szawkata Mirziyoyeva rząd Uzbekistanu dostrzegł znaczenie sportu nie tylko dla zdrowia, ale także jako środka do budowania poczucia dumy narodowej i wzmocnienia pozycji międzynarodowej. Od uzyskania niepodległości Uzbekistan skonstruował kilka nowoczesnych obiektów sportowych, szkół i akademii sportowych⁹. Ponadto, na różnych poziomach społecznych promowano politykę skoncentrowaną na lekcjach wychowania fizycznego w szkołach i masowym uczestnictwie w sporcie. Współcześnie władze Uzbekistanu kładą nacisk na wspieranie profesjonalnych sportowców, zwłaszcza w sportach walki, takich jak boks, zapasy i judo, aby mogli odnosić sukcesy w zawodach międzynarodowych.

W 1992 roku powstał Narodowy Komitet Olimpijski Uzbekistanu, a od 1994 roku uzbeccy sportowcy biorą udział

⁸ The Government Portal of The Republic of Uzbekistan, “Yourth and Sports”, https://www.gov.uz/en/activity_page/youth_sport [27.11.2025].

⁹ Chociaż nie ma kompleksowych danych za cały okres od 1991 roku, najnowsze dane wskazują na wzrost budżetu Uzbekistanu na sport. W ciągu ostatnich czterech lat budżet na sport wzrósł z 1,5 biliona do 3 bilionów uzbeckich sumów (230 mln USD). S. Jalolova, *Uzbekistan Doubles Sports Budget to \$230 Million, Launches Presidential Olympics*, The Times of Central Asia, 27.11.2025, <https://timesca.com/uzbekistan-doubles-sports-budget-to-230-million-launches-presidential-olympics/> [27.11.2025].

w zawodach międzynarodowych pod flagą niepodległego Uzbekistanu. Na Igrzyskach Olimpijskich w Atlancie w 1996 roku zapaśnik Armen Bagdasarow zdobył pierwszy medal olimpijski w historii Uzbekistanu. Sukcesy sportowe przyciągnęły organizatorów międzynarodowych wydarzeń¹⁰. Podjęto również wysiłki w celu ulepszenia obiektów sportowych na obszarach wiejskich i regionalnych, zapewniając mieszkańcom całego państwa dostęp do zajęć z wychowania fizycznego. Wychowanie fizyczne zostało włączone do programu nauczania w styczniu 1992 roku, stając się przedmiotem obowiązkowym na wszystkich poziomach edukacji. Gwarantuje to, że każdy uczeń, niezależnie od pochodzenia, ma kontakt z aktywnością fizyczną¹¹.

Utworzono specjalistyczne szkoły i akademie sportowe, aby rozwijać młode talenty w różnych dyscyplinach sportowych. W przypadku piłki nożnej na bazie państwowych specjalistycznych szkół z internatem w regionach i Taszkencie utworzono 14 akademii piłkarskich dla dzieci i młodzieży, a także Republikańską Dziecięcą i Młodzieżową Akademię Piłkarską działającą w ramach Związku Piłki Nożnej. Od 2018 roku Akademie wyłaniają obiecujących młodych piłkarzy do dalszego szkolenia zawodowego i tworzą wysokiej jakości zaplecze sportowe dla reprezentacji narodowych i zawodowych klubów piłkarskich.

¹⁰ Igrzyska Azji Centralnej – 1995, Mistrzostwa Azji w Kajakarstwie – 2013, Mistrzostwa Świata w Futsalu – 2024, Mistrzostwa Azji w Judo – 2005, 2012, 2016, Mistrzostwa Świata Juniorów w Sermierce – 2015, Mistrzostwa Azji w Kolarstwie Szosowym – 2019, Mistrzostwa Świata w Boksie – 2023. W 2023 roku w Samarkandzie odbyły się Mistrzostwa Azji w Zapasach.

¹¹ Szkolne programy sportowe mają na celu nie tylko poprawę zdrowia i sprawności fizycznej, ale także identyfikację potencjalnych talentów do bardziej wyspecjalizowanego treningu sportowego. Uzbekistan rozwinął sieć pozalekcyjnych programów sportowych, umożliwiając uczniom udział w różnych klubach sportowych i zawodach. Programy te odgrywają kluczową rolę w zachęcaniu do aktywności fizycznej i sportu przez całe życie, pomagając zaszczepić w nich miłość do sportu od najmłodszych lat.

Na wyróżnienie zasługuje również kompleks sportowy Metallurg. Kompleks sportowy ma 58 funkcjonujących klas dotyczących różnych rodzajów sportów: piłka ręczna, koszykówka, piłka nożna, zapasy kurasz, zapasy, tenis stołowy, lekkoatletyka, podnoszenie ciężarów, boks, taekwondo, pływanie, siatkówka, tenis, szachy, kolarstwo i karate. Łączna liczba uczęszczających na zajęcia sportowe Kompleksu Sportowego „Metallurg”, wynosi ponad 800 osób¹².

Instytucje zapewniają intensywne szkolenie, dążąc do wykształcenia sportowców światowej klasy. Dziedziny takie jak boks, zapasy, judo, piłka nożna i lekkoatletyka stały się obszarami zainteresowania sportowych polityk państwa. Programy identyfikacji talentów odgrywają kluczową rolę w rozwoju elitarnych sportowców. Stworzono unikatowy system trzyetapowych zawodów sportowych wśród uczniów i studentów, które wnoszą nieporównywalny wkład w edukację utalentowanych sportowców. W 2002 roku, zgodnie z dekretem prezydenta, utworzono Fundusz Rozwoju Sportu Dziecięcego, który był ważnym krokiem w rozwoju sportu dziecięcego¹³. Od momentu utworzenia funduszu w stolicy i regionach wybudowano i oddano do użytku ponad 1700 obiektów sportowych dla dzieci.

Z perspektywy instytucjonalnej główne prace nad rozwojem sportu prowadzi Ministerstwo Kultury i Sportu¹⁴. Narodowy Komitet Olimpijski Uzbekistanu prowadzi szeroko

¹² *Sports Complex*, Almalyk Mining and Metallurgical Complex Joint Stock Company, 27.11.2025, <https://agmk.uz/en/menu/palace-of-culture-metallurg> [27.11.2025].

¹³ Głównym zadaniem funduszu jest wspieranie realizacji polityki państwa w dziedzinie wychowania fizycznego i sportu wśród dzieci, rozbudzanie zainteresowania sportem wśród młodego pokolenia, ochrona młodzieży przed różnymi patologiami oraz wychowanie w duchu patriotyzmu.

¹⁴ Law of the Republic of Uzbekistan, "On Physical Education and Sports", 2020, National database of legislative information: lex.uz [27.11.2025].

zakrojone działania mające na celu dalszy rozwój ruchu olimpijskiego i zapewnia udział lokalnych sportowców w zawodach międzynarodowych¹⁵. W Państwowym Instytucie Wychowania Fizycznego Uzbekistanu rozpoczęto szkolenie nauczycieli i trenerów wychowania fizycznego. Rocznie edukację w Instytucie kończy około 2000 studentów. Aby wyszkolić wysokiej klasy sportowców, konsekwentnie kontynuowane są prace nad poprawą bazy materialnej i technicznej, niezbędnej do kształcenia przyszłych mistrzów. Powstały takie ośrodki, jak: Centralnoazjatyckie Centrum Judo (2012), Narodowe Centrum Boksu (1992) oraz kompleks sportowy Związku Taekwondo (2017).

Prezydent Mirziyoyev jest fanem boks, więc w czasach prezydentury (a wcześniej premierostwa) dyscyplina stała się sportem narodowym w Uzbekistanie, co przyczyniło się do utrzymania wysokiego poziomu uzbeckich bokserów na kolejnych zawodach. W 2022 roku prezydent podpisał dekret o budowie profesjonalnych ośrodków sportowych¹⁶. W Taszkencie powstała szkoła bokserska im. Bahodira Żałowowa¹⁷. Szczegółowo opisuje to Mateusz Fudala w artykule „*Dzieci dorastają w rękawicach*”. *Dlaczego Uzbekistan stał się potęgą w boksie?*: „Szkoła to nowoczesny budynek, w którym znajdują się nie tylko sale do treningów, ale też m.in. akademik, siłownia, basen, gabinety lekarskie i sale do nauki języków obcych. Są również sesje z psychologami oraz sala do modlitw. Do placówek takich jak ta trafiają starannie wyselekcjonowane i najbardziej wyróżniające

¹⁵ W 1993 roku Komitet Olimpijski Uzbekistanu został członkiem Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego.

¹⁶ Указы Президента Республики Узбекистан, <https://gov.uz/en/uzbektourism/pages/o-zbekiston-respublikasi-prezidentining-farmonlari-va-qarorlari> [Decrees of the President of the Republic of Uzbekistan] [27.11.2025].

¹⁷ Żałowow to pięściarz – dwukrotny mistrz olimpijski (2020, 2024) i mistrz świata (2019, 2023) w wadze superciężkiej.

się sportowo dzieciaki z całego kraju”¹⁸. Autor zwraca uwagę, że w rok po otwarciu szkoły jej uczniowie wywalczyli 26 złotych, 18 srebrnych i 15 brązowych medali na zawodach krajowych i międzynarodowych.

Uzbekistan zadebiutuje na mundialu - wielopoziomowy sukces uzbeckiej piłki nożnej

Uzbekistan zadebiutuje na mistrzostwach świata w piłce nożnej w 2026 roku, co należy uznać, za niewątpliwie osiągnięcie. Uzbecka federacja i sztab pierwszej drużyny stawiają sobie za cel długofalowy rozwój tej dyscypliny sportu, a nie doraźne sukcesy. Uzbecka federacja chce ugruntować pozycję na piłkarskiej arenie międzynarodowej¹⁹. Długo oczekiwana kwalifikacja to jedynie kolejny krok w rozwoju piłki nożnej w tym państwie Azji Centralnej. Pierwsza kwalifikacja Uzbekistanu miała miejsce po kilku próbach zapewnienia sobie miejsca w finałach od czasu uzyskania członkostwa w FIFA w 1994 roku po rozpadzie ZSRR. Rozszerzenie turnieju mistrzowskiego z 32 do 48 drużyn, w połączeniu z wysoką dyspozycją piłkarzy reprezentacji Uzbekistanu przez całe eliminacje, spowodowały, że drużyna z Azji Centralnej zakwalifikowała się do finałów w USA, Kanadzie i Meksyku. Kilka razy w przeszłości Uzbekistan był bardzo blisko, a w niektórych kwalifikacjach decydował tylko jeden punkt, jedna bramka lub różnica bramek²⁰.

¹⁸ M. Fudala, „Dzieci dorastają w rękawicach.” *Dlaczego Uzbekistan stał się potęgą w boksie?*, Sport.tvp.pl, 27.11.2025, <https://sport.tvp.pl/87056002/dzieci-dorastaja-w-rekawicach-dlaczego-uzbekistan-stal-sie-potega-w-boksie> [27.11.2025].

¹⁹ Największym sukcesem reprezentacji Uzbekistanu do tej pory pozostaje 4. miejsce w Pucharze Azji w 2011 roku.

²⁰ W 2005 roku Uzbekistan przegrał dwumecz z Bahrajnem w bardzo kontrowersyjnych okolicznościach. Pierwszy, wygrany przez Uzbekistan mecz 1:0, został powtórzony przez FIFA z powodu błędu sędziowskiego; drugi mecz zakończył

Za każdym razem, kiedy awans wydawał się realny, a jednak do niego nie dochodziło, rozczarowanie w państwie było ogromne²¹.

Słoweński trener Srečko Katanec poprowadził drużynę przez większość eliminacji zbudowaną głównie na rodzimych talentach z ligi uzbeckiej niemal do samego szczęśliwego finału eliminacji, zanim problemy zdrowotne zmusiły go do rezygnacji i pozostawienia trenerowi reprezentacji olimpijskiej Timurowi Kapadze zadanie sfinalizowania eliminacji na przyszłoroczny turniej. W tych kwalifikacjach Uzbekistan uzyskał awans bezpośrednio z grupy eliminacyjnej po remisie 0:0 ze Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi w czerwcu 2025 roku. Po zakończeniu eliminacji nowym trenerem drużyny został Fabio Cannavaro. Włoski mistrz świata z 2006 roku otrzymał roczny kontrakt²². Droga Uzbekistanu do Mistrzostw Świata w 2026 roku to nie tylko historia sportowa. Kwalifikacje Uzbekistanu do Mistrzostw Świata należy rozumieć jako jeden z efektów rozwoju instytucjonalnego państwa. Potencjał państwa, który produkuje mistrzów w sporcie, buduje również drogi, usprawnia opiekę zdrowotną i przyciąga zagraniczne inwestycje²³.

się remisem 1:1. Zwycięzca barałów wyłoniony został w drugim, rewanżowym meczu, który zakończył się remisem 0:0 i po którym awans uzyskała Bahrajn.

²¹ W 2014 roku Korea Południowa pojechała do Brazylii kosztem Uzbekistanu z powodu lepszego bilansu bramkowego. Cztery lata później, gdyby Uzbekistan pokonał Koreę Południową, doszłoby do rewanżu w Taszkencie, ale skończyło się bezbramkowo.

²² Umowa ta ma opcję przedłużenia do finałów mistrzostw świata w 2030 roku, w zależności od wyników drużyny. Fabio Cannavaro został nowym selekcyjnerem reprezentacji Uzbekistanu, a jego głównym zadaniem jest przygotowanie drużyny do Mistrzostw Świata w 2026 roku.

²³ Prognozowany wzrost na poziomie 6,3 proc. rocznie w latach 2025–2028 wspierany jest przez popyt krajowy, inwestycje rządowe i rozwój sektora wydobywczego. Rząd planuje przeznaczyć znaczące środki na inwestycje [43 mld USD w 2025 roku] w celu wspierania projektów przemysłowych.

Sukcesy sportowe służą celom rozwojowym, jak i politycznym, wzmacniając narrację o „Nowym Uzbekistanie”²⁴. Kiedy Uzbekistan wystartuje na Mistrzostwach Świata w 2026 roku, będzie reprezentował więcej niż tylko 37,5 miliona kibiców z państwie. Będzie ucieleśnieniem konkretnego modelu, w jaki narody mogą budować potencjał i osiągać wysokie sportowe rezultaty. Jak słusznie zauważył Bartłomiej Banasiewicz, piłkarze z Uzbekistanu zyskują coraz większą rozpoznawalność w europejskich ligach, co przekłada się również na wyniki reprezentacji. Autor przywołuje gwiazdę rosyjskiej ligi Abbosbeka Fajzulajewa (CSKA Moskwa) oraz występujących w tureckiej Super Lidze Eldora Szomurodowa (Istanbul Basksehir) i angielskiej Premier League Abdukodira Chusanowa (Manchester City)²⁵. Ci trzej zawodnicy to młodzi piłkarze, którzy najlepsze lata kariery mają dopiero przed sobą²⁶.

Autor publikacji syntetycznie podejmuje temat rozwoju młodzieżowego futbolu w państwie Azji Centralnej, który jest jednym z głównych celów uzbeckiej federacji. Uzbeki juniorzy dzięki uprawianiu piłki nożnej mają mieć szansę

²⁴ Prezydent Szawkat Mirziyoyev zaczął używać sformułowania „Jangi Uzbekiston” („Nowy Uzbekistan”) przed tym, jak został po raz drugi wybrany na urząd prezydenta. W 2022 roku przyjęto strategię rozwoju Nowego Uzbekistanu do 2026 roku, zgodnie z którą w ciągu pięciu lat produkt krajowy brutto (PKB) powinien wzrosnąć do 100 miliardów dolarów, eksport do 30 miliardów dolarów rocznie, produkcja przemysłowa – 1,4 razy, a ubóstwo zmniejszyć się co najmniej dwukrotnie. W grudniu 2022 roku Mirziyoyev ogłosił, że PKB Uzbekistanu po raz pierwszy przekroczył 80 miliardów dolarów.

²⁵ Droga Chusanowa z mało znanego młodzieżowca do zostania pierwszym Centralnym Azjatą, który dotarł do angielskiej Premier League, budzi uznanie i jest inspiracją dla milionów młodych piłkarzy w Uzbekistanie. 20-letni uzbecki piłkarz trafia do jednego z najlepszych klubów na świecie. To spowoduje, że skauti na całym świecie prawdopodobnie będą zwracać większą uwagę na graczy z Azji Centralnej.

²⁶ B. Banasiewicz, *Mistrzostwa świata w futsalu w Uzbekistanie. Jak prezydent wpłynął na rozwój futbolu w tym kraju?*, Polski Instytut Dyplomacji Sportowej, 27.11.2025, <https://pids.pl/analiza/mistrzostwa-swiata-w-futsalu-w-uzbekistanie-jak-prezydent-wplynal-na-rozwoj-futbolu-w-tym-kraju/> [27.11.2025].

na rozwój również w innych wymiarach. Mają iść za tym konkretne działania. W nowo powstałych obiektach, wizytowanych przez prezydenta, dba się bowiem również o edukację młodych adeptów futbolu. Na udowodnienie tej tezy Banasiewicz przywołuje spotkanie prezydenta Mirziyoyeva z dziećmi w regionie Jukori-Czyrczyk, gdzie zaprezentowano nowo realizowany projekt – nowoczesne Centrum Piłkarskie Narodowych Reprezentacji Uzbekistanu²⁷. Centrum stało się ważnym ogniwem w rozwoju krajowej piłki nożnej. Może jednocześnie organizować obozy treningowe dla sześciu drużyn narodowych. W tym celu wybudowano boiska, budynki edukacyjne, hale sportowe oraz hotel. Dodatkowe warunki są tworzone także w oparciu o boisko do piłki nożnej na plaży, krytą futsal arenę, basen i dział rehabilitacji. W kompleksie znajdują się cztery wyspecjalizowane struktury do szkolenia piłkarzy i ekspertów.

W centrum medycyny sportowej i rehabilitacji (będącej częścią całego kompleksu piłkarskiego) zainstalowano nowoczesny sprzęt zagraniczny, wdrożono zaawansowane podejścia umożliwiające piłkarzom szybką regenerację po ćwiczeniach. Akademia piłkarska prowadzi selekcję i treningi młodych talentów. Aby zorganizować proces na poziomie międzynarodowym, specjaliści z Argentyny, Węgier i Chorwacji zostali zaproszeni do współtworzenia centrum. Zajmują się przygotowywaniem wykwalifikowanych trenerów, sędziów, analityków, skautów i menedżerów piłkarskich. W kompleksie utworzono również centrum VAR²⁸.

7 kwietnia 2023 roku prezydent Uzbekistanu podpisał dekret o wszechstronnym rozwoju piłki masowej

²⁷ President of the Republic of Uzbekistan, „National football center – a source of new victories”, <https://president.uz/en/lists/view/8390> [27.11.2025].

²⁸ Ibidem.

i zawodowej. Zgodnie z dekretem szkoły piłkarskie mają zostać przeniesione z systemu Ministerstwa Polityki i Sportu Młodzieży do Związku Piłki Nożnej Uzbekistanu i zostaną przekształcone w akademie piłkarskie. Ich zadania obejmują stworzenie systemu selekcji młodych piłkarzy, przyciągnięcie dzieci i młodzieży do sportu oraz zapewnienie akademiom piłkarskim i klubom wykwalifikowanych sportowców wszystkich kategorii wiekowych²⁹.

Jeśli chodzi o piłkę nożną, postanowiono wykorzystać doświadczenie Japonii i Chorwacji do jej rozwoju oraz zatrudnić specjalistów do realizacji doświadczenia zagranicznego jako dyrektorów technicznych Związku Piłki Nożnej i akademii piłkarskich. Rezolucja zatwierdziła propozycję państwowych gigantów Almalyk i Navoi Mining and Metallurgical Combines, Uzmetkombinat i Uzbekneftegaz, aby zapewnić sponsoring rozwoju piłki nożnej. Sponsorzy zostali przydzieleni do klubów piłkarskich w uzbeckiej Super Lidze.

Inwestorzy, którzy sponsorują i przekazują darowizny charytatywne na rzecz profesjonalnych klubów piłkarskich, a także ci, którzy nabywają akcje klubów piłkarskich wystawione do publicznej sprzedaży, otrzymują wsparcie państwa. Kluby piłkarskie z udziałem państwa na poziomie 50% lub więcej będą mogły kupować w autoryzowanym funduszu sprzęt sportowy, narzędzia, farmaceutyki, żywienie sportowe, sztuczną murawę, sprzęt sportowy i inne przedmioty niezbędne do piłki nożnej poprzez bezpośrednie kontrakty³⁰.

²⁹ *Uzbek President signs decree to boost football development*, Gazeta.uz, 27.11.2025, <https://www.gazeta.uz/en/2023/04/10/football/> [27.11.2025].

³⁰ President of the Republic of Uzbekistan, „A historic achievement uniting our people further”, <https://president.uz/en/lists/view/8210> [27.11.2025].

Dekret ustanowił również Fundusz Na Rzecz Wsparcia Piłki Nożnej Uzbekistanu w ramach Związku Piłki Nożnej³¹. Jest on finansowany z następujących źródeł:

- środki przeznaczone z budżetu państwa,
- sponsoring z Uzmetkombinat, zakładów metalurgicznych Almalyk i Navoi oraz Uzbekneftegaz,
- darowizny charytatywne od osób prywatnych i osób prawnych,
- wpływy z lokowania tymczasowo dostępnych środków Funduszu na depozyty w bankach komercyjnych,
- dotacje i pomoc techniczna międzynarodowych organizacji finansowych i krajów zagranicznych.

Ministerstwo Gospodarki i Finansów zostało poinstruowane, aby przeznaczać rocznie 25 miliardów sum z budżetu państwa na wsparcie Funduszu począwszy od 2023 roku.

Fundusz ma być wykorzystywany do następujących celów:

- rozwój piłki nożnej masowej i profesjonalnej, zakup nowoczesnego sprzętu i obiektów,
- pokrycie kosztów stworzenia systemu szkolenia zaawansowanych metod nauczania i innowacji dla specjalistów piłkarskich, w tym zachęt dla zagranicznych specjalistów rekrutowanych z zagranicy,
- zakup i wdrożenie nowoczesnych technologii piłkarskich itp.³²

W rozmowie z Kamilem Rogólskim legenda uzbeckiego futbolu, Maskim Szackich, zwraca uwagę, że „Praktycznie wszystkie kluby w Uzbekistanie są finansowane ze środków

³¹ Uz Daily, Uzbekistan adopts measures to develop football, 06.12.2025, <https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-adopts-measures-to-develop-football/>.

³² Gazeta.uz, Uzbek President signs decree to boost football development, <https://www.gazeta.uz/en/2023/04/10/football/> [27.11.2025].

państwowych”³³. Podkreśla, że Uzbekcy żyją piłką nożną, a obecnymi wyzwaniem w uzbeckim futbolu są infrastruktura – stadionowa i akademie. Szackich interesuje, co analizuje, że pieniądze lepiej inwestować „w akademie i w rozwój lokalnych zawodników. Gdy ten aspekt będzie na najwyższym poziomie, dopiero wtedy będziemy mogli rozważyć transfery doświadczonych piłkarzy z zagranicy, żeby nasza młodzież miała się od kogo uczyć. Najlepszy trener nie nauczy tego, co nauczy drugi zawodnik z ogromnym doświadczeniem i umiejętnościami” – zwraca uwagę legenda uzbeckiego futbolu³⁴.

Co równie istotne, uzbecka federacja rozwija współpracę z innymi federacjami piłkarskimi w ramach wymiany doświadczeń. Bartłomiej Banasiewicz w swojej publikacji zwraca uwagę na Węgry, które delegacja uzbeckiej federacji odwiedziła, wizytując centrum szkoleniowe węgierskiej kadry³⁵. Federacja nie zaniedbuje współpracy na rodzimym kontynencie azjatyckim i w regionie Azji Centralnej. Uzbekistan za podejmowane działania pozytywnie oceniany jest również przez kierownictwo FIFA³⁶.

³³ K. Rogólski, M. Szackich: *Chusanow zabetonuje obronę Manchesteru City. Większość nie wiedziała, gdzie leży Uzbekistan*, Sport.tvp.pl, 27.11.2025, <https://sport.tvp.pl/84547744/maksim-szackich-chusanow-zabetonuje-obrone-manchesteru-city-wiekszosc-nie-wiedziala-gdzie-lezy-uzbekistan> [27.11.2025].

³⁴ Maksim Szackich to były napastnik reprezentacji Uzbekistanu z dorobkiem, 33 bramek w narodowych barwach i zdobywca czternastu trofeów z Dynamem Kijów ze 123 golami najlepszy strzelec w historii ligi ukraińskiej. Po zakończeniu kariery asystent trenera w Dynamie. Dyrektor sportowy i trener uzbeckiego giganta Pahtakora Taszkent.

³⁵ Na spotkaniu byli obecni Minister Sportu Adham Ikramow oraz wiceprezydenci Uzbeckiej Federacji Piłkarskiej Rawszan Irmatow i Odil Achmiedow. Celem ich wizyty było zapoznanie się z działalnością akademii i centrum treningowego węgierskich drużyn narodowych, a na koniec podpisano memorandum dotyczące współpracy.

³⁶ *FIFA President Gianni Infantino receives the Order of Friendship on Uzbekistan visit*, Inside.FIFA.com, 27.11.2025, <https://inside.fifa.com/organisation/principal/news/fifa-president-gianni-infantino-receives-the-order-of-friendship-in-uzbekistan> [27.11.2025].

Impuls do dalszego rozwoju - sukcesy uzbeckich sportowców na IO w Rio de Janeiro i Paryżu

Na igrzyskach olimpijskich w Rio w 2016 roku Uzbekistan zdobył 13 medali, zajmując 21. miejsce w tabeli medalowej igrzysk. Cztery lata później w Tokio Uzbekistan zdobył trzy złote medale. Lecz najlepszy wynik w historii Uzbekistan osiągnął na igrzyskach olimpijskich w Paryżu w 2024 roku, zdobywając 13 medali (8 złotych, 2 srebrne i 3 brązowe), co dało mu 13. miejsce w klasyfikacji medalowej, pierwsze wśród państw Azji Centralnej oraz państw byłego ZSRS, i czwarte w Azji³⁷. W kontekście poruszanego problemu badawczego należy także zwrócić uwagę na systematyczny charakter sukcesów.

Tabela 1. Dorobek medalowy Uzbekistanu w czasie letnich IO

Rok	Sportowcy	Złote medale	Srebrne medale	Brązowe medale	Klasyfikacja medalowa
Atlanta – 1996	70	0	1	1	58
Sydney – 2000	71	1	1	2	43
Ateny – 2004	70	2	1	2	34
Pekin – 2008	56	0	1	3	62
Londyn – 2012	54	0	0	3	75
Rio de Janeiro – 2016	70	4	2	7	21
Tokio – 2020	67	3	0	2	32
Paryż – 2024	86	8	2	3	13

https://en.wikipedia.org/wiki/Uzbekistan_at_the_Olympics 27.11.2025

Siedem z trzynastu medali, w tym trzy złote, zdobytych na IO w Rio de Janeiro Uzbekistan zdobył w boksie. Na Mistrzostwach Świata w Boksie w 2023 roku w Taszkencie uzbecky zawodnicy zdobyli pięć złotych medali, co było

³⁷ Lepsze od Uzbekistanu były Chiny, Japonia i Korea Południowa.

najlepszym wynikiem w całym turnieju³⁸. Uzbekcy bokserzy zdominowali również IO w Paryżu, zdobywając pięć złotych medali. Władze Uzbekistanu przygotowują dla medalistów najważniejszych imprez sportowych wysokie nagrody – finansowe i rzeczowe. Medaliści igrzysk w Paryżu otrzymali „prezydenckie prezenty”: 200 000 dolarów za złoty medal, 100 000 dolarów za srebrny i 50 000 dolarów za brąz. Dodatkowo samochody marki BYD oraz apartamenty. Na nagrody od władz państwowych mogli liczyć również medaliści mistrzostw świata w boksie, podnoszeniu ciężarów i kajakarstwie³⁹. To nie tylko docenienie wkładu reprezentantów państwa w promocję Uzbekistanu, ale też zachęta dla innych sportowców, by starali się osiągnąć poziom sportowy, gwarantujący zdobycie podium igrzysk olimpijskich czy mistrzostw świata.

Kilku sportowców osiągnęło historyczne wyczyny indywidualne podczas ostatnich igrzysk. Dijora Keldijorowa została pierwszą w Uzbekistanie złotą medalistką olimpijską w judo i pierwszą kobietą, która zdobyła złoty medal dla Uzbekistanu na letnich IO. Ulugbek Rasitow przeszedł do historii jako pierwszy uzbecki sportowiec taekwondo, który zdobył tytuł olimpijski i został najmłodszym mistrzem olimpijskim w historii Uzbekistanu w wieku 19 lat. W Paryżu obronił tytuł z Tokio, zostając dwukrotnym mistrzem olimpijskim, obok bokserów Hasanboja Dusmatova i Bahodira Żałołowa, którym również się to udało. Uzbekistan systematycznie wpisuje się również w globalny trend poszerzania reprezentacji co edycję igrzysk, zarówno liczbowo, jak i w kontekście dyscyplin. W Paryżu państwo

³⁸ IBA Men's World Boxing Championships Tashkent 2023, IBA.sport, 27.11.2025, <https://www.iba.sport/event/iba-mens-world-boxing-championships-tashkent-2023/> [27.11.2025].

³⁹ Uzbekistan's Olympic medalists receive cash prizes, cars and housing, Gazeta.uz, 13.08.2024, <https://www.gazeta.uz/en/2024/08/13/olympics>.

było reprezentowane po raz pierwszy w piłce nożnej, łucznictwie, zapasach kobiet i nurkowaniu⁴⁰.

Zintensyfikowany w ostatnich latach proces naturalizacji sportowców przez Uzbekistan ma służyć poprawieniu wyniku medalowego na kolejnych IO. Uzbekistan przyspieszył naturalizację sportowców zwłaszcza z Rosji. Strategia ta koncentruje się na przyznawaniu obywatelstwa zawodnikom w takich dyscyplinach jak tenis, łyżwiarstwo szybkie i wioślarstwo. W grudniu 2025 roku ogłoszono, że tenisistka Polina Kudermetova będzie reprezentować Uzbekistan od 2026 roku⁴¹. W październiku 2025 roku Maria Timofeeva, 21-letnia zawodniczka urodzona w Moskwie, zmieniła obywatelstwo i została najwyżej notowaną tenisistką Uzbekistanu⁴². Laima Vladson i Aleksandra Barmicheva otrzymały obywatelstwo w listopadzie 2025 roku, aby wzmocnić uzbecką drużynę kobiecego tenisa⁴³. Wioślarzka Hanna Prakatsen, srebrna medalistka z IO w Tokio, zmieniła przynależność, aby reprezentować Uzbekistan w 2023 roku⁴⁴. Od połowy 2024 roku czołowy rosyjski

⁴⁰ *Uzbekistan's historic success at Paris 2024 Olympics*, kun.uz/en, 27.11.2025, <https://kun.uz/en/news/2024/08/12/uzbekistans-historic-success-at-paris-2024-olympics> [27.11.2025].

⁴¹ Tennis Federation of Uzbekistan, Polina Kudermetova has changed her sporting citizenship and will represent Uzbekistan, 15.12.2025, <https://tennis.uz/en/news/polina-kudermetova-has-changed-her-sporting-citizenship-and-will-represent-uzbekistan/>.

⁴² Kun.uz, Maria Timofeeva switches nationality to represent Uzbekistan, 27.11.2025, <https://kun.uz/en/news/2025/10/22/maria-timofeeva-switches-nationality-to-represent-uzbekistan>.

⁴³ Tennis Federation of Uzbekistan, Two new stars flying the flag for Uzbekistan: Laima Vladson and Alexandra Barmicheva have officially become representatives of Uzbek tennis, 15.12.2025, <https://tennis.uz/en/news/two-new-stars-flying-the-flag-for-uzbekistan-laima-vladson-and-alexandra-barmicheva-have-officially-become-representatives-of-uzbek-tennis/>.

⁴⁴ Inside the Games, Russian Olympic single sculls silver medallist Prakatsen may row for Uzbekistan at Paris 2024, 15.12.2025, <https://www.insidethegames.biz/articles/1136294/anna-prakaten-roc-uzbekistan-switch>.

łyżwiarz szybki Danił Semerikow reprezentuje Uzbekistan⁴⁵. Ścieżki prawne i polityka Rząd Uzbekistanu stosuje klauzule „wyjątkowych zasług”, aby ominąć standardowe wymogi dotyczące miejsca zamieszkania dla sportowców, którzy mogą reprezentować państwo⁴⁶.

Rekordowy wynik sportowy Uzbekistanu na IO w Paryżu jest szczególnie uderzający w kontekście ekonomicznym. Budżet na sport w 2025 roku wynosi 3,3 biliona sumów (prawie 280 mln USD), co stanowi około 0,24 proc. prognozowanego nominalnego PKB. W ciągu ostatnich czterech lat rząd zwiększył inwestycje w sport, a roczna alokacja budżetowa wzrosła z 1,5 biliona sumów do obecnych 3,3 biliona sumów. Budżet jest przeznaczony na różne inicjatywy, w tym: budowę i przebudowę obiektów sportowych, finansowanie przygotowań sportowców olimpijskich i paraolimpijskich oraz podwojenie średniego wynagrodzenia trenerów. Całkowity nominalny PKB Uzbekistanu w 2025 roku szacuje się na około 140,4 miliarda dolarów amerykańskich, czyli 1,733 biliona sumów⁴⁷. Budżet na sport stanowi niewielki, ale rosnący ułamek uzbeckiego PKB⁴⁸. Bokserzy regularnie dominują na międzynarodowych arenach sportowych, pokonują sportowców z zamożniejszych państw. Wskaźnik efektywności, za jaki można uznać stosunek wyników

⁴⁵ Uz Daily, World championship medalist speed skater Semerikov intends to compete for the Uzbekistan national team, 15.12.2025, <https://www.uzdaily.uz/en/world-championship-medalist-speed-skater-semerikov-intends-to-compete-for-the-uzbekistan-national-team/>.

⁴⁶ Cosmos Legal, How to Obtain Citizenship in Uzbekistan – Cosmos Legal Law Firm Guide, 15.12.2025, <https://www.cosmoslegal.com.tr/uzbekistan-citizenship/>

⁴⁷ Dane Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

⁴⁸ S. Jalolova, *Uzbekistan Doubles Sports Budget to \$230 Million, Launches Presidential Olympics*, The Times of Central Asia, 27.11.2025, <https://timesca.com/uzbekistan-doubles-sports-budget-to-230-million-launches-presidential-olympics/> [27.11.2025]. *Uzbekistan invests 3 trillion soums in sports over four years*, uzdaily.uz/en, 27.11.2025, <https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-invests-3-trillion-soums-in-sports-over-four-years/> [27.11.2025].

do zainwestowanych środków pieniężnych, może sugerować, że w wybranych dyscyplinach sportowych w Uzbekistanie występuje efektywne zarządzanie. Rząd wybudował w latach 2018–2025 ponad sto nowych obiektów sportowych. Rozwój sportu w Uzbekistanie zbiega się z szerszymi planami Mirziyoyeva⁴⁹. Inwestycje w infrastrukturę sportową i programy rozwoju młodzieży przynoszą wymierne rezultaty. Wdrożone są zmiany w podejściu rządu do wspierania sportu, wcześniej występującej polityki patronackiej.

Rozwój uzbeckiego sportu wykracza daleko poza liczbę medali zdobytych na IO czy mistrzostwach świata. Oznacza wzmocnienie tożsamości narodowej i patriotyzmu. Sport stał się ważnym czynnikiem wzmacniającym stabilność społeczną i integrację. Stał się też ważnym narzędziem „miękkiej siły” Uzbekistanu. Każdy triumf przyczynia się do dyplomatycznej ekspozycji i globalnej reputacji jako państwa pokojowego, ambitnego i patrzącego w przyszłość. Ciągły rozwój sportu w Uzbekistanie odzwierciedla synergię polityki państwa i determinacji jego obywateli. Triumfy olimpijskie w Tokio i Paryżu oraz historyczne kwalifikacje do mistrzostw świata to coś więcej niż wyniki sportowe – symbolizują one pewność siebie, jedność i aspiracje narodu.

Podsumowanie

Sektor sportu w Uzbekistanie odnotował znaczące postępy i sukcesy od czasu uzyskania niepodległości. Nacisk władz na wspieranie młodych sportowców, budowę obiektów

⁴⁹ Reformy od 2017 roku przesunęły gospodarkę z inwestycji sterowanych przez państwo w kierunku systemu bardziej zorientowanego na rynek, stymulując wzrost sektora prywatnego i zwiększając otwartość handlową. Kluczowe sektory, takie jak rolnictwo, transport i energia odnawialna, przyciągają bezpośrednie inwestycje zagraniczne, a jednocześnie rozwija się silny sektor usług, szczególnie w sektorze IT.

sportowych i promowanie masowego uprawiania sportu stworzył solidne fundamenty pod rozwój i promocję sportu w państwie. Uzbekistan, inwestując w edukację sportową i rozwój zawodników, ma wszelkie predyspozycje i narzędzia do osiągnięcia jeszcze większych sukcesów na arenie międzynarodowej. Rozwój uzbeckiego sportu w okresie po uzyskaniu niepodległości stał się integralną częścią rozwoju społeczno-gospodarczego państwa, odgrywa ważną rolę nie tylko we wzmacnianiu kondycji i zdrowia obywateli, ale także w kształtowaniu międzynarodowego wizerunku państwa. Uzbecy sportowcy z powodzeniem uczestniczą w różnych zawodach międzynarodowych, osiągając wysokie wyniki na igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata i Azji. Osiągnięcia te są nie tylko wynikiem pracy sportowców, ale także jasnych i ukierunkowanych programów polityki państwa, mających na celu rozwój sportu. Wielowymiarowe możliwości stworzone przez państwo – nowoczesne obiekty sportowe, szkoły sportowe, system szkoleń trenerów oraz programy sportowe otwarte dla młodzieży – przyczyniają się do popularyzacji i rozwoju zawodowego sportu. Sporty narodowe – boks, zapasy, podnoszenie ciężarów, jeździectwo, judo, taekwondo i piłka nożna – cieszą się dziś uznaniem nie tylko w Uzbekistanie, ale i na arenie międzynarodowej. Niemniej nadal istnieją wyzwania wymagające rozwiązania w uzbeckim sporcie. Dysproporcje w infrastrukturze sportowej w niektórych regionach, niedobór specjalistów sportowych na obszarach wiejskich, brak popularyzacji niektórych dyscyplin sportowych oraz deficyty w psychologii sportu oraz systemie wsparcia medycznego wymagają szczególnej uwagi w tym obszarze. Jednak na podstawie istniejących planów strategicznych i trwających reform, problemy te są stopniowo rozwiązywane i będą zanikać, ponieważ władze podchodzą do rozwiązywania kolejnych

wyzwań w sektorze sportowym systemowo – co już przyniosło wymierne efekty na przykładzie odnoszonych sukcesów chociażby w boksie.

Bibliografia

- Abdikamalov X.I., *Development of football among youth in Uzbekistan*, "Educator Insights: Journal of Teaching Theory and Practice" 2025, 1(2).
- Abdullayev M., *Sports and physical education in Uzbekistan: A historical overview*, Tashkent 2020.
- Abdumannopova M., *Sports in Uzbekistan and its development*, <https://esiconf.org/index.php/TOSROF/article/view/4435/4263> [27.11.2025].
- Akyildiz S.H., *Soviet Physical Culture in Uzbekistan 1924–1991: Implementation and Social Impact*, [w:] *Sports and Coaching: Pasts and Futures*, Manchester 2012.
- Asikci E., *Paris 2024 marks Uzbekistan's most successful Olympics*, <https://www.aa.com.tr/en/sports/paris-2024-marks-uzbekistan-s-most-successful-olympics/3307817>.
- Banasewicz B., *Mistrzostwa świata w futsalu w Uzbekistanie. Jak prezydent wpłynął na rozwój futbolu w tym kraju?* <https://pids.pl/analiza/mistrzostwa-swiata-w-futsalu-w-uzbekistanie-jak-prezydent-wplynal-na-rozwoj-futbolu-w-tym-kraju/>.
- Bazarbaev A., *Development of physical education and sports in the Republic of Uzbekistan*, 2025, <https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/4616/5586>.
- Bohloul S., Sattarov M., *The role of physical education and sports in the development of national identity in post-Soviet Uzbekistan*, "Central Asian Journal of Social Sciences and Humanities" 2018, 7(2), s. 45–67.
- Cosmos Legal, *How to Obtain Citizenship in Uzbekistan – Cosmos Legal Law Firm Guide*, <https://www.cosmoslegal.com.tr/uzbekistan-citizenship/>
- Duerden J., *Asia's chokers smile at last: Uzbekistan's hurt over as they reach first World Cup*, 2025, <https://www.theguardian.com/football/2025/jun/06/uzbekistan-qualify-first-world-cup-asias-chokers>.
- From children's sports toward Olympic heights*, <https://www.uzbekistan.org.ua/en/8-novosti/3340-from-children-s-sports-toward-olympic-heights.html>.
- Fudala M., *Dzieci dorastają w rękawicach. Dlaczego Uzbekistan stał się potęgą w boksie?* <https://sport.tvp.pl/87056002/dzieci-dorastaja-w-rekawicach-dlaczego-uzbekistan-stal-sie-potega-w-boksie>.

- Uzbekistan's Olympic medalists receive cash prizes, cars and housing*, Gazeta.uz, <https://www.gazeta.uz/en/2024/08/13/olympics>.
- Men's World Boxing Championships Tashkent 2023, IBA 2023*, <https://www.iba.sport/event/iba-mens-world-boxing-championships-tashkent-2023/>.
- Inside the Games, Russian Olympic single sculls silver medallist Prakatzen may row for Uzbekistan at Paris 2024*, <https://www.insidethegames.biz/articles/1136294/anna-prakaten-roc-uzbekistan-switch>.
- Jalolova S., *Uzbekistan doubles sports budget to \$230 million, launches Presidential Olympics*, 2025, <https://timesca.com/uzbekistan-doubles-sports-budget-to-230-million-launches-presidential-olympics/>.
- Khalilov T., *Mass sports and youth engagement in Uzbekistan: Government policies and community initiatives*, "Journal of Central Asian Studies" 2021. 18(3), s. 112–130.
- Kun.uz, *Maria Timofeeva switches nationality to represent Uzbekistan*, <https://kun.uz/en/news/2025/10/22/maria-timofeeva-switches-nationality-to-represent-uzbekistan>.
- Kurbanova M., *Revival of Uzbek folk games in the present period (Games transmit values and culture to the young)*, "World Bulletin of Social Sciences" 2022.
- Law of the Republic of Uzbekistan; 2020, *On Physical Education and Sports*. National database of legislative information: lex.uz.
- Najimov I., *Development and distribution of national sports in Uzbekistan*, 2025 <https://proximusjournal.com/index.php/PJSSPE/article/view/18/16>.
- Paris 2024 Olympics: Uzbekistan boxing team remains the strongest in the world*, Global Times 2025, <https://www.globaltimes.cn/page/202408/1317886.shtml>.
- President of the Republic of Uzbekistan, *A historic achievement uniting our people further*, 2025, <https://president.uz/en/lists/view/8210>.
- President of the Republic of Uzbekistan, *National football center – a source of new victories*, 2025, <https://president.uz/en/lists/view/8390>.
- Realization of tasks for sport development addressed*, 2025, <https://www.president.uz/en/lists/view/5101>.
- Rogólski K., *Maksim Szackich: Chusanow zabetonuje obronę Manchesteru City. Większość nie wiedziała, gdzie leży Uzbekistan*, 2025 <https://sport.tvp.pl/84547744/maksim-szackich-chusanow-zabetonuje-obrone-manchesteru-city-wiekszosc-nie-wiedziala-gdzie-lezy-uzbekistan>.
- Sports Complex, Almalyk Mining and Metallurgical Complex Joint Stock Company*, 2025, <https://agmk.uz/en/menu/palace-of-culture-metallurg>.
- Tabynbaev A., *Development of increasing the national sport potential in Uzbekistan*, br. <https://webofjournals.com/index.php/9/article/view/959/928>.

- Tashpulatov F.A., Shermatov G.K., *Wrestling – the honor of Uzbek nation*, “Eurasian Scientific Herald” 2022, 8, s. 205–208.
- Tennis Federation of Uzbekistan, *Polina Kudermetova has changed her sporting citizenship and will represent Uzbekistan*, <https://tennis.uz/en/news/polina-kudermetova-has-changed-her-sporting-citizenship-and-will-represent-uzbekistan/>.
- Tennis Federation of Uzbekistan, *Two new stars flying the flag for Uzbekistan: Laima Vladson and Alexandra Barmicheva have officially become representatives of Uzbek tennis*, <https://tennis.uz/en/news/two-new-stars-flying-the-flag-for-uzbekistan-laima-vladson-and-alexandra-barmicheva-have-officially-become-representatives-of-uzbek-tennis/>.
- UNESCO Intangible Cultural Heritage <https://ich.unesco.org/en/RL/chogn-a-horse-riding-game-accompanied-by-music-and-storytelling-01282>.
- Uz Daily, *Uzbekistan adopts measures to develop football*, 06.12.2025, <https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-adopts-measures-to-develop-football/>.
- Uz Daily, *World championship medalist speed skater Semerikov intends to compete for the Uzbekistan national team*, <https://www.uzdaily.uz/en/world-championship-medalist-speed-skater-semerikov-intends-to-compete-for-the-uzbekistan-national-team/>.
- Uzbekistan invests 3 trillion soums in sports over four years*, Us Daily, 2025, <https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-invests-3-trillion-soums-in-sports-over-four-years/>.
- Uzbekistan’s historic success at Paris 2024 Olympics*, Kun.uz, 2025, <https://kun.uz/en/news/2024/08/12/uzbekistans-historic-success-at-paris-2024-olympics>.
- Yuldoshev K., *Sporting achievements of Uzbekistan in the post-Soviet era*, Tashkent 2019.
- Указы Президента Республики Узбекистан, 2025, <https://gov.uz/en/uzbektourism/pages/o-zbekiston-respublikasi-prezidenti-ning-farmonlari-va-qarorlari>.